SKRIFTER AV ALBERT ENGSTRÖM

MITT LIV OCH LEVERNE

AV

ALBERT ENGSTRÖM

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS BOKTRYCKERI 1939

Förord till den elektroniska utgåvan

Digitaliserad efter *Skrifter av Albert Engström [Del 1]*. Originalutgåvan från 1907. Boken digitaliserades i maj 2012.

MEMOARER.

Jag är en gammal man. Jag har sett och erfarit mycket och mitt liv har fört mig tillsammans med åtskilliga intressanta figurer, ja, med samhällets främsta.

Man har upprepade gånger bett mig skriva mina memoarer, men min blygsamhet har hittills förbjudit mig detta. En man som separerat från samhället för att plocka rätt på sin egen lilla individualitet, ser helst framåt, ej tillbaka. »Nur die Dunkelmänner blicken zurück,» säger Nietschschszhchehe. Kanske har han rätt häri, men om han hade levat ett så rikt liv som jag, hade han antagligen uttryckt sig tvärtom. Det är icke nog att bli galen för att bli filosof. Livet självt för så småningom de rikast begåvade andarna till denna synpunkt.

Att vid trettiofyra års ålder skriva sina memoarer för ens tanke direkt på döden. Plötsligt kan en meteorsten slå en i huvudet, lönnmördarens dolk träffa under skulderbladet eller en förfärligt stor växel förfalla — och man ligger i sin silverfotade likkista med svenska folkets kransar

av källor och palmblad som en erinringens och beundrans sophög över sig. Sedan komma likmaskarna, föryngringens symboler, till, och om ett par år är man ett kolly, ett gödningsämne, eftersökt av lantbrukare, men med rynkade näsor beluktat av sina vänner skalderna och vetenskapsmännen, som kanske till och med stjäla ens lik, och målarna.

Mina ögon tåras. Men jag tror, att det bästa vi tänkt, ja, även det sämsta, lever i evighet i våra arbeten, våra tankar och ord, som vi lämnat efter oss, och som en surdeg komma alltet att jäsa och förändras i konsistens långt

sedan vi slutat att vara till. Vi kunna visserligen inte lägga en atom till alltets vikt, men vi kunna åtminstone känna oss lugna i medvetandet om, att vi under vår livstid trott oss hava lyckats dupera en del folk, visserligen omedvetet, men ändå! — och att vår egenskap av personlighet på grund av sin tillvaro varit nödvändig. Vi äro atomer i en kemisk förening av för oss obekanta ingredienser. Låt vara att det stundom fräser på ytan i retorten, men för en lugn och överlägsen betraktare är det hela alldeles i sin ordning, liv och död, mord och födelse, allt är som en vindstilla vik. Och om Alexander erövrar världen eller månen trillar ned och träffar Ryssland och decimerar dess invånareantal, förefaller det oss tänkare ungefär lika viktigt som då en fluga kliar eller putsar sina bakben. Me voici! Skulle något ha något av petard i sig, vore det konsten, men jag tror inte det heller. Vi äro alla skräddare. Vi äro något slags molekyler i en soppa som röresom av sig själv. Vi ge fan i att resonera om livets mening, utan ägna oss åt memoarskrivning.

Jag har ansett mig böra förutskicka dessa anmärkningar, på det att världen skall få någon aning om sin förnämste redaktörs synpunkter på tillvaron. Jag tror inte ens på dem jag givit härovan. Att skriva eller överhuvudtaget yttra sig är en fånighet, som endast rättfärdigas av individens oförmåga av konsekvens.

*

Hur väl påminner jag mig icke min födelsedag, den 12 maj 1869! I Odhners Svenska historia står om Gustav Vasa, att han var född »troligen den tolfte maj» på gården Lindholmen i Uppland. Det enda som skiljer mig från Gustav Vasa är, att han är född på gården Lindholmen i Uppland. Vi äro troligen födda den 12 maj båda två, men jag är född på gården Bäckfall i Lönneberga socken i Småland. Jag har alltid sympatiserat med Gustav Vasa — inte därför att han var gift tre gånger, utan därför att han klarade sin hyska. Vi togo emot svenska folket ungefär på samma sätt och under samma omständigheter, och till vilken grad av fullkomning ha vi inte fört våra generationer! Vi ha gjort reformation båda två. Gustav Vasa hade sin Dackefejd — jag hade min fejd med Lundabohemen. Vi gingo båda segrande ur striderna. Gustav Vasa gjorde en dumhet: Han gav sina barn hertigdömen. Jag har, varnadav hans exempel, nästan tagit som princip att i det längsta avhålla mig från att ge mina barn hertigdömen. Ännu har jag lyckats undgå att falla offer för en så nära till hands liggande frestelse.

Hur väl påminner jag mig inte min födelsedag! (Jag återtar berättelsens tråd.) Plötsligt befann jag mig född och innehavande största delen av de rättigheter, som staten tillerkänner en medborgare. Jag var visserligen befriad från en del medborgerliga förpliktelser, men jag levde — det var huvudsaken — och var förfärligt högljudd. Jag var ganska fet. Inom parentes. *Jag var ett vackert barn. men far skrek.*Den barnmorska, som deltog i mina första omsorger om svenska folket, var av gamla stammen. Det var på denna stenålderstid sed att under den nyföddes huvud lades en psalmbok, då han för första gången placerades i den takfästa korg som kallades vagga. Gumman gjorde mig elegant och lade mig i vaggan samt ilade till en bokhylla för att hämta den konventionella psalmboken. Hon kom tillbaka med ett litet franskt lexikon, som såg ut som en psalmbok. Därav min erkända förmåga att meddela mig även med utlandets publik.

Den därpå följande tiden vill jag kalla min medeltid = en mörk natt med några lysande stjärnor. Det första äventyr, jag kan påminna mig, var ett sammanträffande med en igelkott, som låg vid stammen av ett päronträd i trädgården. Jag petade på igelkotten och grät. Hur ofta har jag ej sedan träffat igelkottar, människor, som rullat ihop sig och kommit mig att sticka mig på sina taggar! Jag har ofta önskat att vara en räv. MITT FÖRSTA MINNE. EN IGELKOTT

Min andra stora händelse var ett äventyr med ett svin. Hur ofta har jag icke sedermera sammanträffat med dylika.

Vi hade en stor so och jag sprang efter son och kastade sten på henne. Redan då framträdde mitt vilda småländska, allt fult hatande kynne. Men en sten var för stor och jag var för liten. Jag stupade på näsan. Alla läsare, som haft någon närmare beröring med svin, veta att barnskrik göra dem ursinniga. Jag skrek och son kom samt började äta upp mig. Lyckligtvis hörde min mor, som satt i vävstolen därinne, skriket, och räddade mig ur suggans klövar. Det som återstod av mig var emellertid tillräckligt mycket för att dana en estetiker, en Schöngeist som den, som skriver dessa rader.

Jag var emellertid fortfarande mycket ung. Det kom sommar och vinter och annan växling av årstider. Jag blev kär. Det fanns en flicka — som antagligen nu är mormor, som jag blev kär i — ty den mänskliga naturen tar ju alltid ut sin efterrätt. Men hur mycket jag än letar i mitt minne, kan jag icke påminna mig detaljerna i detta kärleksförhållande, varför jag dröjer med det till senare år. Jag vidrör detta endast för att påpeka, hur vaken gossen var. Jag var knappa tre år.

Tanken emellertid efter, huru slapp den nuvarande generationen är. Först vid 22 à 25 år börjar man förlova sig. Tacka vill jag oss, gamla tidens barn. Vi förlovade oss nästan genast, ehuru förbindelserna voro av tämligen löslig art. Vi hade ju inga inkomster, inga ämbeten, inga byxor. Vihade kolt, men bredvid kolten ett fast beslut att göra en kvinna lycklig.

Jag flyttade från Bäckfall till en nybruten bygd i Småland, stationen Mariannelund. Där var tändsticksfabrik och en massa arbetare, som slogs med järnvägsarbetarna vid N. O. J. om eftermiddagarna. Knivarna gingo och brännvinsbuteljerna yrde i luften i form av skärvor, sedan de råkat någon okammad skalle. Vi barn gingo lugnt ibland de kämpande och lärde oss tagen. Vi lärde oss att kasta sten och sätta krokben. Vi ha alla sedan haft mycken nytta av allt detta i livet.

Vid Mariannelund, där Emån rinner förbi, såg jag för första gången Näcken. Det var en kväll — och Näcken kom på en smal bro från en ö i ån. Jag rusade hem och var rädd. Men sedan jag fått reda på att Näcken bara var den s. k. paraffinkärngen, en gumma som paraffinerade tändstickorna, miste jag på en gång all tro på poesi.

En dag gick jag utanför arbetarkasernen och en flicka av mina vänner, som kände min skicklighet i stenkastning, sade till mig, i det hon pekade på ett annat gli, en yngling av mina bekanta: Kan du träffa Efraim med en sten härifrån?

Jag tog en sten på vägen och slungade den med infernalisk skicklighet rakt i skallen på Efraim. Jag var bara fem år, men samvetet vaknade, och jag flydde. Jag tänkte först att ge mig i lag med tattarna som stundom reste förbi. Jag sprang och sprang och hann till Mari i porten, portvakterskan. Jag bad henne gömma mig, ty allt var förbi. Jag hade slagit en pojke till blods och jag vågadealdrig mera gå hem. Jag var gummans favorit och hon gömde mig. Men mitt onda samvete vakade, och jag måste gå ut i fabriksgatan och titta. Där såg jag plötsligt min mor, som spejade efter sin förlupne son. Jag lommade i väg hem och drar en slöja över det välförtjänta straff som mötte mig vid min hemkomst. Men jag fattade ett fast beslut att rymma, att skaffa mig ett svärd och en Bistol och en pilbåge med synålspilar, och sedan ville jag se den mans kropp, som skulle våga sig på mig, där jag låg uppe i småländska höglandet och spridde död och förintelse runt omkring mig. Åtminstone ville jag se de jämnåriga pojkar, som kunde förfoga över en sådan attiralj som jag, och försökte mucka. Jag blev dock ingen Rinaldo Rinaldini trots alla barndomsdrömmar. *Mitt första brott* Samtidigt gick Emån mot havet med is och oberäknelig vad vattenhöjden beträffar. Fabrikspojkarna brukade hoppa ut på förbifarande iskäl och segla på dem utför fallen. Jag kom en dag vid högt vattenstånd ned till ån. I en vak låg ettensamt käl roterande för strömmen, som brusade fram under den fasta isen. Jag hoppade ut på kälet, det välte, strömmen drog mig under och under ett par sekunder höll jag mig fast med fingrarna i iskanten, tills en kvinna, vår jungfru, drog mig upp vid ena handloven. Hade hon inte varit där just då, hade ingen fått läsa mina memoarer. Jag antar att mänskligheten står i tacksamhetsskuld till denna kvinna. *Jag räddas ur Emån* Mitt liv börjar egentligen, då jag på grund av en serie omständigheter förflyttades till Bohult station, ett par mil från Oskarshamn.

Först där utvecklade sig gossen till en karaktär. Där var endast ödemark, kala berg och en järnväg, som gick igenom landskapet. Min bästa vän från den tiden är polis i Stockholm just nu och

ser till, att jag inte gör några galenskaper om eftermiddagarna, då jag vistas där.

Gossen var mycket ung då — endast 7 år. Bredvid stationen fanns en mosse med ett dike i. Den mossen tog gossens hela fantasi. Det var en småländsk mosse med porsris och hjortron och vitmossa och en källa i kanten, den stationskarlen tagit reda på med slagruta. Diket var minst två alnar brett och traktens ungdom åkte skridsko på det om vintern. Men det dikets slut förlorar sig i mitt barndomsminnes dimmiga fjärran. Där vidtog skogen, en

jätteskog utan pitprops och i den skogen funnos sjöar med mal i. Malen finns icke på andra ställen nordligare än i Emån och några sjöar där bredvid utom i Donau.

Det låg något hemlighetsfullt, just av det som människor tycka om, i Emån och småsjöarna därnere. Och vi hörde talas om malen, som likt ålen gick upp i land, men målen tog får, under det ålen endast skattade ärtåkrarna. Men av malen fångades ibland bjässar på 10 pund, och vi barn tittade på dem med en blandning av vidskeplig fruktan och beundran.

Malen fångades av bönderna på jättekrok med påhäktad död kattunge. Med huru mordlystna blickar betraktade jag icke vår stora katt, på vilken man väl skulle ha fått något gigantiskt i malväg. Men det stannade vid bara avsikten, som det oftast händer med de stordåd, som människorna ämna företaga sig.

Vid denna tid fick jag min första kniv. Det var ett ögonblick i mitt liv, som jag sent glömmer.Bladet var av något järnbleckliknande ämne och skaftet var av anilinfärgat trä.

Jag och min lille bror hade beordrats att hämta mjölken från ett närbeläget skogstorp en mörk höstkväll. Det var oroliga tider i Småland just då, ty Hjert och Tektor, de båda mördarna och stortjuvarna, hade sluppit lösa, och litet var stängde sina dörrar väl om kvällarna. Jag gick och talade lugnande ord med min bror, där vi läto krukan dingla mellan oss på skogsstigen, medan det susade hemskt i talltopparna över oss. *Det susade hemskt i talltopparne.*

Jag hade kniven uppfälld, ty när som helst kunde ju en bov rusa fram och beröva oss mjölk och juveler och plånböcker. Jag talade mig varm och gestikulerade och högg kniven rätt genom handen på bror min. Det blödde förfärligt, men vi voro övertygade om vapnets duglighet. Jag slapp dask vid hemkomsten, ty det hela hade ju bara varit en yttring av självförsvarskompetens.

I skogen växte lingon om höstarna. Vi smålänningar plockade icke lingon, vi repade dem. De hette kröson för resten. Och på fällorna och banvallarna växte smultron och hallon.

Vad världen är stor, då man är liten! Vi klättrade över bergen en kvarts fjärdingsväg och inbillade oss vara fjärran från hemmet. Vi gjorde oss stugor i bergskrevorna och sutto där tills mörkret kom med mystik och skrämsel. Ibland fingo vi fara med till Högsrum. Det var en herregård, där Emån flöt förbi med lax och mal i. Det var ett sagoland, ett sagoslott med alla härligheter magasinerade. Gamla tapeter med riktiga tavlor i mönstret och en trädgård med bigarrå och allt som bör finnas i ett Schlaraffenland.

Och vi tittade undrande på engelsmännen, som om somrarna kommo dit och metade lax på fluga och voro klädda i knäbyxor alldeles som barn och talade som papegojor, fast inte så begripligt.

•

Nu kom livets allvar. Skolan började. Jag inkvarterades hos en gammal arrendator ellerkanske hemmansägare, ett original av prima kvalité, och till rumskamrat fick jag hans dotterson. Barn ha stundom idéer. Vi voro rika på sådana. Gubben sov middag med stor precision. En dag, då han låg på sin soffa och snarkade, tog jag ett kol, ett löst kol ur spiseln och målade om gubben med så raffinerad försiktighet, att han ej vaknade. Han sov visserligen som ett paket, men ändå —. Jag förbigår scenen, då han sett sig i spegeln och fattat situationen.

Ett annat brott var mitt tillvägagående med hans gummas största julost. Jag kom in i skafferiet och fick korn på osten, grep kökets största kniv, högg in i osten och lät kniven gå några varv i innanmätet med angreppshålet som centrum, varefter hålet smetades igen med smör ur en närstående smörbytta. Då gumman klöv sin ost föll den i några dussin delar, mögel hade angripit den inifrån och osten var förstörd. Det blev förhör och jag erkände. Jag fick stryk, och sedan har jag aldrig behandlat ost på det sättet. Stryk är uppfostrande.

Sedan jag kroppsligen misshandlat min rumskamrat några gånger, fick jag flytta. Jag var ett elakt barn. Jag kom till skolläraren.

På den tiden gick en stark religiös väckelse genom socknen, och skolläraren ansåg det förmodligen comme-il-

faut att ansluta sig till rörelsen. Han var så religiös, att han vid varje sked soppa eller varje knivblad fastare föda — ty han åt naturligtvis med kniv — suckade: »Tack käre Gud!»

Kanske hade jag vid det här laget varit adopterad av Waldenström eller åtminstone varit vinkelpredikant, om icke min sunda natur reagerat. Jag måste gå med på s. k. böner, där någon idiot talade. Vi skolbarn hade begåvats med var sitt exemplar av Sankeys sånger och fingo på bönerna sjunga i kör med bassarna. Stämningen blev stundom så stark av suggestion och antisuggestion, att vi gräto. Jag var visserligen bara 7 år, men jag kan ej påminna mig ha sedan känt någon så odelat hemsk sinnesrörelse som då. En blandning av extas och fruktan för det okända mystiska. *En skolkamrat som var 17 år gammal* - - - Dagen efter slogos vi med varandra och voro normala barn. En skolkamrat, som var 17 år gammal och på grund av bristande kristendomskunskap ej fått gå fram, hade brännvin med sig i skolan under timmarna och flaskan gick runt under det

idioten-skolläraren med snörvlande stämma och gråtmild ton förklarade den oförklarliga katekesen.

Man har berättat mig, att de nutida förhållandena högst väsentligt skilja sig från de dåvarande.

Men en av de väckta drog mig under inflytandet av den heta nästan sensuellt religiösa extasen, som på grund av hettan i rummet, sången och de förvirrade, klagande bönerna tog oss fångna, så att jag måste gråta av en halvt salig, halvt hemsk rädsla. *Han sjöng en av de populära sångerna* - - - Mannen hade stundom själv hållit föredrag och lagt ut ordet och jag hade fått en viss aktning för hans förmåga. Men så kom han hem på besök. På förmaksbordet låg en almanack i guldsnitt. Den påminde till det yttre om Sankeys sångbok. Han tog den, slog upp den och sjöng en av de populärare sångerna, under det att han låtsade läsa iden. Jag smög mig fram, och upptäckte att han till och med höll boken upp och ned.

Det var för mycket för mig, jag fattade då först begreppet humbug. Jag har aldrig sedan gråtit på något läsaremöte.

Tiderna voro onda där nere i Småland just då. En mördare skulle avrättas vid Långemåla, som låg i närheten. Jag tiggde och bad att få gå dit och se på, men jag fick ej. Kanske var det riktigt. Jag tror till och med, att det var riktigt.

Stundom fick jag resa till Oskarshamn. Där såg jag för första gången havet.

Det luktade tjära vid hamnen och där arbetades på ett helt annat sätt än det jag sett förut. Jag beslöt att bli sjöman och segla ut till främmande länder, där det fanns indianer att slåss med. Jag skulle ha en bössa och skjuta caribous och vapitis, och min gördel skulle hänga full med de förnämsta hövdingarnas skalper.

Jag hade ett särskilt krigsrop på den tiden: alalalalalala — la — som ofta ljöd mellan tallarna där hemma.

Jag hade läst om indianer i Familjejournalen och gripits av en mäktig sympati för dem. Jag hade en båge och pilar med sylspets, som darrande satte sig i trädstammarna. Jag hade tallbössa, ett mordvapen, som man skaffar sig genom att vrida ur kärnan på en tre à fyraårig talltopp, och laddar med två pluggar av blånor, en i vardera ändan, varpå man skjuter ut den yttersta genom att med en träpinne pressa ihop luften mellan pluggarna. Jag tror att ingen människa blivit dödad med tallbössa.Jag läste min första roman. Det var Den vandrande juden av Eugéne Sue. Jag tycker fortfarande att alla andra romaner äro skräp emot den. Därnäst läste jag Londons mysterier av Paul Féval. Där finnes en liten bov beskriven, en ung londonbohemien vid namn Snail. Hur ofta har jag inte önskat att vara Snail och kunna begå så många brott med så rent hjärta som han.

Jag läste Familjejournalen, som kanske mer än andra publikationer har inverkat på den nuvarande generationen. Den var verkligen bra. Jag har läst om den nyligen. Kan ingen starta en tidning som på samma sätt inverkar på kommande generation? En blandning av populär vetenskap, samtidens litteratur, historiska bilder, allt hopgjort av våra bästa pennor? Vad vi haft glädje av Gernandts journal! *Bohult* Vi flyttade från Bohult till Hult, en station en mil från Eksjö. Jag har glömt påpeka, att jag haften förälskelse även i Bohult. Hon är gift nu, antagligen korpulent och har svårt att räkna in barnen om kvällarna. Men Gud, vad jag älskade henne! Jag drömde mig ett hem tillsammans med henne. Jag var världens starkaste karl och mest lyckade författare. Jag skrev dagbok om

min kärlek. Jag friade aldrig, ty jag var feg och därtill knappt 9 år. Men jag tror, att jag kysste henne en gång, och min rörelse var för stark, för att jag skulle kunna utveckla allt vad jag kände. Kanske jag dock inte kysste henne. Jag hoppas att hon är lycklig.

Jag kom till Hult, ett landskap av tall och gran och fattigdom mellan skogshulten. Nya fröjder kommo till, nya slagsmål med nya pojkar och sammanträffande med de mystiska och socialt högtstående individer, som satts i tillfälle att besöka Eksjö lägre allmänna läroverk. Jag fick informator och var ett styggt barn, ty jag läste aldrig över. Jag tvivlade bara. Jag påstod mig en gång inte tro på historien om bröllopet i Kana. Min lärare kallade mig — faktiskt sadducé, och jag straffades.

Men nu först hade livet börjat. En god vän till mig, som gick i andra klassen i Eksjö skola och vilkens föräldrar ägde en gård i Hult med trädgård och andra agremanger, hade under föräldrarnas frånvaro inbjudit hela skolan att äta äpplen. Skolan var ju inte stor, men alltid funnos tillräckligt många alumner att plundra en trädgård.

De kommo som gräshoppor och hade portörer med sig och inom några minuter voro träden skalade. Värden bjöd därpå på kaffe och brännvin.Det var min första kask. Jag fylldes av beundran för alla dessa pojkar, som togo sin kask som gamla män. Jag kände mig underlägsen i fråga om sprit, men jag hade snusdosa, och så långt den räckte lade vi in mullbänkar eller snusade allt efter behag och förmåga. Jag började förstå vad livet var.

Min informator, som tjänstgjorde på stationen, försökte sälja barnbiljetter åt hela sällskapet. Det lyckades delvis, ty de flesta sågo minderåriga ut, men han upptäcktes innan ännu för mycken brottslighet tagit sig uttryck.

På sommaren kom fadern till värden vid den stora festen hem, och min vän fick smörj av sina föräldrar, och en informator, som han var jämnårig med, och som skulle bibringa honom den vetenskap han försummat i skolan.

Vårt förnämsta arbete var att bygga en trampolin ut i sjön, som låg vid deras hem. Vi höggo granar i skogen, kvistade dem och klubbade ned dem i sjöbottnen från en på en eka byggd ställning. Vi arbetade nakna, ty stundom kapsejsade båten med ställning och vi måste hoppa i samt simmande föra vår byggnadsställning i land.

Äntligen blev trampolinen färdig: en serie granstammar två och två med en planka över som väg.

Hemmasonens och studerandens bror, som var vid pass 7 år, kunde inte simma, men vi skulle lära honom det. Brodern grep ynglingen, förde honom ut ytterst på trampolinen och slängde honom i trots hans protester. Han sjönk som en sten, kom upp ett par gånger medvetslös och sågut att gå till bottnen på allvar, då brodern-vetenskapsmannen fann sig föranlåten att ro ut och dra upp honom. Han låg sedan till sängs flera dagar, under det att vattnet rann ur honom. Vi hade lätt kunnat begå ett mord den gången. Pojken bad att få bedja Fader vår, innan han släpptes i. *Han sjönk som en sten.* Vid denna tid började jag att snärja gäddor. Med en glödgad mässingstrådsnara kan man göra storverk. Vi började med smågäddor på en halv fot — goda stekgäddor — och slutade med större.

Vi togo kräftor vid bloss. Vi blevo verkligen skickliga i detta slags fiske och kommo hem med säckar fulla av de trevna vattendjuren.

*

Jag blev åter kär. Det var en allvarlig böjelse, och jag gav mig fan på att ingen människanågonsin varit så kär i någon flicka som jag i min. Men kvinnorna äro sig lika. De begära en social ställning och att mannen skall ha inkomster nog att köpa hattar av alla möjliga fasoner åt dem. Jag var inte mer än 12 år och lagen förbjöd mig att ingå äktenskap. Jag har ofta tänkt över denna konflikt. Gjorde jag rätt, som lät flickan glida ifrån mig eller borde jag med min övertalningsförmåga förmått henne att vänta en cirka 15 år till...? Jag ansåg mig inte ha rätt att hindra henne i hennes utveckling. Jag gjorde rätt. Nu är hon gift med en annan och är rätt korpulent. Hon har flera barn och ser ganska välklädd ut på gatorna. Kanske hade hon inte blivit lyckligare med mig.

Under tiden hade jag läst för diverse informatorer och blivit rätt hemmastadd i diverse skolämnen. Jag hade blivit 13 år och skulle försöka att komma in i 5:te klassen i Norrköping.

Jag kom bara in i 4:de, ty jag kunde ingen matematik, sades det. Hur kortsynta äro icke understundom lärarna! Jag anser matematik vara mitt huvudämne. Men endast därför att jag råkade påstå att 6x8=42 blev jag underkänd. En småsinthet utan like, ty jag kunde ju vid närmare eftertanke multiplikationstabellen. Detta underskattande av min förmåga blev grundläggande för min nuvarande åsikt om det dåvarande undervisningssystemets dåliga sidor. Jag blev hatfull mot räknekonsten och många äro de, som sedermera fått lida oskyldigt straff för sina försök att lära mig den.

Mina läroår i Norrköping kräva nästan sitt

särskilda kapitel. Jag genomlevde där saker, som få ha gjort.

Nu äro de människor döda, som jag bodde hos — de ha inga släktingar, och jag kan utan fara relatera, vad en yngling kan råka ut för.

*

Det är kväll och vi äro ute på kattjakt, tre stycken pojkar, som äro i besittning av ett salongsgevär. Vi öppna alla portluckor och spana efter kattor. Plötsligt kommer en katt springande över gatan. Vi se honom sätta sig på trottoaren, vi dra lott om skottet, en skjuter och katten upphör att vara till. Vi jagade kattor en hel termin, innan polisen fick korn på oss. Det blev allt farligare att jaga katt men därför alltmera lockande. Vi hade läst i jägarförbundets tidskrift att kattor voro skadliga, och vi decimerade kattstammen i Norrköping så gott vi kunde. På bakgator smögo vi med kattorna burna vid svansen ned till Motala ström och sänkte våra offer där. Vi trodde oss bidraga till jaktvården.

En kamrat, som numera är apotekare, gjorde nitroglycerin. Vi deltogo livligt i utvecklingen av hans experiment. Slutligen hade han sprängämnet färdigt. Han vågade inte ha det inne i våningen, utan placerade det under ett lokus, som människorna kalla avträde. En vacker dag under stenkastning med denna byggnad som mål sprang den i luften. Det blev bara träflisor kvar efter den. Vi blevo upptäckta.En morgon med londondimma sprang jag, sent uppkommen ur sängen, till skolan. Utanför en krog stötte jag samman med en s. k. buse, vilken bar en brännvinsbutelj under armen.

Jag kom springande utför en backe och gjorde sammanstötning med individen så häftigt, att han ramlade baklänges och förlorade medvetandet. Trots min begränsade tid stannade jag och lyfte upp karlen. Han vaknade och pekade på buteljen, som låg i småbitar i rännstenen, och sade med ett rörande tonfall: — Titta, va herrn ha gjort.

Jag tog upp min börs, som innehöll 17 öre, och hällde dem i karlens öppnade hand och sprang till skolan. Jag har många gånger önskat att kunna rehabilitera mig i den mannens ögon. Men kanske är han grosshandlare nu och förmögen och allt.

Vi bodde på ett ställe där vi fingo dålig mat. Men på gården fanns duvor, som stundom slogo ner på fönsterbrädena. Vi lade ut vanliga rännsnaror av segelgarn och strödda ut ärter på plåten och då duvorna kommo för att äta ryckte vi till och hade vår middag färdig. Duvstek är ganskà god.

Vi gjorde också jodkväve för att skämta med folkskolealumnerna i gården.

Man köper jod (kristalliserat) och häller ammoniak över det. Resultatet blir ett pulver, som vid minsta beröring exploderar, sedan det torkat. Rör man vid det, gör det ganska ont vid explosionen. Vi lade ut de halvtorra pulverna på fönsterbläcken så att våra fiender skulle se dem.Om en stund, sedan de torkat i solen och vi slutat vår bevakningstjänst, kommo gossarna för att fördärva våra experiment och sökte skrapa ned jodkvävet med den påföljd att det exploderade och lämnade duktiga märken på våldsverkarnas händer. Det var vår glädje att se pojkarna hoppande omkring på ett ben och smällande med fingrarna under intryck av explosionens våldsamhet.

Jag gör nu ett uppehåll i mina skolminnen, ty jag vill beskriva mitt liv på landet, både innan jag hade ferier och sedan jag blivit nog bildad att tillerkännas någon vila från studierna.

Feriesystemet är ganska bra. Funnes det ej, skulle man bli för lärd och börja på att omdana samhället enligt Marx och Bebel och andra. Ferierna äro lättja, glädje, ett offer åt det mänskligaste i vår natur. Ty människan bör vara så litet trist som möjligt. Jag skulle vilja kalla denna min tillvaro i obygden där hemma med ett något sentimentalt namn: Mitt livs poesi. Men även sentimentalitet är, såsom existerande, berättigad.

Förbi järnvägsstationen hemma flyter en å med kräftor i, och gäddor, abborrar och lake, världens härligaste fisk, på vilken man måste ta halvan, om man inte är en ouppfostrad, hjärnlös goodtemplare. Vi snärjde gäddorna med mässingstråd, som vi glödgat i köksspiseln och doppat i vattensån. På middagarna stå gäddorna, dästa av rov, och sova under näckrosbladen fläktande i sömnen med fenorna. Då kommer människobarnet med snaran på ett granspö, träder den om gäddanshals, gör ett ryck, och fisken sprattlar i strandgräset.

Under stenarna i det lilla fallet lågo lakarna, urtidsfiskar i släkt med målen, och under strandbräddens gungande tuvor bodde kräftorna i sina labyrinthålor, och då vi oroade dem genom att hoppa på åkanten, kommo de baklänges ut ur sina kamrar.

Lyckliga tid, då man iddes kläda av sig för att fånga en tvåtumskräfta. Men vi voro lätt ekiperade, hoppade ur våra linnebyxor och höggo, dykande om så behövdes, vårt rov.

Den primitiva människan är på samma sätt som barnet jägare och fiskare. Låt oss återvända till det tillståndet!

Men om kvällarna blevo vi verkliga fångstmän. Vi klättrade upp i tallar, vilkas kronor torkat, skattallar, och höggo töre. Kådan sipprade ut ur träet och det behövdes endast en tändsticka för att få en eldsvåda i gång. Vi hade en lykta av järnband, där det kluvna töret låg som bränsle. En av sällskapet bar lyktan, en säcken med ved och en fångade kräftor. Endast den som varit med om den förbjudna kräftfångsten vid bloss, kan förstå dess stämning och känna hur vacker en natt kan vara.

Vi gå på åbottnen i trasiga skor för att vattnet skall rinna ur. Kräftorna krypa runt omkring oss, och med instinktiv skicklighet ta vi 2, 4, 6 i taget och stoppa dem i säcken, som vi bära på bröstet. Stundom fördjupar sig ån till dyhålor i krökarna.Där gå de stora kräftorna och vi måste dyka och treva under strandtuvorna efter de flyende vidundren. *Kräftfångst* Så se vi ett bloss framför oss. Någon annan fackman tar kräftor. Vi ha också sett, hur vattnet grumlats under de sista minuterna. Vi släcka blosset, springa in i skogen, snava över tuvor och trädrötter och gå ned i ån en bit ovanför våra föregångsmän, kanske ägarna till fiskvattnet. Vi stampa i gyttjan, grumla upp vattnet och ha snart tillfredsställelsen att se blosset släckas och konkurrenterna gå hem. Sådant är livet. Man går nämligen alltid mot strömmen.

Och att sedan lastad med kräftor, då dagen börjar rodna, gå in i en hölada, borra ned sig i höet och under syrsornas musik, medan ångan från de genomvåta kläderna står som en rök ur höetoch kräftorna prassla i korgen eller säcken, somna in, det är värt mera än plikten på att ta kräftor vid bloss.

*

I varje småländsk sjö finnes den stora gäddan. I ån hemma fanns den stora gäddan också. Jag kom en dag efter ett abborrmete och passerade åbron. Där strax bredvid i vassen stod den stora gäddan. Hon var lång som en karl och jag tyckte, att hon tittade på mig med. baksluga ögon, gulbrunrött glittrande och så rovgirigt som endast en gädda kan titta. Jag tycker, att tigern är en diakon visavi gäddan. Jag kastade ut min krok med daggmask på. Hon gick fram, såg på masken, vände och gick ut i ån full av värdighet och kraft. Vassen viftade då hon gick ut. Hon hittades sedermera död med ett ljuster i ryggen. Hon var två och en halv aln lång.

*

Det finnes en sjö där nere, om den icke blivit sänkt än. Eller var det snarare en göl. Stränderna voro gungfly med porstuvor och Ledum palustre och Andromeda polyfolia. Det fanns rudor i den sjön. Där såg jag också sjöns stora gädda. Jag gick ut på gungflyt med min snara, och hon kom ut under tuvan, gjorde helt om och såg på mig. Jag satte snaran om hennes hals, hon ryckte mig framstupa och försvann med snara och spö. Därfanns abborrar så gamla, att de hade löss på huvudet. Detta är ingen fabel. *Vi snärjde gäddor.* *

Mitt i en milsvid hjortronmosse var ett hål med svart vatten, och i det fanns sutare. Den mossen skall en gång få sin särskilda historia. Sutarna voro blinda och täckta av grönt slem. Det gungade en halv mils lång väg runt omkring det svarta hålet. Där hade en torpare drunknat en gång under hjortronplockning. Vid högsommartiden var mossen nästan farlig. Porslukten fyllde ens lungor och den våta värmen steg upp från detranbärsfyllda tuvorna. Man blev tokig i skallen och ville sova. Myggen dansade mellan de manshöga martallarna, och man gick som på ejderdunskuddar. Jag återkommer senare kanske till den mossen.

*

Vi togo fisk vid bloss också. Gäddorna och lakarna sovo i lä av bottenstenarna i ån. Med ett särskilt, inlärt tag höggo vi dem med blotta händerna. Vi togo andungar, som vi jagade in i någon återvändsgränd och tvungo att ge sig. Vi voro skinnstrumpor i miniatyr.

*

Prästen hemma i socknen har dille och dricker eau-de-cologne i förskräckliga kvantiteter. Kanhända därav min tämligen minimala religiositet. Den gamle klockaren är även försupen, men de båda herrarnas socialt olika ställning gör, att de måste supa i var sin umgängeskrets. Då jag är hemma, vågar jag ej besöka prästen, ty han kunde ju se mig dubbel och jag kunde komma i tvivel om, vilken av de båda som är jag själv. Fortfarande undrar jag över den statsprincip, som tillåter en präst ha flugan. Jag inbillar mig, att sakramenterna lida därav. Jag skall väl resa ned en vacker dag och reda ut det där, ta prästen i kragen, vilken han för längesen borde ha mistat och tilltala klockaren med den vox humana, som finns i

hans orgel också, samt ge honom in en moralisk spärrventil.

Hur mycken poesi ligger ej över de fattiga markerna där hemma trots den försupne prästen och den lika försupne klockaren! Jag ville ta den decimerade skogens stackars kvarstående trän i famn och dricka brorskål med enbuskarna och lägga ut stryknin åt träpatronerna. Min gamla vackra skog är mastspiror och skeppsbjälkar och min unga vackra skog ligger begraven i Englands kolgruvor. Men fan kommer nog och tar träpatronerna en dag. Jag skall stå bredvid och hånskratta, ja, just hånskratta, då han ger sig i väg med dem.

Nu lämnar jag den försupne prästen och den lika försupne klockaren åt ödet och återvänder till mina sympatier.

*

Tre fjärdingsväg hemifrån ligger Skurugata. Ett berg är kluvet mitt itu och sprickan är en halv mil lång. Bergväggarna äro på sina ställen 100 fot höga och nere i djupet bland granitblocken ligger isen kvar hela sommaren. En vandring där är som en vandring i ett förhistoriskt landskap. Jättegranar skygga över gången, klipporna äro gröna av mögelsvamp och örterna som växa där äro vitgröna av brist på sol. Under klipporna porlar en bäck. Ormbunkar spira i rämnorna, mossor och lavar droppa av fukt. Stundom blixtrar en bergkristall från väggen och stalaktitartade tappar hänga ned från de gröna väggarna.*Skurugata*Under en överhängande bergvägg ligger kantad av gungfly en källa, källan till Myckaflon, Försjön, Skedesjön och Solgen, säger folket. Kasta ned en sten i den och du får vänta en kvart innan bubblorna komma upp. Det är djupt som fan — och medan du funderar över djupet, gripes du av en ödemarkskänsla, en ensamhetskänsla, icke hemsk, utan lugn och vacker. En falk går bredbent och pampig på randen av klyftan över dig och du ser dig om efter hans bo. En tjäder flyger över och du hör honom bullra bland träden där uppe.

Du klättrar upp på Skuruhatt, bergets högsta höjd. Under dig ligga skogarna som en flossamatta. Du ser nio kyrkor från Skuruhatt, om du har goda ögon, och så länge det klerikala härskar är det ju en fördel att se kyrkor — åtminstone bättre än att se flugor! — — — fastän kanske inte!

Där uppe finns ljung och hallonfällor, orre, tjäder och hare, ty skogen finns kvar än. Ekorrarna betrakta dig från trädstammarna, ovissa om de skola vara rädda eller ej. Rätt som det är, luktar det grävling i skogen. Du har väl skrämt upp någon.

Varför fick jag ej jaga, då jag var barn?

Och Hässlåsa damm — vilken mäktig stämning gav den mig icke! Mitt inne i skogen mellan ett par bergåsar, långt borta från människors boningar låg en gammal kvarndamm övergiven sedan hundra år. Där försökte jag första gången måla efter naturen, som det heter. Vattnet låg svart mellan näckrosorna och en bäck letade sig ut, därden gamla kvarnrännan legat. Kanske känner jag något av romantikens sentimentalitet nedärvt i min själ, då jag ser gamla kvarndammar, men den sentimentaliteten är i så fall berättigad. Och under stenarna i bäcken lågo jättekräftor och lakarna stodo gömda med huvudet under trädrötterna. Stundom längtar jag tillbaka till Hässlåsa damm.

*

Förr i världen dansade man på landet. Jag vet få människor, som dansat så mycket som jag. Vi flirtade inte alls, åtminstone inte jag. Vi bara dansade och gjorde lekar och svettades och voro kära i varandra, fast vi inte låtsade om det. Kanske är det den schangdoblaste kärleken, som inte låter sig märkas utan lider i tysthet. Vad vet jag?

Gud vad jag var kär på den tiden — 14 à 15 år — i en flicka, som bodde några stationer längre ned på banan. Jag nästan upplöstes i känsla och bad till Gud om kvällarna att förbindelsen en gång skulle bli legitim. Jag hade ännu intet av den don Juanskaraktär, som sedermera vid mognare år gjort mig så farlig och eftersökt av kvinnorna. Jag drömde bara i all enkelhet om en koja och ett hjärta. Jag tror aldrig att jag tänkte på att barn bli en följd av en hygglig förbindelse. Ty jag var själv barn och min känsla i all sin skära nobless grep mig så helt, att jag såg framför mig endast det mer eller mindre uppnästa och osnutna individuum med hängande fläta och nippertippsfasoner, som för tillfället bodde i mitt hjärta.

Få människor ha varit så kära som jag ochfå så älskade. Ty detta obeskrivliga något, som finnes hos mig och som kommer kvinnorna att darra, då jag nu med min chapeau-claque under armen, klippt och nyrakad och i blankskinnsskor svävar i en salong med ett skeptiskt leende på läpparna, och, sedan jag kysst värdinnan på kardan, börjar fixera kvinnorna med min halvt satiriska, halvt medlidsamma blick, gör mig, man påstår det, oemotståndlig.

Men minnet av segrar, som kunde ha vunnits, gör mig vemodig — —

Jag har kommit ifrån ämnet, min barndoms förälskelser på landet.

Ytliga förbindelser förekommo ju också. Vanligen friade flickorna själva, något som hela könet verkligen fortfarit med även sedan jag blev mogen man. Jag har egentligen ingenting haft emot detta, men det alstrar en viss lättja hos föremålet för passionen. Man ligger på sin kanapé och låter slavinnorna benfläkta en:

Jag blev en gång i min barndom — jag var gymnasist — osynlig åhörare till ett gräl mellan två flickor i Norrköping. De äro gifta nu och ha embonpoint och hundratals barn:

Emy: — Gud vad jag tycker om Albert Engström!

Ida: — Ja, där får du ingenting, för på sista gymnasistbalen så sa han, att haø tyckte om mej! Dä, du!

Emy: — Gud, så nedrig du kan va! Just på sista gymnasistbalen så kysste han mej i korridoren och sa, att han var galen i mej, sa han!Ida: — Ja, men mej kysste han, när vi dansade vänstersväng i polka alldeles mitt för där rektorskan satt, så jag tror att hon såg'et, och så sa han, att han inte kunde leva utan mig, sa han!

Emy (snyftande): — Du bara skojar med mej! Han har bjudit mej på konditoriet tre gånger, och en gång då vi gick Drottninggatan utför och du kom över bron, så sa han: Emy, nu smiter vi in i gränden här, för där borta kommer Ida, å hon ä så efterhängsen, så!

Ida (snyftande): — Ja, men — — —

Tora (instörtande): — Gud, flickor, Albert Engström älskar mej. Han kysste mej så i går kväll, när han följde mej hem från bjudningen hos Berglunds. Gud, ni har aldrig varit förlovade någon gång! Det är nedrigt stiligt, ska ni tro! Men vi kan inte byta ringar förrän jag har gått och läst. Tänk så nedrigt att man ska behöva gå och läsa! — — Men va lipar ni för, flickor? — —

Sådan var jag. Men felet var icke uteslutande mitt eget utan också försynens, som begåvat mig med ett utseende, vida överträffande flertalets. Vilken annan som helst skulle i mina kläder blivit olycklig för sin skönhet, men jag klarade min hyska. Det moraliska modet har aldrig fattats mig. Nu då jag åldrats under arbete och studier kan jag med jämnmod se tillbaka på min ungdoms extravaganser. Jag var för vidlyftig.

Men lämnom för en stund flirten och alla krossade kvinnohjärtan! Ur barnet växer ynglingenfram, livet kommer med sitt allvar och drömmaren på skolbänken påminnes allt oftare om sin tillvaro.

De varje termin återkommande sjukmönstringarna voro gossen en källa till en blandning av glädje och fruktan. Ty på de dagarna slogs man med de s. k. kalvarna, stadens folkskolebarn, och spolpinnarna, arbetarna i bomullsspinnerierna, samt surbullarna, arbetets andra söner. Bakom skolhuset ligger exercisfältet, och där utkämpades vilda strider, medan en klass höll på med mönstringen och återstoden ägnade sig åt gruffet. Med daggar av kastanjer, vackert flätat läder eller i bästa fall säckstämplar av bly bearbetade vi och proletariatet varandras ryggar. Med gatsten, käppar och knytnävar i händerna kastade vi oss in i stridsvimlet och slogos på båda håll som lejonungar.

Jag har sedan dess fått en kolossal förkärlek för slagsmål och går stundom ännu och längtar, att någon skall bråka med mig. Det fanns en ung buse i Norrköping, vilkens blotta namn uppfyllde mig med en blandning av beundran och fasa. Han hette Skackelkalle och har vid det här laget nått långholmarens föga avundsvärda ställning. Men hur kunde icke den pojken slåss! Poliser, borgare, alla voro utan åtskillnad föremål för hans hårdhänta omsorger. Hans styrka låg huvudsakligen i hans mod. Han hoppade upp på polisernas nackar, vred om deras näsor, gav danska skallar, sparkade dem under hakan. Han var med ett ord en föresyn för oss.Det var han som lärde mig tjuvmeta lax med fluga. Jag är honom tacksam därför.

Motala ström bildar enligt Dahms geografi på sin väg genom fabriksstaden åtskilliga fall. Mellan dessa stod laxen. Med uppmärksamheten delad mellan polisen och fisken stodo vi vid järnbron och drogo våra laxar, färdiga att genom Schwarzens valv försvinna i gränderna, då ordningens väktare nalkades. Man var aldrig så välkommen på sitt inackorderingsställe som då man kom hem med en lax, och jag undrar ej på det. Och det var en egendomlig tjusning att begå lagbrott i Skackelkalles sällskap. Umgänget hade för övrigt sina sidor. Det kunde hända, att man helt plötsligt och omotiverat fick stryk av honom. Han var — för att citera Runeberg — »en vild unge, hatade att leva och fruktade intet». Ingen kunde fläta en läderdagg som han och ingen kunde sätta in en knytnävsstöt mellan magen och bröstet med bättre effekt.

Frid över Skackelkalles minne!

Med stöd av hans lärdomar och ständigt med hans föredöme för ögonen utbildade vi oss till tjuvfiskare av rang. Mången mörk natt lågo vi strax ovanför Oskar Fredriks bro i någon »lånad» eka och pilkade fisk med våra hemmagjorda grejor, krokar fastsurrade utefter en fiolbas och en blytyngd i linan. Och då stadens laxfiskare gjorde sin inspektionsrond och plasket av deras åror plötsligt bröt igenom bruset av fallen, läto vi båten följa med strömmen, tills vi kommo i den djupa skuggan av ett brovalv, och hållande oss fast iräddningskättingen väntade vi där att luften skulle bli ren.

Jag påminner mig (inom parentes) att vi en dag på fluga, jag och en kamrat, fingo en lax på 21 skålpund efter en timmes styvt arbete med spöet. För att fredade kunna gå hem med vårt byte, vilket vi fångat utanför staden, skuro vi laxen i två skivor, stoppade ned den i var sin byxa och traskade på så sätt förbi de tjänstgörande i poliskåren.

Jag kan lugna ordningsmakten med, att jag numera aldrig tjuvmetar lax. Egendomligt nog har jag aldrig känt samvetskval över det där fisket. Människans samvete måste vara av bästa material, nötstarkt och med gott virke.

I en staden tillhörig skogspark jagade jag för första gången i mitt liv. Av en bagargesäll hade jag lånat en bössa av något livsfarlig beskaffenhet. Pipan var fastsurrad vid stocken med mässingstråd och skottet brann av först efter ett par sekunders fräsning i krutkammaren. Vårt villebråd var oftast kaniner tillhörande skogvaktaren. Det klokaste var att avlägsna sig med bytet så fort sig göra lät. Kaniner voro också ganska välkomna som bidrag till hushållningen hos den ölutkörare jag bodde hos.

Vid samma tid målade jag min första tavla, ett stilleben med punschbutelj, cigarrlåda och brinnande och förskräckligt rykande cigarr. För att få pengar till krut och hagel lottade jag bort tavlan. Den inbragte hela 9 riksdaleros, vilken förmögenhet gav anledning till en förfärlig orgie efterlottdragningen, en orgie på s. k. äppleöl, en soppa som jag antagligen skulle reagera högljutt emot numera, då Uam Var och finkel ingå som viktiga näringsämnen i den mognade mannens diet.

På eftermiddagarna, då intet viktigare sysselsatte mig, roade det mig att hjälpa ölutkörarens pigor att korka buteljer. Karlen, en hedersman av gamla stammen, hade nämligen tappningsaffär. Det är ganska intressant att lära sig använda korkmaskinen. För varje hundratal korkade flaskor, fingo jag och pigorna var sin halva öl. Då vi korkat tusen buteljer hade vårt humör stigit i mycket hög grad. Inga moln förmörkade vår horisont, ty ölet innehåller som bekant några procent alkohol.

*

Studierna upptogo egentligen intet av min tid, men med den lätthet att fatta som jag fortfarande besitter och den motvilja för läxläsning som ännu är min huvudegenskap, klarade jag mig jämförelsevis bra. Kanske bidrog till det goda resultatet en i hög grad utvecklad kunnighet i fuskandets konst. Det här bör läsaren icke visa för sina talrika, i skolåldern varande barn. Kanske är det oriktigt av mig att säga det, men man kan reda sig ovanligt bra genom att fuska, om man endast gör sig tid att sätta fuskandet i system. Man får icke slarva med det, utan utveckla det till en vetenskap av strängt logisk byggnad. Jag vet ingen människa, som fuskat så mycket som jag, men därför kan jag också någonting.Staten borde i varje läroverk hålla en lärare i fusk. Såväl lärare som lärjungar skulle vinna därpå, och vårt land skulle så småningom befolkas med ett släkte av förslagna prissar, som skulle höja vår kultur och bräcka närliggande folkslag.

Den som varit lärare, vet ju hur trevligt det är, då disciplarna kunna sina saker. Och hur lätt vore det icke att uppnå detta resultat, om man bekvämade sig att tillåta lärjungen läsa innantill, vilket han ju i alla händelser gör ändå, fast läraren icke ser det.

Jag påminner mig en gammal lärare i svenska och teologi, vilkens minne jag välsignar, ty han var en första klassens hedersgubbe, och ett original, vars intressen gingo åt helt annat håll än att undervisa en massa tjuvpojkar. Vi läste aldrig över vår Norbeck utan läste innantill.

En vintermorgon, då lektionen skulle börja, befallde lektorn ordningsmannen släcka gasen. Han släckte.

— Engström!

Jag reste mig upp.

— Beskriv det ontologiska beviset för Guds existens!

Jag tog min Norbeck, klev fram till fönstret och stavade vid morgongryningens bleka och begynnande ljus igenom det idiotiska och småfnoskiga beviset för Guds existens.

— Läser Engström innantill?

— Ja, jag står vid fönstret, för det är så mörkt, så — —!— Ordningsman, tänd gasen igen!

Och gubben drog en lång suck, fortsatte lektionen och slutade den, som om ingenting hänt. Han tyckte antagligen som jag, att det ingenting gjorde att läsa innantill ett sådant bevis.

Lärdomens rot är bitter, men dess frukter äro ljuva. Trots fuskandet och de därpå följande straffen fortsatte jag med min sport och lyckades dymedelst grundlägga det övermått av kunskaper av olika slag som sätter mig i stånd att den dag i dag är på ett så utmärkt sätt sköta världens bästa tidning. Stundom upptäcktes jag och fick så kallad pinnei min anmärkningsbok, stundom för oskick, stundom för ouppmärksamhet. Visserligen lyckades jag ibland genom ymniga krokodiltårar och falska löften om bättring få pinnen annullerad, men återföll ständigt.

Jag kommer vid tanken härpå till övertygelsen att människan som barn är oförbätterlig.

Jag skulle naturligtvis kunna lämna en volym intressanta detaljer om livet inom klassdörrarna, men en lätt förklarlig pietet förbjuder mig det. Mina anteckningar om skolans lärare, deras karikatyrer och en noggrann framställning av deras egenskaper i ord och bild äro överlämnade till Kungl. Biblioteket för att öppnas om 50 år, då väl allas vår lidelse lagt sig. De bilda — så mycket kan jag säga — en kulturskildring av rang och kommande tiders hävdatecknare skola ur dem hämta både hugnad och pekuniär förtjänst. Ty vilken kulturskildrare skulle skriva något, om han inte finge betalt därför?Vår förströelse på rasterna utgjordes huvudsakligast av slagsmål klasserna eller individerna emellan. Vi älskade isynnerhet snöbollskrig. Gymnasium slogs med de fem outsägligt mycket tarvligare lägre klasserna. Och då klockan ringde till ny lektion, kramade vi snöbollar, vilka vi i klassrummets värme under timmen bearbetade till is för att de skulle träffa så mycket hårdare. Med fickorna våta och glödande av stridslust tyckte vi tiden släpa sig fram. Att få en fråga under verkligt snöbollsväder var ett intrång i vår tankeverksamhet. Och att plåga en pojke med Euklides eller latin är faktiskt lönlöst, då han drömmer om Dexippos och statens räddning genom gossar.

»Goten kommer, goten kommer! I går afton stod han ren knappt en dagsled, ve oss! Ve oss! Knappt en dagsled från Aten.»

Det är något att tänka på för oss alla! Låtom oss gömma snöbollar i fickorna under sommaren!

*

Jag vill av nyss antydda skäl förbigå, hur jag listade mig igenom svårigheterna, hur jag på ett fullkomligt oförklarligt sätt smet igenom studentexamen och vart mogen som genom ett åskslag, köpte mig en snobbig käpp och utan fruktan rökte de största maggördlade cigarrer som staden kunde prestera, drack punsch som en svamp och i minkonversation började inblanda ett manligt tamejfan! Jag lämnade Norrköping klädd i de mest åtsittande byxor någon någonsin burit, en ask cigarretter i överrocksfickan och följd av alla flickornas tårar och avskedsskrän. Var och en hade naturligtvis väntat att bli hemförd som maka av mig, men jag gjorde slag i saken genom att smita från hela bunten. En del dog av sorg med detsamma, en del förtvinade långsamt och en del resignerade samt började se sig om efter nya förbindelser med den kalla beräkning som är somliga kvinnor egen. Av dessa är flertalet gift eller religiöst — ty saknad av manligt umgänge övergår ofta i en stark faiblesse för Ordet. De som varken äro det ena eller andra, äro rödnästa, fnasiga i ansiktet och magra, passerade och flänga omkring på baler fortfarande för att lura någon idiot, som inte vågar fria själv. De gifta ha embonpoint samt ha i hög grad bidragit till den folkökning vårt land kan glädja sig åt. Detsamma skulle med all säkerhetäven de religiösa göra, om någon ville gilja till dem.

Detta om mina kvinnliga förbindelser, vilka jag önskar allt möjligt gott, var och en efter behag, om dessa rader skulle falla under deras ögon. Förlåten mig.

*

Jag kom på landet och var mycket elegant, stod på stationsperrongen och lät beskåda mig av plebs som reste förbi med sina brännvinskuttingar. Jag dansade, drömde om sommarkvällarna, skrev förskräckligt med idiotisk vers och blev nu första gången allvarsamt kär.

Ack, min läsare, när jag såg henne, klädd i vitt pälsbräm i en kappsläde med björnhud över, tygla sin eldiga travare, då förstod jag att min frid var slut. Och fick jag då sitta på hundsvotten, öppnade sig himlen och sfärernas musik ljöd vackrare än det vackraste handklaver i mina öron. Jag erinrar mig, att jag efter en sådan åktur, beväpnad med ett jättelikt gammalt familjeparaply från århundradets början, steg upp på ladugårdstaket och med paraplyet som fallskärm slungade mig ut i rymden för att ännu en gång få erfara samma hisnande känsla som i hennes närhet. Till lycka för oss båda, jag menar läsaren och mig, slog jag inte ihjäl mig.

Jag stal hennes näsdukar och småsnattade litet av varje av hennes tillhörigheter, tills mina fickor sågo ut som påssjukan själv. Det enda som jag icke gillade, var att hon ej dansade bra, menjag inbillade mig, att min kärlek skulle göra henne till sylfid bara vi väl blivit gifta. Och så skrev jag en dag följande vers:

Jag virkar mig en väv så fin mer fin än Fröjas brudelin av tankar som på dig jag tänkt, av minnen du mig skänkt.

Av allt, vad ädelt, högt och gott och glatt och ljuvt ett liv har fått, en bild i väven virkar jag och ger den dina drag.

Och falla stygga tankar på, din blick skall ge mig styrka då! — Du vet ju, att jag tyda vet ditt ögas hemlighet!

Jo, jag tackar jag! Det var just vad jag inte kunde! Ty jag vågade inte fria, utan hon gifte sig med en annan, kanske emedan jag bara gått och fånat och suckat och talat om Rigel och Vega och den strålande Aldebaran och gnott igenom hela Vintergatan. Jag hade för resten inga pengar, inte ens en koja, kanske knappt ett hjärta, ty jag var bara 20 år.

Det sista jag skrev till henne var detta:

Drömde mig en dröm i stjärnfager natt, medan sömnen tungt på mitt öga satt – – –

Runor skrev han under mitt ögonlock, lönnliga, men lätt av mig tydda dock – – –

Hennes namn jag drömde, som ingen vet, hennes, som ej anar min hemlighet – – –

Jag har glömt resten, men den var med all säkerhet minst lika idiotiskt sentimental som början, vilket bevisas därav att den inte tog skruv. Och för övrigt hade jag skvallrat om hemligheten för en massa.

*

Emellertid kom livet med sitt allvar. Jag skulle bli informator, och förvisades med blödande hjärta till det innersta av Småland, 4 mil från närmaste järnvägsstation. Utom min discipel bestod mitt umgänge där av en soldat vid Kalmar regemente och en vävskedmakare. Det var dessa båda, som lärde mig livets mening.

Vävskedmakaren var en ung man och skötte sitt utdöende yrke med fabelaktig skicklighet alla dagar utom lördagar, söndagar, måndagar och tisdagar, och stundom inte heller på onsdagarna, om han var sängliggande till följd av delaktighet i något slagsmål. Jag har aldrig träffat någon människa som varit så livad för slagsmål som vävskedmakaren, och sällan någon som med sådant jämnmod tog stryk för sin kärleks skull om lördagskvällarna, då traktens tärnor lustvandrade på landsvägarna.

Full av medömkan över hans öde slöt jagmig till honom och han omfattade mig snart med vänskap, sedan hans lantliga misstänksamhet väl gått över. Jag täljde stickor till vävskedar åt honom. Jag köpte en dag en liter 75-öres-konjak — konjaken var billig på den tiden — samt inbjöd soldaten Sköld, en jättelik dräng på en egendom i närheten, att deltaga i vår orgie, ty vi, vävskedmakaren och jag, anade blodiga skallar senare på kvällen. I närheten låg nämligen en fabrik, där man tillverkade något i ylleväg — eller kanske det varbobiner — och den fabrikens arbetare hatade oss båda, isynnerhet vävskedmakaren. Jag hade nämligen på en auktion köpt en kappe cigarrer. Där hade varit tobaksfabrik, fabriken gick omkull och lagret av kålblad och cigarrer såldes till det ganska höga priset av 25 öre kappen. Dessa cigarrer voro av de mest välgjorda jag sett vad formen beträffar, men lämnade åtskilligt övrigt att önska visavi kvalitén. Man tände den som vanligt sedan man bitit av en tum av den i gammal pipolja doppade spetsen och rökte under en halvtimme utan att det syntes på cigarren. Han bara krökte sig något. Sedan fick man elden i munnen och slängde bladpipan med en förfärlig hädelse ifrån sig.

Cigarrer av detta slag hade varje bonde i socknen förvarade i sin källare, för att de skulle hålla sig, och av dem rökte deras söner.

Jag hade en söndag efter kyrkan bjudit två av bobinarbetarna på var sin cigarr, den ena laddad till hälften med krut, och den andra genomdragen med hästtagel och nästan fylld av sådana.

Mannen med tagelcigarren märkte ju ingenting nämnvärt, fast han tyckte att den smakade underligt. Men då

skottet brann av för mannen med krutcigarren, och detta under det han lustvandrade med en fästmö, var måttet rågat.

Vi anade detta och jag engagerade därför soldaten vid Kalmar regemente Sköld att deltaga i det blivande slagsmålet. Han var som krigare genast villig.

Vi tillbragte lördagsaftonen medtoddydrickning, rökning av de härliga cigarrerna och täljning av vävskedstickor, och då den särla månen rann upp på sin dunkla päll, dillade vi ut för att deltaga i den vanliga dansen på bron över Emån och avvakta en eventuell kalabalik.

Vi kommo, dansade och segrade hos kvinnorna, men plötsligt kommer en träsko singlande genom luften och träffar vävskedmakaren i ryggen. Uppmanande våldsverkaren till ridderlighet — eller kanske jag skällde på honom, om jag tänker efter — får jag träskon n:r 2 mitt på näsan och rusar blödande mot mina angripare.

Men dessa voro minst tjoget fullt och inom en halv minut låg jag på rygg i diket försvarande mig med en bit av en gärdsgårdsstör och mina bastanta skor, tills jag ej orkade längre, utan halvt avsvimmad lät mig behandlas som vilket kolly som helst.

Under tiden stod Sköld och betraktade scenen med av toddyn dävna tinningar. Men så uppger han ett bölande och rusar in i högen, får fatt i en pojke och begagnar den som tillhygge. Man rullade i dikena runt omkring, och efter en minuts arbete voro jag, vävskedmakaren och Sköld samt tillhygget de enda på platsen. På något avstånd stodo flickorna och betraktade oss beundrande. Bobinisternas språngmarsch förtonade i fjärran vid kyrkvägen.

Och sedan dansade vi hela natten, och när morgonen randades, daggig och friskt kylig, såg solen oss i Skölds trevna kammare vid morgontoddyn. Vid den åldern kunde man tillåta sig enliten extravagans. Nu äter man gröt om mornarna i stället.

Vävskedmakaren, som fått en hel rockärm bortriven, rev nu bort den andra också och satt som i väst. Sköld sjöng visor från Hultsfred, och kyrkfolket, som sedermera fann oss liggande och skrålande i det höga gräset, betraktade oss med ursinniga blickar.

Men vävskedmakaren blev sentimental och utvecklade sin levnadsfilosofi, ackompanjerad av Sköld som skrek eller vrålade fram sin. Båda voro skeptici och trodde inte på fan. D. v. s. vävskedmakaren hade sett honom en gång då han var liten, men han var nu som karl icke riktigt säker på om han sett rätt eller ej. Sköld trodde däremot på fan, men han var major och hade satt in Sköld på 4 dygns arrest och därför skulle han ...rrrr! ...snart få se vems ande han hoppade bock mä! För ingen smålandspojk tog arrest av någon smörbuk till major inte, nä, så ... rrrr...

— Ja, men du tog ju arrest i alla fall, sade jag.

— To ja?! Arrest! Nä, så — — — hör du säj om dä en gång te så trär ja opp dej på gärdsgårdsstörn. Men majorn ska ha igen'et — — — rrr! För resten ä han en regäl karl å den som säjer nåt om honom får — — — rrr! — — gunga lätt som en attanskilling å tig sen!

Men vävskedmakaren var fortfarande skeptiker. Han trodde inte på kärlek, d. v. s. på flickor och när han gjort sitt nästa dussin skedar färdigt skulle han hoppa i Emån. Jag trodde inteheller på flickor, men så länge det fanns cigarrer till 25 öre kappen, var det ingen nöd.

Och vi rökade under slagsmålet söndertrasade cigarrer och föraktade mänskligheten.

Ett oupplösligt vänskapsband för en sommar var genom detta slagsmål och dess nachspiel knutet mellan oss tre. Sköld, som var stor fruntimmerskarl, var ofta bortbjuden på dans och körs-bärskalas och han tog mig alltid med, ofta väv-skedmakaren. Sköld åt rubb och stubb, bären med kärnor, blad och smärre grenar, och där han gått fram i ett träd grinade förödelsen mot betraktaren. Och sedan han ätit till dess kvistarna stucko ut ur munnen på honom, lade han sig att sova ett par timmar, varefter han dansade så att stugan knakade, tills han kollrat bort bondens vackraste dotter. Och på hemvägen fick den kärlekskranke vävskedmakaren gå mellan oss för att icke få det kok stryk av rivalerna, som annars var obligatoriskt. Det var en härlig tid. Och min discipel förkovrades

under min ömma tillsyn och kom upp i 3:dje klassen i något läroverk i Småland. Förmodligen välsignar han mitt minne.

Tiden var inne, då fosterlandet krävde min inställelse på Hultsfreds slätt.

I sällskap med en hop tappra ynglingar hade jag underkastats okularbesiktning från topp till tå i bara mässingen och befunnits ovanligt välväxt samt i hög grad lämplig att ingripa, om krigets åskor skulle börja mullra över våra ängder. Jag hade infösts i en boskapsvagn och under skråloch dryckenskap sett hemsocknens tallar jaga förbi tåget, jag började få en aning om vad kriget är.

Jag befann mig äntligen på slätten. Iförd en kostym, som väl från början omslutit någon veterans från Leipzig och Norge ärriga hjältelemmar, betraktade jag mig i min snusdosas mönjeomramade spegellock. Min mössas rakt utstående skärm var sprucken och klädet grönt av ålder. Om jag hastigt gjorde heltom, vägrade huvudbonaden i vändningen, ty den hade ursprungligen varit avsedd åt något förhistoriskt djur av obegriplig storlek. Rockärmarna voro en halv aln för korta, under det att de ärorika byxorna, vilkas pådragning fordrade mod, voro av den då för tiden icke ovanliga konstruktionen, att man kunde gå rätt länge, innan de visade böjelse att följa med.

Men mitt gevär var blankt och jag brann av längtan att få spänna vådor och peta ut med bröstet, och jag kände i min själ ett begynnande och rättmätigt förakt för de civila, och jag begrep ej, hur jag kunnat ha självkänsla så många år utan uniformen.

Man frågade mig, om jag ville exercera eller skriva om dagarna, en fin uppmärksamhet förorsakad av min bildningsgrad. Jag ville exercera. Och jag fick exercera. I »långsam marsch» släpade vi oss fram över den brännande, darrande slätten. I språngmarsch hastade vi mot fingerade dödar under vilda hurrarop. Vi lärde oss hövlighet mot befälet i »Undervisning för infanteristen», denna djupt anlagda bok, som väl nu är antikverad. Om mornarna sjöngo vi Din klara sol går återopp, om också regnbågens tecken visade betänkliga avsikter att bli humbug.

Vi kröpo i skyttelinjer och klickade hastig eld, vi tuggade snus och åto sluring. Jag lärde känna n:r 64, Klas Alfrek. I vår militära utvecklingshistoria kommer han säkerligen aldrig att göra sig ett namn, då det en gång smäller, men ändå vilar jag mig stundom vid hans minne.

Klas Alfrek var till längden en jätte på 3 alnar och 5 tum, men smal och s-formig. Hansprofil var en äldre vit fåras. Rött hår, vita ögonbryn och ljusblå ögon förlänade hans ansikte ett obeskrivligt okrigiskt uttryck trots den största mullbänk, Jönköpings s. k. 8-tumsnus, som troligen någonsin inlagts i vårt land. Han njöt av att vara militär, ty så god och närande kost som bestods på slätten hade han aldrig fått förut. Då vi anföllo den halvkanna feta ärter, simmande i flott, som bestods oss varannan middag, och jag med möda satt i mig ett tum ur kopparflaskan, hade Klas Alfrek för länge sedan slukat sin portion och fått påfyllning, vilken ävenledes försvunnit. Han visste att jag ej orkade mer.

— Får ja dia arter? var då hans vanliga bön, och han fick dem. Vi beräknade, att han dagligen satt i sig halvannan kanna ärter eller sluring. Det oaktat tuggade han ankarstock vid varje på stället vila, medan han klädde sig om mornarna och innan han somnade på kvällen. Och då vi om söndagarna efter predikan stodo försänkta i en kort och tyst men innerlig bön, var ankarstockens knastrande mellan Klas Alfreks käkar det enda ljud som genombröt stillheten.

Vi sutto en dag i baracken och njöto under korpral Storms ledning av undervisning för infanteristen. Storm föreläste andaktsfullt: »För att förekomma fotsvett bör soldaten ofta ombyta strumpor samt, så ofta därtill tillfälle gives, tvätta sina fötter.»

— Nå, Klas Alfrek, va va dä som föreskrevs i detta hära monumentet? Va nu inte blyger, förhär är du ju iblann goa vänner å kammerater å ett högglit å humant befäl!

Klas Alfrek teg.

— Tänk nu ätter! Va skulle din gamle far säja, om han finge veta, vilket hälsikes spettalshjon han mä smärta fött te världen? Om de inte vore förbjudet i krisslagen så skulle ja järtar i min lever ta å rita opp hela Hulsfreslätt mä baracker å loschamenter på bakvagnen på dej mä läskstången, din hundra fasen, å vore dä inte förbjudet i krisslagen, skulle ja skälla ut dej, så du inte vore värd mer än sillpåsen, din — — — Sjöng ut nu, i annat fall kommer du i mörk å bler arkebuserad å halshoggen!

Varpå Klas Alfrek reste sig upp, knäppte händerna och läste med katekeston:

— Om suldaten tvättar sia fötter å byter bort sia strumpor, så förekummer skoskav.

Klas Alfrek är koncentrationen av mina minnen från Hultsfreds slätt. Han representerar med all säkerhet det släkte, som fostrar en Sven Duva. Olyckligtvis ha Sven Duvor nu för tiden sällan tillfälle att utmärka sig genom annat än sin naivitet, och det är synd. Ty nog är det mera riktigt och sympatiskt att slåss man mot man än att ligga och skjuta på en halv mils avstånd på andra hederskulor, som man inte kan se vitögat på.

Nej, tacka vill jag förr i världen, då varje karl fick ett kvarter brännvin, innan han gick att slåss, då gevären brände i händerna, då gossarna slängde gevären, när det ej fanns tid att ladda och rusade fram med blodsprängda ögon ochlängtan att mörda de främmande skäggiga männen, som kommit att ta deras kor och deras åkerlappar, Ty det måste väl finnas ett höjdmoment i varje kamp, då individen vill ta ut sin rätt och bli vilddjur. Jag tror nära på, att, då människorna kommit till det status, att de icke ens med kikare på siktena kunna upptäcka varandra, de tröttna på modern krigföring och återgå till knytnävarna. Men det dröjer väl kanske 1000 år än. Jag skulle vilja stiga upp ur min grav då, om jag är död, och skallra med knotorna och gräva upp mina kamrater ur högarna och plocka reda på bitarna av Sverige. Sedan skulle slagsmålet börja. Jag ber läsaren förstå, att detta är ju endast önskemål. *Min entré i Vimmerby* Jag kommer ej ihåg andra årets beväringstid. Möjligen slutet av densamma, då jag efter en stormig natt med kamrater och officersvolontärer, vilka väl äro majorer nu — minst — eller kanske löjtnanter — kom på fel tåg från Hultsfred och kom till Vimmerby i mycket glad sinnesstämning. Jag kommer ihåg, att jag ej hade någon krage. En spännhalsduk avslutade min smokingkostym upptill — ty jag var redan då en för mitt yttre svag människa. Ett vänt skjortbröst gjorde mig fruktansvärt elegant för resten.

Jag kom till Uppsala. Det var året innan jag fullgjort andra årets värnplikt. Jag påpekar detta, på det att historieskrivaren icke må göra några misstag, men jag vill gärna ta alla hophörande händelser på en gång.

Jag kom till Uppsala. Jag kommer ihåg, hur min strupe hopsnördes, då jag från tåget fick se slottet på höjden och domkyrkan och studenterna, som latades på perrongen. Det var, som om jag skulle ha stigit in genom en dörr i ett öde, ljust, stort rum med vita väggar och en röd fris överst vid taket. Just det intrycket fick jag. Kanske det var slottets färg och vintern, som gjorde det, men det intrycket kan jag aldrig glömma.

Kamrater voro nere och mötte mig. De hade cigarrer i mun och käppar i händerna och verkade mogna män.

Vi gingo till Gästis. Jag hade aldrig sett något sådant förr. Ett rökfyllt rum, där ögonen värkte och där det luktade punsch och där ett par hundra unga människor skreko så mycket de orkade.

I ett hörn hade de examensfäst och där voro vi inbjudna. Någon hade tagit teologikofilen och han skränade av glädje och berättade ideligen, hur han var absolut okunnig i sina ämnen, men han hade ändå fått non sine, och nu skulle vi dricka punsch. Vi drucko punsch och voro glada allesammans, att inte professorn genomskådat honom, ty i annat fall hade vi gått miste om aftonens högtidlighet.

Vi började sjunga fosterländska sånger och jag började sjunga med. Jag beundrade honom,som tagit examen och ställde upp ett dystert horoskop för mig. Jag kunde nog aldrig ta någon examen.

Jag hyrde mig ett rum och köpte mig en kardus tobak, samt lyckades verkligen taga examen stili latini pro gradu philosophico. Jag har alltid ägnat mig åt latin, varför jag utan vidare svårighet listade mig igenom samt lyckades till och med hjälpa ett par äldre män. Jag hoppas att uppmärksamheten hos vakterna nu är större. Men i fuskandets konst var jag, som jag redan påpekat, en bjässe, och jag tror, att jag ännu har bevarat något av den vakenhet den kräver för min ålderdom. De båda gamla männen voro naturligtvis teologer. Jag har aldrig haft

någon vidare sympati för teologer. Undantag finnas dock, ehuru i ett så försvinnande fåtal, att jag nästan ångrar att jag omnämnde dem.

Min ärliga och uppriktiga föresats var verkligen i början att ägna mig åt studier, speciellt filologiska. Jag köpte böcker och antecknade mig till kollegier. Min dröm var att inom en ej alltför avlägsen framtid som rector magnificus leda universitetets öden, medan mitt rykte som världens största auktoritet i jämförande språkforskning skulle stadgas alltmera, till dess jag mätt på lagerbärsblad och dignande under utmärkelser på min 100-årsdag skulle avvisa den deputation från jordens alla hörn, vilken skulle komma och uppvakta mig med en borduppsats i platina och koh — i — noorer, med en vräkigt avmätt handrörelse ochsäga: — Ställ'en i tamburen och gå och ät middag på Rullan. Jag bjuder!

Sedan skulle jag peta undan några lik i domkyrkan och låta begrava mig på något extra fint sätt.

Nobel muss die Weit zu Grunde gehn!

Allt det där skulle nog kunna ha realiserats, om jag inte ansett det nödvändigt att först orientera mig i staden och studentlivet, innan jag lade grundstenen till min pyramid. Att lära känna poliskåren och dess sinnelag låg mig särskilt om hjärtat.

Jag släckte därför en lykta en kväll. Den konstapel, som högg mig, var tydligen ingen vän av dylika oskyldiga förströelser. Jag fick plikta och blev uppkallad till inspektor för att erhålla varning.

Det första steget på brottets bana är det svåraste. Med darrande knän och ett rov för de stridigaste tankar, med schavotten hägrande för min inre blick eller åtminstone en förstörd framtid som lindrigaste resultat av mitt pliktförgätna beteende trädde jag in till vår avhållne inspektor, han som förstod sig på pojkar, allas vår farbror Fritiof Holmgren.

Han fixerade mig en stund med rynkade ögonbryn.

— Farbror tycker väl, att jag är ett fint nummer, sade jag.

— Du har släckt en lykta och det tycker jag inte passar oss studenter, som ska arbeta i upplysningens tjänst. En förmildrande omständighet är,att du bara släckte en. I min ungdom brukade vi släcka alla lyktorna. Vill du ha ett glas punsch?

Om jag ville!

Detta var både första och sista gången jag var uppkallad till varning. Efteråt släckte jag visserligen lyktor, men på ett mera förslaget sätt. Jag fick ofta springa för livet, men snabbfotad som jag var hade jag alltid tillfredsställelsen att inom kort höra den förföljande polismaktens stånkanden förtona i mörkret bakom mig.

Gamle Abraham Böckman, kommer du ihåg, hur vi hyrde vagnar och åkte bakpå fjädrarna? Kusken var vidtalad. Poliserna skreko hela Drottning- och Vaksalagatan utefter: — Slå bak! Dom hänger bak!

Men kusken körde på, döv för allt utom våra löften om dricks och glögg på Grindstugan.

Och du, gamle Birger, kommer du ihåg i din himmel, hur vi en dimmig natt buro bort 14 grindar från Luthagen och ställde dem i en förstuga i Fjellstedtska skolan? Hur det kunde lyckas, är mig ännu en gåta. Vårt oskyldiga nöje förminskades icke av att dagen därpå i sällskap med en skara likasinnade promenera på Luthagen och se på, hur konstaplarna buro grindar och provade in dem. Allt på sin rätta plats! Att gymnastisera i bagarkringlor och mödosamt byta skyltar var en omtyckt sport. Att med ansträngande av alla sina krafter förflytta centnertunga portluckor till en annan stadsdel satte vi en ära i — och du »Fyris» annonstavla uppe i Fjärdingen, nog förde du en ganska nomadiserande tillvaro,så länge jag bodde i det hus, vars långsida du prydde! Gamle Ernst Konrad, kommer du ihåg — — — men mitt hjärta blir för fullt!

Varje ålder har sina förströelser. Nu skulle det inte falla mig in att realisera sådana där idéer, om jag också stundom får dem ännu, ty hur det är, vill inte pojken maka åt sig riktigt.

Hur månget gruff på torget har jag ej deltagit i! Upplopp, där upprorslagen förelästes från poliskammartrappan, ringdans kring torget och vanliga allvarsamma gåsmarscher torget runt! Jag vet inte, hur man gör nu för tiden, men det förefaller mig, som om tonen i Uppsala vore allvarligare nu och jag skulle nästan vilja tillägga elegantare. Till och med de yngsta studenterna verka målmedvetna. Man läser tidningar och följer med i politiken, har åsikter. Jo, jag tackar jag!

Vi voro mera burschikosa, men vi hade bestämt mera entusiasm. Och att vi läste mindre berodde säkerligen på det dåvarande examenssystemets opraktiska sidor, vilka nu sägas vara avhjälpta till stor del. Vad det berodde på, att vi drucko mera pünsch, vill jag inte yttra mig om. Kanske det berodde på starkare nervsystem. Jag blev emellertid klubbmästare i nationen, den viktigaste av alla ämbetsmän. Strängt taget är denna befattning viktigare än man tror. Det är smörgåsbordet och nachspielet som förenar, förbrödrar, avslipar kantigheter och jämkar ihop åsikter överallt, där två eller tre äro församlade. Och om inte helan och halvan vinkade en bit inne i perspektivet, skulle alla förhandlingar i alla

sällskap draga ut i oändlighet och sluta som polsk riksdag med ovänskap för livet, mord och likbegängelsen

Stundom slog mig det s. k. samvetet. Jag gick hem, omvärvde mig med stinkande piprök och studerade Horatii satirer, Iliaden och *Οιδιπους βασιλευς*. Eller också gick jag på kollegiet i nordiska språk och njöt, verkligen njöt av Kalle L:s utmärkta utläggningar. Så kunde det gå en vecka eller så. Då gick man i Filologiska föreningen och talade en hisklig latin, stundom tåligt åhörd av gubben Häggström. (Undrar om föreningen finns kvar och om man talar latin än?) Och på biblioteket övade man sig i forskning om Äoskulten.

Så fick man plötsligt ett så förbaskat gott samvete, att man gick ned på Gästis och uppgav gärdet. Efteråt började man skyltflyttningen och gruffena, och dagen därpå måste man ha sillfrukost, entrén till flera dagars kringirrande på näringsställena vid det mest molnfria humör.

Jag var vid denna tid en yngling med ovanligt sympatiskt utseende, jag vill icke säga vacker precis, men nära ögat var det. Mustascherna utvecklades till min och alla dansanta och flirtoyanta damers tillfredsställelse. Jag hade ett. sätt att se på flickorna, som kom dem att darra av blygt hopp. Jag dansade gudomligt och efter alla kotiljonger liknade jag förvillande en ut- och invänd vinternatthimmel. Jag använde de högsta kragarna i Uppsala. Min frack var visserligen något för liten, och om man rörde vid den aldrig så försiktigtmed nageln, blev det ett kritvitt streck. Jag undrar än, vad detta kunde bero på.

Men min hållning och min statur voro oklanderliga, och när jag med den eller den baldrottningen svävade genom salen, hördes sorl av beundran. Till och med förklädena ville upp och flänga kring väggarna. Att jag allt detta oaktat kunnat bibehålla min klädsamma blygsamhet och ej blivit bortskämd är oförklarligt. Jag var naturligtvis filokorist. Vi gjorde en turné, ja, två turnéer genom landet. Det var huvudsakligen under dessa jag skaffade mig min bekanta världsvana genom frotteringen med folk av alla samhällsklasser och vistelsen på de flesta näringsställen i mellersta och södra Sverige.

Jag var naturligtvis kär också — — — Uppe vid slottet fanns och kanske finnes än ett hål i jorden, genom vilket man kunde krypa ned i ett halvt igenrasat valv. Där nere gjorde jag och en likasinnad den mest hänförande lyrik ibland om nätterna. Vi hade ved och näverbitar med oss och vid de fladdrande lågorna föddes våra dikter. Vi tyckte, att vi arrangerat stämningen så genom-skaldiskt, att endast mästerverk kunde bli resultatet. Men likt Fenix fingo skaldefostren förtäras av lågorna, sedan vi nyktrat till efter våra diktarorgier.

I största hemlighet började jag på en roman, naturligtvis om kärlek. Den höll mig inne nästan en vecka, efter vilkens förlopp jag eldade med den. Men jag skrev novelletter till vissa tidningar för 1,50 à 2 kr., ja, stundom 3 kr. stycket. De vorovisserligen icke värda mera, men jag tyckte att det var bra litet. Och det tycker jag än, isynnerhet då man betänker, att Kipling åtminstone en gång fått 1 skilling ordet för en hel bok. Jag insåg, att skriftställarens bana var törnbeströdd. Nej, hellre då studera till Rector Magnificus!

– – – Jag tröttnade emellertid inom kort på att hänga över böckerna. Jag ville skriva böcker själv eller måla. Redan i skolans femte klass hade jag sett en tavla, en vidrig kopia efter en ännu vidrigare tavla av Hellquist från

hans akademitid, ett brunt snölandskap med brun luft, en stuga med eldsken ur fönstret och, som jag tror mig minnas, den oundvikliga gumman med risknippet på ryggen. Denna tavla kopierade jag och enlikasinnad, som nu är artillerikapten och i likhet med mig har annat att göra. Våra kopior blevo om möjligt sämre. Min gav jag bort till en vän till familjen som julklapp med gyllene ram. Han har underligt nog överlevat denna jul och flera till, vilket bevisar den småländska rasens seghet.

I Uppsala utförde jag även på mina få lediga stunder konstverk, om vilka det tillkommer en eftervärld att yttra sig. Jag tiger blygsamt. En dag sade en man, som är målare, till mig att jag borde bli målare. Lättledd som jag är, reste jag genast från staden och slängde mig in på den nya banan.

Det var rätt tungt att lämna Uppsala med dess härliga och dansanta kvinnor, dess krogar, dess filologiska förening och dess Grindstuga. Men med ett hastigt ryck slet jag hjärtat ur mitt bröst och förtonade i fjärran.

Tillåten mig, mina damer, säga ett uppriktigt: fy fan! då jag tänker på hur det kändes.

Men liksom pastor Josef Rosenius i sin österländska reseberättelse citerar och sjunger andra skalders dikter, då något osedvanligt eller rörande möter honom, må det av samma skäl tillåtas min gamle vän Goethe att med några få rader uttrycka vad jag kände:

»Nun hab’ ich mein Sach auf Nichts gestellt, Juchhe! Und mein gehört die ganze Welt, Juchhe! Zu Ende geht nun Sang und Schmaus. Nun trinkt mir alle Neigen aus; Die letze muss heraus!»

*

Men det som nu följer tillhör en tid, som ännu ej är historisk. Jag fick tillfälle att träffa alla människor som jag velat träffa, vilket till en tid är den högsta lycka en människa kan råka ut för. Jag köpte fina kläder och kragar, som mera liknade fabriksskorstenar än något annat, och reste till södern. Jag såg Vesuvius utspy den särskilt för yrkesmålare nyttiga pimstenen, jag frotterade mig med skuggorna på Romas forum, besåg Moulin Rouge och Bal Bullier och genomströvade med detektiver Paris och Londons mördarhålor. Jag drack kopiöst med öl i München och stoppade en gång lyxkurirtåget mellan Paris och Berlin genom att av misstag dra i alarmklockan.

Genom en serie av nödvändiga tillfälligheter hamnade jag i Grisslehamn, som nu håller på att bli badort med villastad, ett svenskt Monte Carlo med en riviera av ganska otuktad granit, mera ägnad för råbockar än människor. Här framlever jag en lugn tillvaro, blott då och då störd av sommargäster, som med Stockholmarens på landet finkänslighet trots förbud trava på mina hällar, ja, komma in på min gård och gapa på mig. Vore jag Louis XIV, skulle de få hjälpa mig vid min lever och organisera något slags livvakt. Men jag är endast skald och är van att hjälpa mig själv. Min sista resa är den till Lappland, vilken skall göras om snart nog.

De sista åren äro kanske de händelserikaste, men min finkänslighet förbjuder mig att göra mer än ovanstående antydningar. Sekelslutets historiografer skola tvinga edra barn att subskribera pågottköpsvolymer om min enkla livsgärning och nästa sekels början skall se en vacker hoptiggd minnesvård resas på den gård, som en gång var min. I dess skugga skola framtidens sommargäster spilla sina äggskal och slänga sitt tidningspapper och för barnen hopstava den halvt obegripliga inskriften om någonting som är onödigt att ha reda på.

Mina memoarer äro ej avslutade. Om det finns någon trasa kvar av mig om 20 år, skall jag närmare utveckla det som nu möjligen kan tyckas ofullständigt. Med den glada förhoppningen om detta böra de få åren löpa snabbt för läsaren.

MITT FÖRSTA PERSONLIGA SAMMANTRÄFFANDE MED KOLINGEN OCH BOBBAN.

Ett år bodde jag på Söder i Stockholm — Fjällgatan 12 B, alldeles över stadsgårdstrapporna, hörnet av Renstjärnasgatan, en av dessa mystiska södergator, som börja, man vet ej var, och sluta bland stenbrott och andra

skådeplatser för andra brott. Varje morgon då jag inte sov, hade jag tillfälle att se mina skötebarn tåga förbi på väg till Stadsgården. Jag såg, hur gatläggningsarbetarna, huttrande i vinterkylan, kilade nedför trapporna för att få sig morgonnubben, då klockan slog åtta. Jag hörde talas om en dylik, som om mornarna vanligen fann tiden lång i det redskapsmagasin, där han stal sig in varje kväll, och som redan klockan sex troget befann sig på sin post utanför utskänkningen, fast han genom lång erfarenhet visste, att den ej öppnades före 8, men närheten värmde redan, och på det hela taget tyder ju det raffinerade i att pigga upp sin längtan så där medvetet på en ganska höggradig modern kultur.

Jag kom en kväll vid niotiden från Norrmalm och jag gjorde mig ingen brådska, där jag strävade uppför Götgatan. Hur det var, kom jag i tankarna att gå förbi Högbergsgatan, där jag bort vika av, och om några ögonblick fick jag syn på en skylt över ett så kallat Trillin i jordvåningen av ett hus. Där stod med röda bokstäver i en transparang ett enda, men lockande ord: Ringkastning.

Jag beslöt mig ögonblickligen för att gå ner. Klockan var ju bara barnet och hustru min var på teatern, vilken parentes hör till historien. Jag såg efter i min portmonnä och fann en ensam tia, vilken ju här med fördel skulle kunna växlas. Jag klev alltså in.

En samling människor av tämligen lika kvalité utanför en disk. Innanför en herre med sitt levebröd, en träskiva, fullsatt med pinnar och där bredvid en hög mässingsringar. Vinsterna funnos där också: cigarrmunstycken, tändsticksställ, kammar, blyertspennor, fickspeglar, snusdosor, notesböcker och som högsta vinst en väckarklocka.

Jag observerade, medan jag väntade på att få kasta, att högst få av de närvarande spelade, utan endast hängde på disken och koncentrerade sitt intresse på utgången av de andras kast. 5 öre kastet, 6 ringar för 25 öre.

Jag började spela. Jag växlade min tia, en säkerligen ovanlig pjäs på lokalen, och jag började vinna. Jag vet inte vilken gud, som styrde mina fingrar, men jag kände, att om jag den kvällen varit i Monaco, så hade fursten fått slå igen butiken. Framför mig hopades knivar, dosor,tändsticksbehållare, blyertsetuin och andra underliga ting. Jag studerade mellan kasten krupiärens, eller vad jag skall kalla honom, ansikte, och jag såg, att det mulnade allt mer för varje dyrgrip, som bytte ägare. Och då jag vunnit bortåt 50 föremål, styrde han sina steg på min person, lutade sig över disken och viskade med något av supplik i rösten: Kan herrn verkligen tycka, att det är roligt längre?

— Visst fan är det roligt, så länge jag vinner! Jag har beslutat mig för väckarklockan också, och så länge jag har en kopek i min plånbok, skall jag spela.

Han drog sig lömskt skelande tillbaka och återgick till sitt värv att flytta vinsterna över till min hög och ersätta de tomma nummerna med nya juveler.

Jag vann fortfarande. Då högen framför mig började genera mina rörelser, bad jag mannen flytta undan dem.

— Herrn kan ju stoppa på sig vinsterna, sade han bistert. Han såg på klockan och tänkte på sitt lager. Hans ansiktsuttryck gingo i vågor mellan ilska och resignation, något sådant hade han inte varit med om, att en »herre» gjorde intrång och tillskansade sig vinster, dem eljest mer eller mindre knäckta kunder gingo miste om. Folkmassan omkring jublade för varje lyckat kast och jag ville ej blamera mig med ett försök på väckarklockan, vilken jag ämnade spara till sista kastet, d. v. s. min sista femöring.

Äntligen hade jag endast denna. Jag blevnaturligtvis nog nervös av spänningen och kastade fel. Jag måste sluta.

Herrn bakom disken drog en djup suck av belåtenhet, då jag tillkännagav min avsikt. Folket började troppa av.

— Men hur skall jag få hem allt det här? frågade jag med avsikt att skänka tillbaka hela rasket.

— Tag av sej brallorna och knyt ihop dem nedtill, men akta sej för bylingen, då herrn smiter om hörn, svarade ringmannen på äkta söderslang.

Jag lät tanken på återlämnandet fara och såg mig villrådig omkring.

Då nalkades två individer, som hela tiden under livligt minspel och uppmuntrande tillrop hade åskådat mina segrar. Den ene strök av sig mössan med en elegant handrörelse och talade.

— Skulle hänn liksom behöva en expressbyrå, så finns här jäklar å slå alarm muskler hos mej och kamraten.

— Dä bra! Plocka på er det som finns och följ med. Jag bor här i närheten.

— Ja, om hänn också logera i Kaknässkogen, så klarar vi nog åv den här bylan — mot en liten kova förstår sej!

Jag studsade — ty jag kom ihåg, att jag spelat bort hela min förmögenhet.

— Dä bra! Följ med bara!

Vi avtågade.

— Ser ni, gubbar, började jag ute på gatan, jag har spelat bort 10 stolpar och har inte ett korvöre, men vill ni följa med hem och ta ett parjamare, så är det välment. För resten kan ni få hela den här fallerallan att öppna handel med, så ni kan köpa er lite nytt i klädväg.

Deras kläder voro verkligen bland de minst ändamålsenliga jag sett. Trasorna dinglade om dem och skjortorna lyste genom sin frånvaro.

— Nej, för höge faen, vi törs inte göra pengar åv dom här kortvarorna. Dä bleve bara brak å förhör å rannsakningshäkte, å i såna här affärder har bylingen ett jäkla övertag. En byling kan få ett nyfött barn fällt för rån å hemgång å motstånd mot polis, så hänn får allt försöka å kursa bort grunkorna själv.

Vi knogade uppför mina trappor och jag visade mina hjälpare in i salongen, tände ljus och hämtade en liter konjak. De ville först inte sätta sig, bländade som de voro av den orientaliska prakten i rummet med dess jättedivan och draperier, tavlor och dylikt jobb.

— Menar hänn allvarsamt, att vi ska slå oss ner här mä dom här söndagsgåbortkostymerna?

— Visst ska ni slå er ner, spotta och vara trevliga! Här ä cigarrer.

Jag hällde upp konjak och de drucko med ett rörande välbehag. Spriten gav dem säkerhet och de satte sig försiktigt på divankanten. Vi började tala om livet och jag måste erkänna, att de gåvo mig synpunkter, som jag måste bocka mig för. Ett slags galghumoristfilosofi, som kan försvara sin plats mycket bättre än den väl nu avdankade Boström. Under samtalet och inverkan av nitnaglarna, som kommo allt tätare och tätare,kom även säkerheten. Blygheten försvann och båda vräkte sig sybaritiskt på kamelsäckkuddarna.

Jag var verkligen litet orolig, att de skulle lämna levande spår efter sig, men jag kunde ju inte delge dem mina farhågor.

Plötsligt reste den ene sig och började en sorts tal, vari han tackade för att jag inte var »hög» och »kymig» och »onoslig» som andra snobbar — (tackar så mycket) — och slutade så här: — Å eftersom hänn exmerar oss å för resten slänger in nubben i ansiktet, som han vore dagligt brö, så ska ja be att få lägga bort titlarna!

Vi blevo alltså bröder och samtalet fortsattes till den grad ogenerat, att jag inte gärna kan referera något ur det.

En idé! Jag hade ett par kostymer som jag ej behövde. Jag frågade dem, om de ville ha vars en.

— Plocka bara fram paltorna, du! Juden ska ha sitt också!

— Nej, dem får ni inte pantsätta. Ni kan ju behöva dem själva, och då ni kan dra er fram med de där trasorna, går det väl lika bra med hela och varma kläder.

— Nu ska du få si, Ludde, att vi kommer å si ut som riktiga nattvardsbarn. Ä dä verkligen din mening, så tack å skål, din kväsiga jycke! Såna träffar vi inte te vardags!

Snart hade jag hämtat in allt som hör till två fullständiga gentlemannakostymer. En redingote med ett par gamla frackbyxor, en gul sommarkostym, skor, kragar med söndagsblad, halsdukaroch manschetter, och i en handvändning hade de bytt, vilket de ville göra genast.

De sågo efter metamorfosen nästan makabra ut. I alla händelser kom det fram något hemskt rörande ur konflikten mellan de orakade, oklippta, otvättade huvudena och de snygga kläderna. De gingo av och an i rummet och rörde sig som skådespelare i något klassiskt drama, de kråmade sig framför spegeln och sökte ordna håret och draga undan mustaschgardinerna från munnen och bockade sig för mig och varandra, då de skålade. De – – –

Då öppnas dörren och min hustru står där med hela scenen för ögonen. I en blick fattade hon det yttre av situationen, hon kände igen min gula kostym, såg den tomma litern på bordet, såg de ruskiga ansiktena, över vilkas miner nubben redan brett sitt skimmer av dåsig lass gehen. Och hon förstod, att jag återigen gjort en dumhet. Möblerna och deras okammade hår och vad däruti var etc. etc., och hon sträckte med en majestätisk åtbörd ut sin hand och pekade stumt på dörren med ett så energiskt uttryck i ansiktet, att mina gäster ögonblickligen förstodo. Själv skulle jag nog aldrig kommit mig för att köra av dem, ty jag är så artig, ser herrskapet!

Jag följde dem nedför trapporna, under det jag bad om ursäkt för det hastiga avslutandet av vår lilla orgie.

— Jag förstår skivan, sade den ene. Äktenskapet, äktenskapet! Akta dej för kitt, sa Glas-Kalle!

Och försvann med kamraten i nattmörkret.

DALARNE.

Underligt, att jag aldrig förut varit i Dalarne! Det är en försumlighet, som jag inte kan förklara.

Men när jag nu reser över de vida fälten och igenom de folkrika byarna och söker förstå den sjungande kraftiga fornsvenskan, får jag ett intryck av att detta är Sveriges hjärta.

Här ligger ett allvar över de blå bergen, som jag aldrig känt annorstädes, och då jag betraktar den av tvåtusenårig kultur modellerade bygden tycker jag mig förstå, varför Moramännen måste höras först av alla, då fara var å färde och pälsklädda bågskyttar skidade genom skogarna för att mötas på kyrkvallarna.

Allvar är just ordet. Bergen, som några mil längre bort övergå till fjäll, ha redan här en aning om fjällets form och färg över sig. Gesundabergets buckla visar de andra bergen, att något i den stilen måste göras för att kunna höja hjässan så att skogen blir efter.

Och i luften ligger det historia på samma sätt som jorden gömmer pilspetsar och järnsvärd.

Vi äro på väg till Färnäs stora by. Siljans islyser under luckorna i de dragande snömolnen och Sollerön svartnar under ett jättemoln. Vägen slingrar mellan gråa bodar och härbren. Släden svänger in på en gård och om några ögonblick äro vi gäster i en gammal stuga, där en vänlig brasa sprakar i en gammal spis och lyser på vänliga människors ansikten. Men mest lyser den på ett rött förkläde, en gitarr, ett vitt linntyg och en ung flickas ansikte. Bakom flickan famna skuggorna ett hörn av rummet, och ur dunklet där låter en fiol. Och ännu en fiol.

Skuggorna löpa efter brasans ebb och flod och färgen lever och talar till mig. Skuggan slukar ett ansikte här, en gest där för att i nästa ögonblick förvandlas till ljus och hela denna symfoni av livsyttringar, ljusets och människornas, kommer mig att känna den renaste av alla fröjder, målarglädjen.

Hur mycket vill herr konsuln och riddaren betala mig för cirka en kvarts timme av den varan? Jag vill gärna avstå en del av min, ty den räcker till, om jag får lov att säga det själv.

Medan fiolerna låta sitter jag bakom en stor duk. På andra sidan duken står Zorn och målar och talar sitt hemlands tungomål. Jag förstår ännu inte ett dugg, men det ger mig en smak av blod och hedendom i munnen, då jag härmar det.

På en gång fylles stugan av sång och musik och jag gläder mig åt flickans omedvetet vackra grepp på gitarren. Hon sjunger »om sommaren sköna, när marken hon gläds» och den visan sätter mig in i några ögonblicks stark

stämning av en art,som jag inte känt sen jag var barn. Och åter får jag en känsla av att jag sitter mitt i Sveriges hjärta.

Och jag kan inte tröttna på att höra omkvädet:

Gud glädje och styrke de män som där bo, Gud glädje och styrke de män som där bo vid älvom, på berg och i dalom.

I skymningen äro vi åter i Mora.

6, — Eneström, Mitt liv och leverne.

KRÅNGDALEN.

Den främling i Dalarne, som icke kommer under Anders Zorns behandling, får icke se mycket av det som är värt att ses.

Jag har att minnas vänliga, vackra ansikten, jag gömmer på melodier och minns hjärtliga, kraftiga handslag. Jag skall söka minnas dem så länge jag lever.

Nu ha vi också varit i Krångdalen. Jag kan icke beskriva vägen dit så noga. Jag minns bara att det snöade tätt och fint och att vi kommo till Gopshus by efter ett par mils färd utmed Dalälven. Till vänster gömde Gopsberget sin skogiga hjässa i ett snömoln och där såg ut att vara björnmark, vilket det också varit. Vid Gopshus mötte oss vägvisaren, Stikå-Anders, en jägartyp i lappskor och med kunskap om ödemarken, vilket kunde behövas, ty från byn till Krångdalens fäbodar skulle vi ha ännu ett par mil att färdas på igensnöade timmervägar genom skogarna. Stikå-Anders. står bakpå släden.

— Jag såg ett färskt rävspår i dag! sade han plötsligt. Jägarintresset rann till mig och inom kort

var Stikå-Anders i berättartagen. Under vintern hade han tagit två mårdar levande och skjutit tre uttrar i saxen. En flock på trettio stycken tjädrar höll till omkring Krångdalen och järpe var det också gott om. Men de voro förbjudna nu, så det — — — *Anders Zorn rustad för expeditionen* Hur han kunnat ta mårdarna levande? Å, man räcker bara fram vanten åt dem, där de sitta i hålet, och drar tillbaka fingrarna tämligen fort. Se, mården är av det slaget, att käften går i lås

när han biter och sen är det bara att ta honom om nacken. Man kan också sticka in tummen i halsen på honom och klämma till om strupen med de andra fingrarna. Det hade han gjort flera gånger. Se, mården har så liten munhåla, att den blir alldeles fylld av tummen och då kan han icke bitas. — Hm!

Vi möta en gammal man, ett barn och en ung kvinna. Hon har svarta ögon och svart hår och ser ut som hon hade tattarblod. Hon slår ned ögonen och ler, då vi hälsa. O, min ungdom!

Vägen slingrar fram mellan berg och över tjärnar, där martallar vrida sig i stränderna, medan höjderna runtomkring taggas av torrfuror, som höja sig över den friska skogen. Det mörknar, snön faller alltjämt. Bergen sluta högt uppe bland tunga, snödigra moln.

Det blir kväll och vägspåret försvinner. Stundom springer Stikå-Anders framför hästen och söker i snön. Ibland gör han en lov inåt en tjärnkant och ropar något som jag icke förstår. Men Zorn förstår honom, och plötsligt blixtrar ett ljus därborta, svagt och ibland försvinnande. Det är Krångdalens fäbodar. Men än är det ett bra stycke väg dit.

Zorn talar om sin fiskarstuga, som han håller på att bygga vid älven. Den skall bli färdig till våren. Stikå-Anders faller in: — Då fåmi nug nid prisä å sildn, då du byrå a lådim! Vilket betyder: Då få vi nog ned sillpriset, när du börjar i vår!

Vi tala om vägen och om en del upplysningar vi fått om dess längd, vilka ej överensstämmamed verkligheten.

Och Stikå-Anders filosoferar: — Vet an int nod sjov, int ä värt fråg nån eller!

Alldeles min filosofi!

Nu svänga vi uppför en backe, förbi några härbren och stanna framför en stuga, där en vänlig eld lyser ur fönstren. Vi äro i högkvarteret för timmerdrivningen omkring Krångdalens fäbodar.

Vad skall jag berätta mera? Hur människor kunna äta, vet ni, men jag vill berätta om Drändj-Karls fiol. Drändj-Karl är en Färnäspojke, som äger en riktig fiol och en konstnärs förmåga att sköta den. Han märker timmer häruppe om dagarna, men på kvällen kommer fiolen fram. Och han spelade för oss.

Nu vet ni, att på dåliga fioler ljuda endast strängarna. En sådan fiol har ingen själ. Men Drändj-Karls fiol hade det. Medan strängarna ljödo, lät det inne i fiolen som sus i talltoppar, fast det klang samtidigt. Vårt svenska furusus håller för resten på att bli omodernt. Skalderna ha glömt det medan de hållit på att dyka omkring i sina egna grumliga själar. Ånej, inte alla skalderna. Lite rättvis skall man väl vara!

Det är som sagt skillnad på fioler. Somliga äro bra nästan genast då man köpt dem på Österlånggatan, men sådana äro räknade. Somliga äro förstås gamla och gjorda av virke ur gamla klockstaplar, där klockringningen och darrningen gjort det omöjligt för trämask att frodas. Andra äro beskaffade som Orsapojkens fiol. Var gång han spelade blev det slagsmål, och vad var då naturligare än att han dängde fiolen i skallen påden närmaste. Den gick sönder och limmades ihop igen och efter varje slagsmål kom det bättre ljud i honom. Men när Orsapojken blivit en gammal man och fiolen så småningom hoplimmats av många hundratusen bitar, spelade gubben en kväll en långdans. Och då slagsmålet började, drev han fiolen i huvudet på närmaste gubbe, men då vart det bara sågspån av fiolen. Ty det finns en gräns även för fioler. För människor finns det också gränser.

Drändj-Karl spelar. Jag kan inte påminna mig ha njutit av några europeiska trollkonstnärers spel så mycket som av hans. Det var några gamla polskor, där rytmen tvingar till dans, medan melodin gömmer skogarnas hela melankoli. Jag tycker att våra gamla polskor äro så beskaffade. Det klang i fiolen, men när han vid något stråkdrag rörde vid fiolens själ, klang det också i stugans furuväggar. Zorn sade: — Det är, som om man sutte i en tunna!

Och han frågade Drändj-Karl: — Om du skulle komma hit i morgon kväll och finna stugan tom och fiolen borta, vad skulle du tänka då?

— I far full emat a di då! Då far jag väl hem till dig!

Varför finns det så mycket musik i Dalarne? Det finns nog musik i hela Sverige, men det tyckes vara en självklar sak häruppe, där alla spela och dansa vackert och som jag inbillar mig att musik och dans böra göras.

Vad överträffar en kväll med musik och visor och muntra historier? Jag tänkte nu närmast påkvällarna däruppe i fäbodarna. Fjärran från konstlade människor och växlar och telefoner, medan snön faller över stugor och härbren, på vilkas dörrar jag läser namnen på kullorna som levde häruppe för 400 år sedan.

Nu är det natt. Elden har slocknat i spiseln och mina kamrater sova. Jag kliver ned från min sängplats under taket och går naken ut på förstubron. Fäbodarna äro tysta och timmerkarlarna sova efter sin arbetsdag. Endast från en stuga lyser det. Jag ser icke fönstret, men bakom en svart knut fladdrar ett sken ut över snön och gnistorna ur skorstenen irra omkring några sekunder som husvilla stjärnor, innan de drunkna i det blå mörkret. Men snön kyler vasst under fötterna och jag går in. Nirvana.

Nu är det morgon och solen kastar gnistor på snön och luften är hög och blå. Nu kokar snart potatisen och medan vi vänta på den ta vi vars ett par av de vackert svängda skidorna som stå mot väggen och vars ett par av de vackert skulpterade stavarna och glida över snön ned mot härbrena och läsa de vackert skurna årtalen på dörrarna och söka tyda minnena som generation efter generation lämnat efter sig på de ännu friska stockarna. Och när vi ätit vår sill komma slädarna fram. Färden går genom skogen ut på tjärnar, där det gula timret ligger vackert i den blå snön och där märkningen pågår. Låt vara att det är något galet med timmerdrivningen och att skogen försvinner, men vackert är det och liv att se på. Jag tror för resten att våra barnbarns barnbarnfå igen skog nog för

att kunna avverka den. Ifall det kan vara en tröst. Skogen kan nog inte dö.

Uppe i en backe ligger en timmerkoja. Där äta karlarna just middag och där leva de det liv jag föreställer mig att våra förfäder levde, då Ansgarius kom hit och predikade omanlighetens religion. På ungefär samma sätt måste de ha legat omkring härden och sett röken stiga genom fånget. Där på väggen hängde bågarna och yxorna och där uppe på britsen lågo kvinnorna med tvillingar vid brösten och grälade eller skrattade högt, så att de starka tänderna lyste i eldskenet, medan ögonen glänste genom det vilda håret.

Nu sutto bara karlarna omkring härden och stekte kålbullar och drucko kaffe och dricka. Elden och röken och de fladdrande skuggorna i stocktaket göra det hela till en syn för gudar och konstnärer.

Vi gå ut i skogen och se på hur torrfurorna

falla. Dånet ger eko bland stammarna, då furan når marken. Det doftar härligt av tjära och hälsa — ty tjära är min bästa symbol för hälsa — och då en fallande fura skrapar mot en granne, går där en fläkt av barrlukt genom luften. Inom några minuter är furan stockar, en häst kommer med en kälke, karlen lassar på och i nästa ögonblick släpas stockarna i väg mellan träden och det doftar åter av hälsa och tjära i en lång strimma efter det bortdragande lasset.

En källbäck sorlade djupt under snön och en dryck ur skogvaktarens hattkull kom oss för ett ögonblick att förakta alla andra drycker.

Nu äro vi åter i slädarna. På myren möta vi två andra slädar och mellan karlarna i varje släde sticker en lodbössa fram. Ty här äro alla jägare och tjädern nog inte säker på vilken gren som helst, fast jakttiden är förbi. Förra vintern satt man i en timmerkoja några mil härifrån och pratade en kväll och en av märkarna sade: — Nu skulle det allt smaka med lite älgkött som ombyte med allt det amerikanska fläsket. En av karlarna svarade: — Är det så att ni verkligen vill ha älg, så skall ni få. På morgonen tog han sin bössa och gick ut, på kvällen var älgen vid kojan. Kronojägarn var där i trakten och kom till kojan dagen därpå. Men han var den enda, som inte fick smaka, tillade berättaren.

Sol över Krångdalens fäbodar, då vi komma ur skogen och hem till stugan! Vi äta och efter hand kommer kvällen med stjärnor mellan drivande snömoln. Bjällror klinga. Folket samlas hem urskogen. Vi gå in i en stuga, där man naturligtvis äter. Karlen som just står vid kaffekvarnen är Vengbergs-Matts, björnjägaren. — Jag har inte skjutit mer än tre björnar, fan anamma om jag har skjutit flera! säger han. Men en dag för nio år sen fick han en kula genom höften av en som tog honom för en älg. Kulan gick igenom snusdosan och stannade i ryggskinnet och sedan värkte det ut mässingsbitar i mängd och såret går öppet än. Man kan se att Vengbergs-Matts är jägare. *Vengbergs-Matts* Åter en kväll med Drändj-Karls fiol och sådant

som ger livet värde. Nirvana. Natt med snö. Morgon med sol och kallt.

Nu äro vi på hemväg, en annan än ditvägen. Skogvaktaren tar med skidorna och skall följa oss en mil, ty det finns ingen väg. Slädarna gå sjögång över sten och stock tills vi komma ut på tjärnarna. Där står ett morgonfärskt utterspår från ett bäckhål i tjärnkanten. En tjäder susar över oss. Ett rävspår står rakt in i skogen från en förfallen timmerkoja och ett skidspår från i går skvallrar som jag hoppas om en lycklig jakt. Utterspåret följer oss tills det försvinner söderut. Plötsligt förklarar skogvaktaren, att han anser oss vara kapabla att ta oss fram på egen hand och lämnar oss. Han ställer sig på skidorna och ser helt Cooperaktig ut där han ränner i väg söderut med yxan instucken inom skärpet. Jag hoppas, att han tog an utterspåret.

Nu lämna vi tjärnarnas och myrarnas region och det bär utför en igensnöad timmerväg. Utför och utför tills vi komma ut på Brändan, där elden gått fram. Där går landskapet i mäktiga linjer och i fjärran möter ögat Siljanom.

Snart äro vi i Läde fäbodställe och rasta där. Sedan bär färden på kända vägar tillbaka till Mora.

— Detta är strängt taget ingen resebeskrivning, och ingen torde heller med ledning av min berättelse kunna ta sig fram till Krångdalens fäbodar. Men jag själv skulle med all säkerhet hitta tillbaka dit och jag skulle göra det med

nöje. Jag upprepar det: Vad överträffar en kväll med fiolspel och sång och muntra historier? Och varvilar man sig bättre än i Krångdalen? Var är man mera fjärran från allt som gör människor onda och elaka och små och giriga?

Då jag tänker på Krångdalen, blir staden med dess trånga gator ett fängelse med trista korridorer, dit ingen sol når och där folk springer omkull varandra för att komma först till något vederstyggligt.

I Krångdalen är jämlikhet och broderskap och gud vet om inte en god del av Dalarne har en läggning åt det hållet.

Ett vill jag minnas: Människornas ansikten som lyste upp för var gång Drändj-Karl rörde vid fiolens själ!

LOFOTEN.

Commonwealth backar ut från den väldiga Narvikskajen, vrider sig bullrande babord hän, glider mellan pråmar och malmbåtar ut på fritt farvatten, så full speed, och med 11 knops fart svänga vi ut på Ofotenfjorden. Ty gudarna äro vid gott humör, järtecknen äro gynnsamma och jag skall få se Lofoten.

Det är en strålande vintermorgon och de vita bergjättarna som på båda sidor om vår väg resa sig ur fjorden, då och då gömmande hjässorna i solbelysta moln, glänsa och blända. Vilda och sönderrivna, taggiga, förvirrande i sin formlöshet, försvinna de i ett kaotiskt blått och purpurskimrande dis, som består av topp vid topp med evig snö och moln och glaciärer och sol och skuggor — var slutar verkligheten, var börjar sagan? Borta är det befriande lugnet jag nyss njöt bland Lapplandsfjällen inför ödeviddernas mäktiga allvar och stora linjers tigande skönhet. Här tyckas sprängda kraterväggar och stup och obestigliga, spetsiga klippor skrika ut en historia om revolutioner, som ägt rum långt innan människor började flotta sig

fram på fjordarna och krypa som löss utmed fjällsidorna. Visserligen vet jag, att vetenskapen lämnat de katastrofistiska teorierna åt sitt värde och att allt detta kaos av granit bildats genom jordskorpans sammankrympning på samma sätt som ett äpple blir skrynkligt, och jag tycker att detta är en mycket ståtligare och vackrare förklaring än även den mest poetiska, men det behöves ändå litet arbete för att helt och hållet kunna frigöra sig från skaldernas fördärvliga inflytande.

— A real hell of toothpicks, is'nt it? säger den engelske kaptenen som för första gången är här uppe efter att förut ha nöjt sig med bogsering mellan Tilbury och London. Hur han tog Commonwealth långt in i Vestfjorden utan lots, är en annan historia, men hans lugna min förklarar det.

Vid horisonten i väst till syd resa sig två violetta stöder ur havet. Det är öarna Store och Lille Molla utanför Vaagö, och därinnanför ligger Svolvær, resans närmaste mål. Utanför Bærö möter oss Atlantdyningen, och en del av sällskapet bleknar av efter hand. Jag kan inte hjälpa det, men en sjösjuk gör alltid ett komiskt intryck på mig. Hans blick blir alltmer profetisk, han ser in i den fjärde eller en ännu högre dimension, tills han plötsligt känner sig kallad och störtar till relingen. Även den lustigaste anekdot gör intet intryck på honom. Jag har stått vid sidan av sjösjuka, och medan deras inälvor efter hand slukats av det giriga havet, har jag sökt ge dem en liten ersättning och en ljusare blick på livetgenom att servera dem historier som det verkligen varit humor i, men utan resultat. Det ser snarare ut som om humor skulle äckla dem. Men sådant är förlåtligt häruppe, där till och med glaciärerna kalva.

Medan sjösjukan härjar nere på fjorden, stå fjällen oberörda av de små människornas kval. Där stå Tötta och Skjomtind och Stetind och Tiltornet och många andra Jättar så där mellan 2- och 5,000 fot. Trots sina modiga 6 fot känner man sig tämligen liten till växten. Man känner sig nästan tillhöra turisternas fördärvliga och gapande kategori, om man också inte njuter med ledning av röda böcker. Jag vill inom parentes tillägga, att innanför Commonwealths reling fanns ingen turist. Vi voro endast engelska sjömän och folk med hemortsrätt i Nordlanden och Lofotenbor och jag som verkligen har andra än turistintressen. Jag ville se nordlandsbåtarna arbeta i det hav som skapat deras nobla linjer, emedan jag själv äger och värderar en nordlandsbåt. Dessutom ville jag se folket i båtarna. Commonwealth behärskades dessutom av sina passagerare, under det att turister

behärskas av båten och traden och tiden och lära sig lika mycket, vare sig de stå på kommandobryggan och störa mannen vid ratten eller man slår en ända om deras magar och låter dem släpa i kölvattnet.

Det är ebb. Ur havet stiga tångbevuxna grund med silverränder omkring, och mot den svartgröna klibbiga grunden lysa de vita ejderhannarna. Skarvarna sitta där också som silhuetter och verkahedendom och fornnordiska ornament. Tejstar nicka och grisslor surra omkring båten. Allt är liv och härlighet och för en man som är van vid Östersjön och tycker om ejdern, är Lofoten ett himmelrike. Motvilligt simma paren ur vår kurs eller lyfta för att slå ned bland flockar på hundratal, som ligga i säkerhet några alnar längre bort. Norge har skött om sin ejder.

Nu äro vi vid Vaagö och gå in i Svolværs hamn. Hela Svolvær är nere på bryggan. Bland hopen av fiskare stå några sjölappar, en bleklagd degenererad ras, som saknar våra lappars intelligenta drag och vackra kroppar. Svolvær är vackert mot Vaagekallens bakgrund med dess fantastiska klippformationer. Det är en hel liten stad med grå och gula och gröna hus och är centralpunkten i Lofoten.

Dit ha målare kommit och sökt måla Lofotens karaktär. Bäst har Gunnar Berg lyckats, ty han var född där och förstod folket och båtarna. För att kunna måla Lofoten är det nödvändigt att vara sund i själ och kropp och stark och förstå vad som menas med en nordlandsbåt, vilket är detsamma som att kunna sköta den. Man måste älska dess linjer och förstå varför man älskar dem. Och därtill måste man förstå fjällens historia för att fatta deras karaktär, ty skönt blir endast det förstådda, ej det märkvärdiga. Gunnar Berg förstod det där, men hans liv blev kort och Lofoten kräver ånyo sin man. Lofoten består av fjäll och nordlandsbåtar och fisk och blonda starkamänniskor och det är vid gud inte lätt att reda ut allt det där.

Nordlandsbåten ja! Den har mycket av en vacker löpskidas karaktär. Dess bord äro tunna och den går snabbt och följsamt som en orm i sjön, då den länsar för sitt råsegel. Så voro våra vikingaskepp inrättade, då vi erövrade England och Frankrike och hela Europa (för att tala skrytsamt). Den kan också kryssa, men den farten är farlig, och man lär sig icke handgreppen och allt det invecklade maskineriet på en dag. Men vacker är seglingen och nordlandsbåten är ädlingen bland båtar, där den snabbare än vilken båt du vill klyver sjön för akterlig vind. I aktern sitter hövitsmannen och styr och för honom gäller det i storm att icke låta seglet slå back, ty det betyder stjälpning. Du förstår att det icke var fega män som sökte sig över till Island och Grönland och Vinland det goda med de båtarna. Förstäven verkar som då en man med av självkänsla höjt bröst går fram mot en fiende och vet att han skall segra.

Havsfisket kräver en serie storlekar av båten för olika ändamål, från den minsta — kjæxen — till den största — femböringen. Mellan dessa ligga halvtredjerummingen, trerummingen, halvfjärderummingen, firerummingen, halvfemterummingen och ottringen allt efter antalet tofter och årtullar. Jag räknar upp detta, emedan det intresserar mig själv.

Men i Svolvær mötte oss också ett annat slags kultur. I stället för fisklevertran flöt

champagne och bordeaux i stora floder, och där jag hade väntat att en karg natur skulle medföra försakelser och umbäranden av alla slag, föllo ripor och torsktungor (delikatess) och sydfrukter ned som från himlen. Och älskvärda kvinnor talade om Ellen Key och kåserade om Strindberg, Heidenstam, Hamsun, Ibsen, Björnson, Aanrud, Kinck — — — medan torsken, kulturbäraren, stimmade runt omkring Vaagö, omedveten om att det i alla fall är han som sätter oss i stånd att äta så, dricka så och tala så.

Och en timme senare somnade jag under en ejderdunsbolster vid läsningen av Lofotpostens underrättelser om fisket:

Onsdag.

Reine: Smaagarn 120 — 700 — 300, tonætters Storgarn 150 — 700 — 250, Natliner 40 — 400 — 180, Dagliner optil 200, Skøiter 150 — 600, Fiskedampskibe 800 — 1,500. Fisk 25 — 27, usløjet 32, Lever 20 — 23.

For Risvær skal der efter Forlydemle være fisket rigtig gott optil 400.

Jag begrep inte ett dyft.

Följande dag ångade vi i väg längre mot sydväst, förbi Vestvaagö med sin Himmeltind och sin Urtind, som gömde topparna i moln, till Flakstadö, där vi lade oss ett par timmar i hamnen vid Sund för att köpa fisk och livnära oss. Runt omkring båten simmade ejder i hundratal, trängdes mellan bryggornas pålar eller klevo ovigt omkring på strandklipporna. Ångbåtar med agn och mat ombord kommo och gingo. Måsarna skreko. Ejderoch skarvar flögo omkring nästan inom räckhåll. Två korpar kretsade över en bergudde. Båtar i hundratal kommo hem från fisket länsande med sina bruna segel förbi Commonwealths akter och karlarna i gula oljekläder vinkade hälsningar åt oss. Där var liv och där låg hälsa i luften.

Vi lättade ankar med Reine på Moskenesön som mål. Horisonten var taggig av segel, ty därutanför låg fiskeflottan i fullt arbete, 1,200 båtar med 5,000 man, och fiskade torsk.

Snart lågo vi mitt i fiskeflottan, i ett virrvarr av nordlandsbåtar, listerbåtar och ångbåtar, och om några minuter befann jag mig ombord i Nikolai Pedersens fra Roglen, Harstad, ottring, sysselsatt med unionspolitik. Det var verkligen den gode Nikolai, som började, ty jag skulle aldrig ha hittat på det samtalsämnet. Vårt samtal är min hemlighet, men jag kan berätta att vi kommo utmärkt överens. Och under det vi talade om nordens framtid drog Nikolai in torsklinan, medan en annan Roglenbo högg fångstkroken i torskarna som duggade tämligen glest för tillfället. Så småningom gledo vi ifrån politiken och jag fick en lektion i fiske med storgarn och smågarn, dagliner och natliner och dybsagn, vilken jag belönade med historier om Östersjöålen och vad Grisslehamnsfisket kan inbringa sina utövare.

Vad man kan förälska sig i alla grejorna på en båt och i en båt. När de använts en tid, verka de självväxta genom nötningen och få samma färg. Hela Nikolais båt med årtullar och åror och manskap och tinor och allt såg ut som ett enda redskapblekt av saltvatten och vind och nött till en ändamålsenlig form, och verkade som en skulpterad krok av ben. Sådant är konst, sådant är liv. Farväl, Nikolai!

Vi gå in i Reine hamn, dit alla båtarna samlas i kvällningen. Men där har också samlats en massa slödder, parasiter som suga ut arbetarna och sälja kram, som köpes då akvaviten börjar verka. Där finnas bodar med leksaker och plyschalbum och vykortsalbum. Ägde jag Reine skulle jag förbjuda denna kommers, ty det är fattiga fiskare som bli lidande på den.

Reine är vackert, och där koncentrerar sig fisket och handeln just nu. Allt är torsk och torsklukt. Torskslem och tran ligger som en hinna överallt, man halkar och vadar i torskavfall. Inne på telegrafen luktade det torsk och i den enda salong jag besökte i Reine luktade det torsk. Båt efter båt lägger till vid bryggorna med torsk upp till relingen och karlarna diskutera lastens värde. Där är rop och glam och skratt, mäns djupa bas och pojkars diskant. Pojkarna se helt stolta ut i sina oljekläder, ty den uniformen likställer dem med fäderna och i den fostras de till hjältar på havet. Kvinnor ser man ej. De sitta hemma och vagga de sista tvillingarna. Det är gott om barn i Lofoten, 10 till 15 barn av samma mor är icke ovanligt. Vad beror detta på? Månne på Golfströmmen, ty den inverkar nästan på allt i Norge.

Jag besöker fiskoljefabriken och trankokeriet och inspekterar torkningen av torsken, den saltade klippfisken och den osaltade stockfisken, somhänger i hundratusental på sina torkställningar. Jag förstår att livets mening delvis är torsk. Allt är stort tilltaget här under de vita fjällen. Bara skillnaden mellan ebb och flod är 5 meter.

Vi lämnade Reine och ångade hem till Svolvær. Jag läste Lofotposten en gång till och somnade vid fisketelegrammen.

Vaknade åter och vi satte kurs på Narvik, sedan vi först gjort en titt in till Kabelvaag, som en gång var Lofotens huvudort, där det levdes Klondykeliv under fisket. Där dansades cancan och spelades kort. Akvaviten flöt och båtlaster bytte ägare.

Havet låg vitt som mjölk under den bleka solen. Och då ejdrarna lyfte och slogo ned, sprutade det som av silver i mjölkhavet. Vi gingo in i den beryktade Troldfjorden, »det styggeste sted i Lofoten», säga en del Lofotenbor. Det

tycker icke jag. Möjligen hemskt vackert. På en fjällsida stod ett färskt utterspår, om det kan intressera. Och små snöskred stodo som skidspår från fjälltinnarna ända ned i havet.

Strax innan det mörknade passerade vi Skjærvö, ty vi gingo en annan väg hem än bort. Man berättade mig att på Skjærvö ligger en skatt nedgrävd. Den kan upptäckas endast Sankt Hansnatten och endast av en 40 års jungfru. Den blir nog aldrig bragt i ljuset.

Snart glimma ljusen i Narvik, och med ljuskastaren söka vi oss väg till kajen.

Lofoten har tagit mig och jag måste se det en gång till!

HOS LAPPAR.

Med snöglasögon på näsorna och liggande på rygg i våra vargskinnspälsar hade vi åkt ut till lapparna, som höllo till en mil norr om Kurravaara. Det blev liv och rörelse utanför kåtorna, när vi pinglade uppför fjällsluttningen.

Solen sken klart och snön bländade och som glada färger på en vit palett lyste och skimrade lapparnas dräkter. Hundarna skällde, våra hästar stegrade sig och skakade bjällrorna, man ropade hälsningar, barnen pulsade omkring i drivorna. Där var liv och lustighet.

Vi skulle köpa torrkött och ett par färska renstekar. Handeln var snart uppgjord och ettpar pojkar gåvo sig av för att hämta en ren. Vi hade passerat hjorden på andra sidan sjön. Under tiden skulle vi vara gäster i kåtorna, där maten just kokades och det starka, gröna kaffet stod på elden. Om några ögonblick lågo vi bekvämt utsträckta på renhudarna bland hundarna, som motvilligt makade åt sig.

Det var i gubben Sarris kåta. Sarri är gammal och rik och hans gumma, som är mörkbrun och har tusen rynkor i sitt kloka ansikte, där ett par svarta, glänsande ögon slugt betrakta främlingarna, rör om i grytan med doftande renkött och renben. Så småningom fylles kåtan alltmera med lappar från andra hushåll. Där rökes och skrattas och vår finske tolk får hundra frågor att besvara. Men han frågar också tillbaka. En av flickorna i kåtan är 25 år gammal och ogift. Hon säger att hon törs inte. Skoj och skratt bland oss och lapparna. En unge kryper omkring på björkrismattan, där snön skiner igenom. Han är naken om ben och måge, men han skrattar och leker som om ingen köld funnes.

Middagen är färdig. Renkött och rentunga, renben och renbuljong! Jag undrar just hur den av oss mår just nu på jaktstigen efter de tre liter buljong han satte i sig utom de kilo kött och de meter renben han lät försvinna. Men härligt är det och passar bland fjällen och buljongen är icke alls gjord på Liebigs köttextrakt eller några slags kapslar, utan är den enda riktiga buljong i världen. Så 4 koppar kaffe och fram med piporna. Mätta luta vi oss bakåt på de mjuka renfällarna och sepå hur röken stiger blå genom fånget mot solbelysta moln.

När vi kommo ut ur kåtan, var renen hämtad och stod bunden vid en björk. Litet ackorderande om priset, ett par pojkar draga omkull honom, den ena sticker sin kniv mellan hans framben, tar ett par steg åt sidan och låter honom sköta sig själv, fast han håller fast i grimman. Renen springer upp, gör några kast, vacklar och faller tungt åt sidan. Han är död och om några minuter är han styckad. Sådant är livet.

Ännu dröja vi ett par timmar hos gubben Sarri. Kaffet flödar åter och språklådan är öppen. Men när solen börjar sjunka ta vi avsked, ta på pälsarna och äro inom kort på återvägen.

Moln dragas ihop i söder. Snart börjar snön falla. Det mörknar och i kolsvarta natten åker jag sovande in i Kiiruna. Dess elektriska ljus väcker mig, och vit som en snögubbe stiger jag ur släden. En smak av renben och buljong sitter kvar i munnen, men inom 5 minuter är den borta. Minnet är varaktigare.

ÅTER HOS LAPPAR.

För några dagar sedan fick jag ett brev från Luleå. Där stod att solen höll på att komma och att isarna hade gått

och att allt var härligt.

Nu när jag sitter på mitt ägande hemman i Grisslehamn, där havet är sommarblått och träden ännu ha vårens unga gyllene grönska, där hundkaksen växer mitt yngsta barn över huvudet och man önskar att man vore oxe för att riktigt kunna njuta av det kraftiga gräset, kommer jag att tänka på Lappland, där snön ligger kvar än. Förra gången jag var där, snöade det midsommaraftonen i Kiiruna, så att landskapet några timmar verkade vinter. Men solen är kraftigare där än här nere, och dagen därpå var det vår igen.

Över myrar, som ångade i solhettan, genom våta drivor på fjällens nordsidor, över bäckar med skvalande isvatten hade jag tagit mig fram till ett lappläger och var gäst i en kåta.

Jag kommer ihåg, hur jag genast kände en stark hemkänsla i tältet. Det föreföll mig som om jag varit borta i främmande land hela mitt liv och först nu kommit hem. Jag njöt så som jag aldrigförut njutit av livet. Ett stort och starkt, medvetet lugn kom över mig, och jag kände som om musklerna knötos hårdare och kraftigare ,av hälsa och lycka. Det var just lyckokänslan jag kände. Luften var som kyligt vin, och människorna bland vilka jag satt verkade upphöjda över småaktigheter och futtighet. Jag fick klart för mig att denna min känsla av lycka måste bero på någon släktskap med fjällfolket. Jag känner inte till min släkt så värst långt tillbaka i tiden, men med all säkerhet har någon lapp eller annan nomad varit framme och tittat.

Nu, när jag kom upp till Lappland igen i vintras och kom in i en kåta, kände jag denna hemkänsla om möjligt starkare. Jag skulle vilja följa med fjällapparna och leva mitt återstående liv med dem. Jag känner visserligen att jag borde ha tänkt på detta förut och att det är för sent nu, men jag känner samtidigt, att jag har gått miste om den verkliga lyckan i livet, därför att jag icke bröt nog tidigt med den så kallade kulturen.

Det här artar sig tydligen till ett kåseri om mig själv. Min avsikt är emellertid att skriva något om lapparna.

Jag var i Jukkasjärvi på ett stort möte mellan landshövdingen och en massa lappar. Lapparna ha också sin norska fråga. Norrmännen klaga över att renarna göra skada på deras odlingar, då de komma över fjällen ned mot havet. Så snart en norsk bonde hittar en tuss renhår på sina ägor, begär han skadeersättning. Odlingar, som skulle kunna inhägnas, inhägnar han ej, ty då kan han ej begära skadeersättningen, vilken han betraktar som en inkomst. Lapparna, som följa sina renar över gränsfjällen, äro svenska undersåtar. Därav följa konflikter naturligtvis. Men lapparna borde naturligtvis också vara norska undersåtar, ty de måste ju följa sina renar, då dessa gå till Norge. Frågan är svårlöst, men min åsikt är, att vi i det längsta böra undanröja svårigheterna för det folk,vars land vi erövrat och dragit järnvägar igenom och som vi underminera med gruvhål. Lappland är lapparnas land och vi äro inkräktarna. Vi böra åtminstone låta lapparna dö ut så smärtfritt som möjligt, om de nödvändigt måste gå under för den annalkande kulturen.

Om allt detta pratade vi i gubben Sarris kåta, medan kaffepannan sjöng över elden och vi bolmade vår norska tobak. Det var festdag i Jukkasjärvi och solen strålade med värme och glädje över de vita fälten och de grå stugorna. Framför skolhuset hade man slagit upp två kåtor och vi frossade på kaffe med torkad renmjölk i. Vi voro gäster hela dagen. Vi köpslogo med finnarna om bonader och ryor och gjorde storartade affärer med lapparna i knivar och skor. Jag köpte ett par bandskor av min väninna, gumman Prosti, som är absolut säker på att jag har ett stort hus i Stockholm och är en av Skandinaviens rikaste män. Nå, man uppträder ju stundom så! Gumman Prosti och jag kallade varandra du efter landets sed.

Jag fick undervisning i lapparnas sätt att märka sina renar. Jag misstänker att få svenskar söder om Jämtland ha reda på det. Renmärkena inregistreras, och myndigheterna i Lappland ha måst göra studiet av dem till en särskild och ganska besvärlig vetenskap. Om det roar skall jag här nedan lämna ett litet schema över märkningens grundtyper och några prov på renmärken. Mig intresserar detta, och möjligen kan någon annan bli intresserad. Man påstår, och jag anser det ganska troligt, att en lapp bland sina hundra renar genast upptäcker om någon med en annans märke kommit i hjorden. Han går upp på någon höjd, så att han får en överblick över djuren, och om något har ett hak mer eller mindre i ena örat än hans egna, kommer lasson fram och främlingen avlägsnas.

Vid den femte koppen kaffe börja jakthistorierna. Niia är en stor jägare. Han har skjutit 6 björnar. Vargarna har

han inte räknat, och järvarnas antal har han glömt. Men hans svarta ögon lysa, då han talar om, hur han skidat efter vargen, tills han måst slänga av sig alla plaggen utom byxorna och hur svetten blev ispärlor på hans bröst, innan han fick knäcka ryggen på fienden.

I Jukkasjärvi kyrka är det gudstjänst, och det är en stor händelse, ty det är endast en gång om året lapparna kunna komma dit. Då viges det, döpes och begraves. Då är där liikutuksia, den læstadianska extasen med gråt och omfamningar. Framme vid altaret stå kistorna och prästen läser. Lapparna gråta i kör, rytmiskt med stigande och fallande styrka, en underlig låt som av vilsna hundars tjut och skall. De döda i kistorna ha kanskelegat där i månader, och sorgen bör ha trätt i bakgrunden, men anständigheten fordrar högljudd klagan.

Jag går in i sakristian och läser på en träplatta verserna av de tre fransmän som år 1681 besökte Jukkasjärvi och Torneträsk:

Gallia nos genuit, vidit nos Africa, Gangem Hausimus, Europam que oculis lustravimus omnem, Casibus et variis aeti terra que mari que Stetimus hic tandem. Nobis ubi defuit orbis.

Vi lämna kyrkan och gå på stor fest hos gubben Sarri. Renbuljong, renkött, renben. Vi äta såsom de där aldrig ha ätit, och anständigheten fordrar att vi äta mer än vi behöva. Flottet breder ut sig från mungiporna över ansiktet och vi skina av tillfredsställelse, där vi hugga in med slidknivarna på de väldiga köttbitarna. Renmärg med renlever, salt och peppar är en mat för de odödliga gudarna.

Men det börjar skymma och risslorna med sina fällar äro i ordning. Hästarna frusta vit rök, ty på kvällen smäller kölden till. Utanför stugan, där vi ha kvarter, står en säng halvt begravd i snön. Ty en finne dog i den sängen för 14 dagar sen och hans ande kommer varje natt och vilar sig i den. Han kommer inte ensam utan följd av andra dödas andar, och man vill naturligtvis inte ha allt det följet inomhus. Därför skall sängen stå ute minst tre veckor. Efter den tiden komma andarna inte dit. Om man slår någon i ansiktet med den trasa, varmed liket tvättats, får hanförmågan att se andarna, både den sist dödes och andra begravdas.

Nu resa vi från Jukkasjärvi i den mörknande kvällen. Det är kallt och vi tala med varandra ur molnstoder. Då det svartnar till natt fara vi över Luossajokki, vars vatten sorlar dovt under snön, och om ett par timmar få vi till ledstjärnor de elektriska ljusen på Kiirunavaaras sluttning.

Tvärs över himlen, från horisont till horisont, står ett norrsken i fyra böljande blåvita band. Det knarrar under medarna och kölden biter i ögonlocken. Hästarna äro vita av rimfrost och min högra mustasch har frusit fast vid vargskinnspälsen, men nu äro vi hemma.

REVAL.

Reval den $^{30}/_{7}$ 05.

Söndagsstillhet nere i MEJTS salong. Gastarna spola däcket över mitt huvud och en av dem sjunger:

Gråt ej, om på det vida hav en enslig grav jag får. Du kan ej pryda där min grav med rosor och en tår.

Genom springan under skylightet ser jag ett virrvarr av master mot den varmblå luften och längst borta Reval med gamla svenska murar och torn.

Men över den gammalvärdiga stadens grå och röda silhuett skrika Alexander-Newskijkatedralens

fem barbariskt gyllene lökkupoler, att det gamla svenska Reval vid vårt gamla svenska hav nu är en av trösklarna till Orienten. I väldiga slupar passera ryska matroshopar på väg till staden. På piren mitt emot oss hojta vodkastinkande kuskar, höljda i lumpor av orientaliskt snitt med pärlstickade skärp och låga, på mitten åtsnörda stormar. Estniska bönder med vilda skägg och obarmhärtiga ögon hänga över vedskutornas relingar och bekika de ryska bönderna i röda blusar som ro stenlastade båtar, besläktade med nordlandsbåten och dschonken. På

kajen bakom vår blågula fladdrande duk stå Yachtsmän och tala tyska, ryska, estniska och beundra vår båt, ty den är ren och fin, ädlingen bland yachterna i klubbhamnen. Ville jag, som jag nyss gjorde, klättra upp i klubbhusets flaggstång, skulle jag kunna se en rysk eskader ute på redden, farlig att skåda som ett rövarband på en sekundateater, och bakom den utanför sandrevlarna en kappsegling — ty det är söndag och frisk bris.

Sådan är ögonblickets situation.

Det ligger en viss tjusning i att okänd, utan idiotiska guider ströva igenom en gammal stad av Revals valör. Och dess valör är mycket hög. Jag ville smeka de gamla husens buktiga, av århundradena adlade linjer. De växa ej brutalt upp ur gatan utan deras väggar äro en omärklig fortsättning av den. Det nyas, det oanvändas stelhet är borta och hemmets värme och åldringens överseende slår emot dig i varje hörn. Deras kanter äro rundade som i avsikt att ej skada dig. Och gotikens längtanuppåt stämmer dig till poesi. Tag bara kärleksfullt i de gamla dörrhandtagen som nötts av generationer och stig aktsamt på trappstegen, dem århundraden ha slipat med alla slags steg, rädda, djärva, värdiga, sorgsna.

Du stiger in på gamla gårdar, där varje kvadratfot är en dikt, en historia om allt av himmel och helvete som kan rymmas i en själ. Bry dig inte om soporna, om stanken, om trasorna och fattigdomen. Men se in genom något litet fönster, om ditt öga hittar genom geranierna och Kristiblodsdropparna. Bakom vart och ett sitta människor i de små rummen och vänta på döden. Strumpstickorna klirra mot varandra, man älskar, man äter, som man älskat och ätit därinne i många hundra år. Det är som då jag står i skogen och ser på en myrstack, som halvsover. Det sysslas därinne, man släpar på ett gammalt nött barr, en takbjälke eller en gammal kär möbel, alldeles som du flyttar en länstol i ditt rum.

Jag hör icke bullret på gatan bakom mig, där jag står med ansiktet tryckt mot rutan. Jag bryr mig ej om de fulla kuskarna eller småstadseleganternas sladder eller kvinnornas fnitter på trottoaren. Jag lyssnar till tystnaden i själva muren, och till sorlet av skuggorna som jag älskar att skapa därinnanför. Kanske dog någon av min egen släkt därinne. Han slogs som en djävul under den tappre grev Pontus och roffade åt sig så mycket av bytet att han blev en välbesutten man, och blev kär i en halvvild estnisk bondflicka och gifte sig och lade bort soldatmaneren och dog somjämförelsevis hederlig borgare just i den här kammaren. Requiescat in pace!

Med mössan i hand går jag in i den gamla domkyrkan. Under de nötta golvstenarna sova våra gamla slagskämpar, ädlingarna från 1500-talet, som voro gentlemän av sin tid utan näsduk, ty de snöto sig i fingrarna och ströko av på de vackert stickade skörten, medan de höviskt konverserade med sina ädelborna damer, på vilkas spetskragar lössen kröpo i väldiga processioner. Sådan var tiden. Jag tänker mig den gamle fältöversten Karl Horn och hans gemål, som okunniga om vår tids ondska sova under stenen som jag trampar på med mina moderna gummiskor. Jag tänker mig honom med dödmannens stränga och hemlighetsfulla min och de uttorkade ögonhålorna skådande in i det som ännu är gåtor för de nu levande, med handen på det vackra värjfästet och rocken gulnad och skör som fnöske. Och i kistan bredvid hans gemålen, ur vars sköte en ny gren på det gamla stamträdet växte fram, frisk och grönskande. Jag vet ej, varför jag vill stryka hennes döda stenpanna med min levande varma hand — det är ett slags hälsning både till de döda och de ännu ofödda släktena — kanske också en hälsning till min egen mor — vad vet jag?

Här ligger Pontus de la Gardie med kung Johans dotter vid sin sida på sarkofagen. Hon är vacker och mild, han är hård och obeveklig, men med knäppta händer vänta de på samma förintelse. Över dem skymmer det i de grå valven. På väggarna hänga vapensköldar av ätter, vilkasnamn nu äro halvt bortglömda i det gamla fosterlandet. Luften är tung av minnen och dammet som virvlar i solskenet är som om det vore upprört av mäktiga vingslag från de gamla seklernas jätteörnar, som osynliga kretsa omkring däruppe under taket med kronor om halsarna och svärd och äpplen i klorna.

Jag är ingen Bædeker och min mening är icke att föra någon staden runt och slösa med gamla minnen, dem jag helst behåller för mig själv. Jag vill endast upplysa om att i Schwarzhäupterhaus finnas goda porträtt av våra svenska regenter från Gustav Vasa till och med Ulrika Eleonora. Två porträtt finnas av Karl XII, av vilka det ena föreställer någon engelsk barnkung. Jag skulle kunna beskriva vaktmästarens suveränt överlägsna min, då jag

förklarade att det ena icke är äkta. Men äkta var hans vaktmästarlogik, då han invände: Wenn das Eine echt ist, muss auch das Andere echt sein.

Han var tydligen ein echtes Schwarzhaupt.

Jag går på måfå in genom en vacker femtonhundratalsport i ett vackert hus och går uppför en trappa. Det är kanske ingen trappa, utan en stege, som man slagit sönder och satt ihop igen och vridit i spiral. Det stinker av smuts, det är kolsvart. På små dörrar i våningarna läser jag estniska, gamla svenska, tyska och ryska namn. Sopor fylla hörnen, blecksaker, buteljskärvor, trasor, ben, träbitar, och själva skymningen luktar snusk. Jag har föresatt mig att gå ända upp på vinden, om också en bov står bakom varje dörr.Jag kommer in i en familj, som inte kan mer än estniska utom husmodern, som kan litet tyska. Och genom att använda min tyska och blanda upp den med finska lyckas jag förvärva mig så mycket förtroende, att jag icke blir utkastad. Jag blir till och med bjuden på öl av husfadern, ty jag är svensk, och husmoderns mormor var svenska. Varifrån? Visste icke!

Jag reser ut ur staden till Katharinenthal för att äta middag. Där finns Peter den stores lilla hus och jag beskådar hans sängkammare, där han sov med sina kvinnor och sina tre adjutanter. Jag gråter nästan, icke av rörelse, ty jag är icke ryss, men något av storhet låg i alla fall över sängarnas enkelhet och hans tofflor, som han glömt att taga med sig i graven. Jag skulle gärna ha velat träffa honom personligen.

Jag åt middag med vodka, stäppgräsvodka, som egentligen bör slås på kläderna, ty det luktar av stäppens hö och något masurka, jag åt Borschtschxstswsch, en härlig soppa, och ryska gurkor, med vilka änglarna borde livnära sig. Jag drack kaukasiskt vin och talade ryska med slavarna.

Jag har nu varit i Reval i tre dagar och i natt segla vi till Wormsö.

Jag tror mig ha studerat Revals karaktär tillräckligt för att bilda mig ett omdöme.

På kvällarna, när allt flyter ihop i skuggor mellan husraderna och skymningen lägger sig över de ryska skyltarna och butikfönstrens kram och allt är tyst, kan jag lätt drömma mig sexhundra år tillbaka i tiden. Samma hus som då peka medsina spetsiga gavlar mot stjärnorna, fast ett annat släkte klättrar i deras trappor. Men jag kan, när jag vill, låta fantasin befolka gator och torg med gubbar i snabelskor och uddskörtade rockar och ställa till ett litet medeltidsbråk mellan en vildsint estnisk fiskarpojke och en tungrodd dansk lansknekt.

Vill jag ha sagan tillbaka, går jag upp på Slottsberget, där Lindanissa, esternas gamla fästning, en gång stod, och där dannebrogen föll ned från himmelen. Djupt nere i berget sover Kalev, sagohjälten Kalevipoegs fader, en sömn som kanhända icke kommer att vara i evighet.

ODENSHOLM.

Så länge jag lever, skall jag minnas en liten havsvik med solbelyst sandstrand, där små ilskna vågor krossas till skum bland lösryckt tång och glattslipade kalkstenar. Utanför en rad klippor och grund, där vita bränningar dåna, rullar Finska viken mörkblå med fräsande toppar. Det blåser storm, men luften är ljum och på stranden, där havsvinden brett ut enbuskarna som gröna mattstumpar, springa tre män omkring som vilda och glada barn, Zorn och Gallén och jag. Vi ha badat och dricka solen och dofterna från havet med våra munnar och kroppar. Och när vi lägga oss på rygg på den torrbrända marken där små tvinande blommor dofta, sveper blåsten om oss som böljande silke och vi spänna och knyta musklerna i glädje över att vara till. Vi känna oss i släkt med ejdrarna som kretsa utanför näthusen och i släkt med de vita stormmolnen som jaga varandra in mot Estland.

I går kommo vi hit i den början skymningen. Under långa timmar av stiltje hade vi sett den lilla öns kapell och fyrtorn hägra i vår kurs frånBaltischport, där barbarer i gendarmuniform sökt göra vårt liv surt.

Alltnog — vi närmade oss Odensholm. Ön är skyddad av fästningsverk, byggda av istidens ingenjörer, en ringmur av grund med små kryphål emellan, där inseglingen är hasard, om man inte är i besittning av de hemliga korten, och det voro vi icke. Kvällsbrisen gav fart åt skutan, och plötsligt gulnade vattnet. Mellan de ljusa

bottenstenarna vaggade tångruskorna och vi beredde oss på en liten grundstötning, då vi upptäckte en fiskarbåt på väg ut till havs. Vi hissade lotsflaggen, vi varsnade grund överallt. Vi sökte gå ut samma väg vi kommit. Då vänder fiskarbåten, man svänger armarna och pekar. Vi falla av, skutan får fart och vi tro oss klara, då fiskarbåten, rodd av kraftiga armar, är alldeles inpå oss, och en man ropar på svenska: — Fall mera! Det ligger en stor sten framför er! Vi föllo förbi ett grund som annars skulle ha skaffat oss nattarbete, och voro räddade.

Båten lägger till längs MEJT, och lotsen stiger ombord. Hans gång på vårt däck är stolt som en vikings och med sina nakna fötter går han säkert som på sitt eget stugugolv. Lova, falla, lova, falla, och under det han lotsar oss in i hamnen, lär han oss vägen ut därifrån, vårt nästa behov.

— Här på stranden ser ni tre stora stenar. Då ni seglar ut, skall kapellet vara i linje med den mellersta stenen. Strax till vänster om kapellet står en rönn. Tar ni den rönnen i linje med stenen, så går ni på grund.

Så säger han plötsligt: — Är ni svenskar?— Ja.

— Vi äro av samma stam. Gud välsigne!

Och han räckte fram handen åt oss. Det var, som om vi skulle ha hälsat på någon av våra förfäder tio släktled tillbaka i tiden. Hans tal flöt lugnt och klart utan onödiga ord, värdigt och vackert, och då vi äntligen lågo i hamn och han gått ombord på sin skötbåt, kände vi att vi voro hela öns välkomna gäster.

Det var sent, men vi gåvo oss ej tid att vänta till följande morgon. Vi rodde i land vid ett litet hus med livräddningsstationernas allvarliga röda kors på dörren och vandrade upp mot byn, vars gråa tak skymtade bland gröna träd på halvannan värsts avstånd. Vägen gick över en sandslätt med låga enbuskar och här och där små sävkantade gölar, där ejdrar, måsar och småspovar orädda simmade omkring eller gravitetiskt spatserade på stränderna. Vi komma till det lilla kapellet med sin kyrkogård, över vilkens port en gammal galjonsbild, föreställande en präst i 1700-talets dräkt, tronade.

Kapellet verkar blankslitet av stormarna och gravstenarna se ut som tvinande växter av förhistoriskt ursprung. Det torra gräset frasar under våra steg och jag tänker på de döda gamla svenskarna som trötta av brottningar med havet slumra härnere.

Vi fortsätta vägen och snart äro vi i byn. Askar skugga de grå, sävtäckta husen, och medan skymningen sänker sig får jag en stämning av medeltid. Så här ungefär bör det ha sett ut hemma *Odensholms kapell* för 500 år sedan, och jag är viss om att det gjorde det. Ur en ladugård kommer en kvinna tassande i sälskinnsskor och vi tilltala henne. Hon svarar på en underlig gammalsvenska, och medan vi prata, kommer folk till. Om några minuter äro vi

förstådda, välkomna, och gäster i en stuga, som snart fylles av byns män och kvinnor. Ty vi äro svenskar, riktiga svenskar från det gamla Sverige och blodet binder.

Varför får jag icke bli sentimental? Låt mig vara omodern och för några ögonblick känna, hur tårarna fylla mina ögon, tårar av glädje över att ha fått komma hit.

I den stora, svartrökta, rena stugan dukas vår kvällsvard upp av kraftiga blåögda kvinnor. På bänkarna bredvid oss sitta våra gamla blonda vikingar med vackert skurna ansikten och fråga oss om Sverige, men vi överväldiga dem med frågor om Odensholm.

Över dörrposten läser jag årtalet 1905 och frågar, varför just det årtalet står där. Varje nyår målas det nya årtalet dit i varje stuga för att öborna skola komma i någon slags kontakt med tiden, som flyr. Ty faktiskt är deras liv inrättat på samma sätt som vårt för ett halvt årtusende sedan.

Sedan många århundraden har Odensholm varit befolkat av svenskar, men för 600 år sedan kom pesten och gjorde ön till en öken. Sedan kom en man från Sandhamn dit med sin familj. Vår värd pekar på en liten pojke och säger: — Den där pojken är tionde ledet från den Erik, som seglade hit från Sandhamn. Vi kalla oss Erkas efter honom.

Efter pesten hade estniska sjörövare sitt tillhåll här, men Gustav II Adolf lät befolka ön med svenskar för att få ordning i trakten. En gång länge efteråt kommo kapare från fastlandet föratt röva och plundra. Men dimma kom från sjön, och Odensholmsborna togo sig före att dunka på sina kokkärl, varpå kaparna blevo rädda och lämnade ön. De hade satt sina båtar i land vid ett rev, som därefter kallas Kaparevi.

Sagans ande fyller stugan, och det berättas den ena historien efter den andra. *Brus' gård* Ön har privilegier från Gustav II Adolf eller Kristina och lämnar i skatt sedan urminnes tider 4 tunnor salt fisk och 4 tunnor torkad, sammanskott från de 7 familjer med tillsammans omkring 100 medlemmar, som bo där. Men nu vet man icke, till vem det där skall lämnas. En estländsk baron sades ha köpt ön och kom för att förändra villkoren, men öboarna betrakta sig fortfarande som svenskar och i sin goda rätt på grund av de månghundraåriga privilegierna och underkasta sig ingen förändring.

Vi sågo deras ögon glöda, då de talade om baronens försök. De talade om sina sälbössor och försäkrade att de skulle ha gått man ur huse och skjutit så länge krut och bly fanns.

Min själ blev varm.

Vi åto kvällsvard. Brunt bröd, smör, flundra, stekt i svinflott, rökt torsk, Odensholms specialité, rökt flundra, filbunke, hembryggt öl, mjölk — som man ser mat för gudar och hyggliga människor. Sällan har jag njutit av något så mycket som av den rökta torsken och det goda brödet. Så snart ett glas var tömt, påfylldes det genast av den vaksamma värdinnan, ända tills man insåg, att man måste vända det upp och ned. Svensk uppmärksamhet.

Under tiden talades om Odensholm och om Sverige. Med oss talades en noggrant grammatikalisk högsvenska, inlärd ur svenska tidningar och svenska böcker, men sinsemellan och till kvinnorna talades gammalsvenska, vårt och deras fäders språk, fast på en särskild dialekt.

Nu vill jag översätta lotsens, som seglade oss in i hamn, samtal med oss på Odensholmsvenska. Eller kanske det närmar sig Runösvenska. I varje fall är det intressant:

— Fall maira! En storan stain er frafere!

Här oba stråndi sen I tri stor stain. Tåtå ni gå segol, tå ska kappli bli uti räsa mä mittmillastain.

Oba vinstursia kappli står en rauni braiver. Om ni tova hon raunia uti räsa mä han stain, så gå ni på grunne.Bara uti hit hamne hövan I inga räddoa fer inga vär! (Men här i hamnen behöver ni inte vara rädda för någon storm.)

Mitt i natten gå vi ombord igen för att sova. Skummet ryker över jöllen och stormen tjuter i vanterna. Men vi bara längta till morgondagen och våra släktingar i land.

*

»Um Geesa givor en vikar, så ska skrävlinga bli tiner!»

Detta är ett ordspråk som användes då man vill underskatta en karl, och betyder fritt översatt: — Om gud låter mej få en säl, ska du få framfötterna!

Framfötterna äro nämligen intet värda. Men Odensholmarna visade oss de riktiga framfötterna, för att nu för en gångs skull göra en ordlek.

Deras stugor stodo öppna för oss, och vid måltiderna bullades allt upp. Vi drucko tremännings öl ur trästånkor, där träet hade insupit ölets själ så att kanten kändes stark och god att suga på. Torsken doftade och brödet doftade.

Vägg om vägg med oss röktes torsken, där den hängde på sina takstänger, jag måste sätta mig där och teckna interiören och låta mina kläder supa in den hälsobringande röken som sedan generationer trängt in i takbjälkarna och gjort dem svarta och vackert blanka.

I stugans fönster står en underlig växt i en kruka. Jag frågar, och får veta att det ärkajennpeppar — »för att ha i brännvinet, när karlarna blir livsjuka».

De karlarna, de äro sig lika, till och med på Odensholm! Kvinnan som upplyste mig om kompositionen verkade stenålderskvinna och hade antagligen fått klart för sig att endast karlars sjukdomar kräva brännvin och kaienn! *På utkik*Vi gå omkring på gårdarna. Plötsligt se vi en levande silhuett mot luften. Det är en pojke som är uppe på stegen för att se efter i havet om någon behöver livräddning. Då får jag reda på, att Odensholmarna i år ha räddat 4 skeppsbesättningar utan att få en kopek för besväret. Det är en herr Gut i Reval, som tydligen kan lämna upplysningar om, vart pengarna tagit vägen.

— Inte begär vi pengar för sådant, men då det betalas ut pengar, varför skulle vi inte få dem?

Jag lovar att påminna herr Gut. Jag hoppas att han får läsa det här.

På väggen i en stuga läser jag följande nyårsgratulation med teckningar:

1905

»Ett gott nitt år, att fiskar får som ingått år.

Gud må giva lick och hels åt folk å kriar te trivas i år: och än själar och alar mä vintån fås.»

Jag går omkring och njuter av allt detta liv. Jag beundrar takens drakhuvuden, som påminna mig om vikingafejder och allt vårt svenska bohemeri som lever kvar hos oss än trots allt.

Jag går upp till fyren och beundrar ryssen som vaktar den och som går omkring ensam och oförstådd och skrämmer urinvånarnas ejdrar genom att spruta hagel över de små gölarna i månskenet.

jag beundrar kvinnorna som jag möter, magasin för hälsa och sundhet. Jag ser ut över havet och gläder mig åt landskapets fina och förnämafärg, fina grå och gröna och violetta toner. Jag går in i en stuga och beundrar barometern som hänger i taket. Materialet till den har måst hämtas på fastlandet. Jag beundrar de friska barnen och kvinnorna och förvånar mig över att det icke har blivit inavel på en så avsides liggande ö. *Magnus Brus' skötmärke med bomärkets sista streck utvecklade till M. Odensholmarnes barometer: skalade späda talltoppar med en kvist som stiger o faller. Odensholms 7 familjers namn och deras bomärken: Brus, Grejs, Nibondas, Marks, Erkas, Nigårds, Stavas.* — Men vi tar från fastlandet. Sade man mig. Då kan jag förstå.

Vad skall jag säga mera? En gång skall jag komma tillbaka till Odensholm och bo där. Jag hoppas att de sju familjerna, Brus, Grejs, Nibondas, Marks, Erkas, Nigårds och Stavas icke betrakta mig som främmande.

Jag ber mina läsare skicka svenska böcker till dem. Adressen är t. ex.

Brus Odensholm Estland. *Albert Engström.*

EN JULAFTON I UPPSALA.

Jag ämnade tentera i grekiska i februari och måste tillbringa julen i Uppsala för att icke förlora tid hemma på landet genom festande, dans och slädpartier.

Endast den, som fjärran från sitt hem julat i den staden, kan sätta sig in i stämningen. Mellan husraderna lyser det tröstlösa vemodet ur lyktorna, och inne i de små studentlyorna ligger det ännu hemskare och dystrare. Stjärnorna, som gnistra på den svarta himmeln över den lilla staden, ha intet att göra med barnens muntra och sprakande julstjärnor, som tindra över lustiga julbloss och rykande hästar, medan bjällrorna klinga i en rytm, som bådar dans. Och den vida slätten runt omkring är arktiskt öde och full av mörker. De få ljusen äro som lanternor på infrusna fartyg.

Men inne på Gästis sitta de stackars hemlösa i de skummaste hörnen, en och en, och drömma

vid sina fattiga toddar om lackdoft och julgransglitter.

Jag skulle alltså jula i Uppsala. Vi voro två, som skulle dystra till tillsammans, den gamle Ernst Fridolf och jag.

Jag kinesade hos honom, ty jag vågade ej gå till min egen lya, där en arg städerska, krävde pengar, och där ved varit en okänd lyxartikel sedan flera dagar. Jag kinesade på Ernst Fridolfs soffa, ty i Uppsala ligger värden i den bästa sängen. Vi hade ingen ved, men lampan hade olja och värmde på sitt vis. Jag fick hölja in mig i Ernst Fridolfs virkade sängöverdrag, en vintergata av bomullsstjärnor med mellanrum stora nog att få en hand igenom, men det räckte två gånger omkring min magra juniorkropp, och var turen god, täckte yttersta lagrets stjärnor det inres mellanrum.

Det enda som kom mig att se livet i ett någorlunda rosenrött skimmer var, att jag ägde en femma, vilken skulle räcka för oss båda under vilo- och festdagarna. Tobak hade vi. Frukost, biffstek och porter, fingo vi på krita på det lilla Concordia. Resten skulle nog vår herre sköta om, och under mellandagarna skulle vi hälsa på farbror Yxlöv.

Farbror Yxlöv kräver sitt särskilda kapitel. Han var avlägsen släkting till Ernst Fridolf, mjölnare i goda omständigheter och bodde ungefär en mil utanför staden. Han var ett gammalt original, som på sin väg genom livet listat ut en hel del saker. Han kunde allt och var traktens faktotum, finsmed, finsnickare, kvacksalvade litet ochkunde sätta trädgårdar i gång som ingen annan. Hans enda huvudfel var, att han tyckte om ett glas ibland, men detta är ju en allmäntmänsklig egenskap. Mot följderna av överdrivet festande hade han ett medel, som ej bör undanhållas läsaren. Innan han tågade till kalaset, drack han litet olja, ty han hade listat ut, att oljan på grund av sin lätthet alltid måste ligga i ett tunt lager ovanpå det han förtärt och dymedelst hindra spritångorna att stiga upp i knoppen. Han försäkrade, att medlet var probat och osvikligt.

Nu bör ni känna farbror Yxlöv till en viss grad.

Julaftonen kom, och efter en stadig frukost på Concordia gingo vi hem till vårt rum för att överlägga om, hur vår femma lämpligast skulle användas.

Det var smällkallt både ute och inne. Frosten satt vit på dörrlås och fönster, och man märkte ej, då en pipa slutrökts, ty andedräkten förvillade.

Att vi skulle köpa punsch för tre kronor, var en självklar sak. Resten skulle användas till julklappar, och dessa skulle tillfalla pigorna, som tjänade hos baningenjören, ty med dem hade vi åkt karusell på Feitska tomten, och de voro världens skönaste kvinnor. De brukade nicka åt oss från köksfönstret, då vi flanerade utanför järnvägsstationen, och sådant intresse måste ju belönas.

Vi gingo ut i julmarknaden. Ernst Fridolf köpte en sidenschalett för 1,25 och jag en s. k. bild att sätta på spegeln under den pighimmel jag förmodade vara draperad över den enkla byrån.Bilden var en porslinsdocka, klädd endast i en dansöskjol. Jag tyckte själv, att det var djärvt köpt, men studenter äro nu en gång för alla upplagda för lättare skämt. Det hör till ungdomen, och jag antar, att det är normalt.

Vi avlevererade dyrgriparna, sedan vi slagit in dem i mystiska jättepaket och försett dem med oändligt kvicka deviser. Baningenjören tog själv emot dem i tamburdörren. Hans panna lade sig i veck, och hans blick gick genom märg och ben, och vi rodnade ynglingens rodnad. O, du heliga ungdom!

Nu skulle vi fira vår ensamma julafton och köpte två liter punsch, Ulanders Fin de Siècle. Det började skymma, då vi väl installerat oss i vårt kalla wigwam.

Vi hällde upp vars ett glas och drucko under tystnad. Piporna glimmade. Mörkret smög sig in i rummet. Vi tänkte på dem där hemma, som saknade oss i kväll, och något snörde till våra strupar och hjärtan. Och vad skulle det bli av oss, lata som vi voro? Den lilla flik av luften, som vi sågo över bakgårdens snöbetäckta hustak, lyste giftigt blågrön av solnedgångens rester, och frosten på rutorna gnistrade.

Vi tände lampan. Vi eldade i spiseln med alla de tidningar vi ägde. Det var en kort fröjd. Om vi skulle offra en

stol? Vi kunde gärna offra den där, vars ryggstycke alltid hoppade ur, då man lutade sig emot det. Det var ju en idé, och vi drucko för idén och plockade stolen isär. Vi måste spänta stickor ur sitsen, och efteruppoffrande av en halv tändsticksask flammade julbrasan. Ett dricksglas fotogen gjorde den till en lusteld. Det dånade i den spruckna kakelugnen, och den blev en tredje kamrat, en glad fyr som berättade historier och skrattade ett bullrande, smittande skratt.

Men vi borde allt gå ut och titta på folklivet. Vi gingo ned på gatan för att vika ut på torget — och där i hörnet sågo vi en figur, som vi kände igen.

Det var farbror Yxlöv! Han såg något beskänkt ut. Han hade tydligen glömt oljan.

— Goddag, farbror! Farbror är inne och köper julklappar, kan jag förstå!

— Skulle just börja på nu! Jag har varit i stån hela dagen, men jag träffade på vaktmästar Svensson och han bjöd på frukost, och förbaska mej den har blåst av än.

— Vill inte farbror dricka ett glas punsch hos oss? Enkelt och flärdfritt! Farbror har ju hela dan på sig.

— Nåja, ett glas då! Men sen får jag lov att uträtta mina kommissioner. Kommer ni ut mellandagarna?

— Säkert som i en ask! Vi ha skickat återbud till en hel massa ställen bara för farbrors skull.

— Ho, ho, ho — ni har väl inte så många att gå till kan jag tro!

— Joo då! Vi ä bjudna till inspektor och till den och den! men helst vill vi förstås ut på landet. Kom nu, farbror, så tar vi ett glas!

Farbror Yxlöv följde med upp. Brasan höllpå att falna ned, och kylan började åter härska i rummet.

— Det var fan, vad ni har kallt! Kan ni inte sätta in några trän?

— Nej, den förbaskade städerskan har strejkat, ingen människa är hemma, och fan vet, var nyckeln till vedboden hänger. Men vi kan ju elda på med punsch. Skål, farbror! Skål, skål! Farbror Yxlöv tycktes vara särskilt upplagd för festande. Han drack den ena bottenfocken efter den andra, han började sjunga och berätta historier, sluddra på målet och skrika. Klockan blev mycket, och vi vågade påminna om hans kommissioner. Men det borde vi aldrig gjort!

— Jaså, ni vill att jag skall gå? Jag är inte nog fin åt herrarna? Det är heller inget nöje att sitta i en iskällare med ett par oförskämda pojkvalpar. Ingen skall säga, att jag snuggar, ingen! — ta mej fan. Yxlöv kan gå! Han går på fläcken!

Där hörde ni! Han går, han går, men stick inte ut näsan till mej, för då bussar jag hund på er, lymlar där!

Han tömde ilsket sitt glas, fyllde på ett nytt och tömde det.

— Bli generad av såna där barnungar i stormhattar, gubbevars, som ni inte har betalt. Ni rider mej på näsan, för ni kan tala latin och hebreiska och engelska, men vet ni va jag kan? Vet ni dä? Jag kan be er —. Nu tar jag det sista glaset hos er, snobbyngel — åja! — slå opp nästa flaska, jag kan betala om det kniper!

Gubben Yxlöv var tydligen rakt på snusen.

Vi slogo upp nästa flaska och hällde i gubbens glas. Han tömde det och reste sig vinglande från soffan.

— Trodde jag var i sällskap med bildat folk — kräk ä ni! Dä ä just va ni ä! Stick inte näsan hem till mej! Gör'et inte! Ja bussar hund på er!

— Får vi inte följa farbror till skjutsen och hjälpa till med kommissionerna?

— Ja, ja ska gå, men jag behöver inte bli utmotad. Ja går — gå — hår — sir ni inte, att ja ä på vä — häg? Jäklar, vad ä min luva — hadde en skinnluva — eller ä dä katten, som ligger i hörnet där? — Han riktade en spark in i kakelugnshörnet och tog en överhalning.

— Dä min luva! Dä ä dä! Ni grinar, gröngölingar, för ni tror ja ä sned, men ingen har varit så nykter, som jag ä nu! Ingen, hör ni!Han påtade i hörnet och fick tag i mössan.

— Men får vi inte följa farbror?

— Följa mej! Den, som följer mej, får sej en torvel, så han aldrig vaknar mer! Jag har rett mej utan hjälp i 55 år, och såna där jäklar som driver med gammalt folk — —

— Ja, men farbror — —

Gubben Yxlöv sparkade upp dörren och var ute i trappan. Hans stövelsinkor smällde mot trappstegens järnskoningar.

— Vi måste se efter honom. Vi stå inte till svars!

Vi rusade ut och ned på gatan. Yxlöv var försvunnen i folkvimlet.

Vad skulle vi göra? Vi hade fördärvat utsikterna för oss, men Yxlöv var ju också oefterrättlig. Vår framtid under mellandagarna såg hotande ut, och ingen kamrat fanns kvar att vigga av. Men vi hade druckit några glas punsch och punsch, måttligt njuten, föder idéer.

Jag fick en djärv sådan.

— Vi gå upp i poliskammarn!!

Ernst Fridolf betraktade mig frågande. Vi hade haft en del att göra med polisen, flyttat skyltar, ställt till gruff, släckt lyktor och dansat ringdans omkring den fruktade konstapeln n:r 9 Morin på torget en natt under de beryktade oroligheterna, då upprorslagen lästes upp från poliskammarens trappa av Raaben själv. Vi hade listat in ett halvt dussin båtshakar i polismästarens trappuppgång, anspelande på en gängse lögnhistoria om den riksbekante hedersmannen. Vivoro inom poliskåren icke betraktade som guds bästa barn.

— Jo, vi går dit och bjuder konstaplarna på punsch. Du förstår, att i kväll måste de vara vekhjärtade — julafton och frid i ali naturen. Tror du, att några studenter förut ha bjudit konstaplarna på punsch i poliskammarn? Nej, var lugn för det! Och vi kunna få fördelar av det i en framtid.

Ernst Fridolf var med om saken, jag stoppade litern i fickan, och om några minuter stegade vi in i gemaket, där vi många gånger förut stått som syndare, anklagade för brott mot nattfriden och ordningsstadgan.

Konstaplarna tittade förvånade på oss. Jag harskade mig.

Jag höll ett tal, där jag påpekade julhögtidens betydelse. På en dag som denna borde vi glömma allt groll. Visserligen vore studentkåren på grund av vissa sorgliga tillfälligheter sedd i ogynnsam dager av polismyndigheten, och stundom, beklagligt nog, vore förhållandet vice versa, men i denna strid vore den ädlast, som räckte handen eller rättare litern till försoning. Vi hade tänkt oss de vakthavande konstaplarnas känslor på julaftonskvällen, en kväll då ingen bråkar i staden, då en vakt är obehövlig, ty kärlekens och fridens ande svävade ju över all ängden, liksom stjärnan för närmare två tusen år sedan stod still över krubban. Låt oss tömma en fridens, en förståendets, ja, en kärlekens bägare i Ulanders utmärkta Fin de Siècle-punsch till ett tecken på en varaktig ochefterlängtad försoning. Bakom oss stod hela studentkåren, hela universitetet från rector magnificus till vaktmästaren i skånska nationen, en nation som i Uppsala var så obetydlig, att den icke ens existerade. Med ett ord hela det Sverige, som en gång skall bekläda alla ämbeten, från statsministerns till — vad skall jag säga? Med ett ord, skål och tack för den tid som varit! Måtte vi få uppleva många liknande julaftnar tillsammans!

Jag räckte litern till vakthavande överkonstapeln — och si! — han grep den. Det fanns bara ett dricksglas, det på kommissariens bord, och man vågade icke röra det, ty vederbörande kunde ju möjligen komma på inspektion. Vi drucko alltså fyrmännings ur buteljen, och julens ängel svävade med fridfulla vingslag över hela scenen. Den var enastående. Vi kände oss ha uppfyllt en mission.

Klirrr! Telefon! En konstapel sprang till apparaten.

— Ursäkta, herrarna, men dom telefonerar, att en karl ligger full nere i järnvägsparken. Vi måste hämta honom.

— Jag vet, vem det är, förklarade jag divinatoriskt. Det är farbror Yxlöv! Inte behöva herrarna båda gå och hämta honom! En är tillräcklig — jag följer med! Sedan kan vi ju dricka ur resten — det är tråkigt att behöva skiljas så här brådstörtat!

Jag förstår ännu inte, hur julstämningen kunde gripa konstaplarna till den grad, att de gingo in på mitt förslag. Ernst Fridolf stannadekvar, och jag begav mig med en konstapel springande ut i den smällkalla kvällen nedför Vaksalagatan och in i järnvägsparken. Efter en stunds sökande funno vi karlen. Det var farbror Yxlöv.

Det blev ett sorgligt tåg tillbaka till poliskammaren. Konstapeln och jag buro den gamle mannen i gullstol, och han sov och drog timmerstockar. Ostörda av vandrare passerade vi hela vägen. Jag talade med konstapeln om mitt dåliga samvete. Gubben hade fått punsch av oss.

— Åja, det är ju inte så farligt så här vid jultiden! Vi kan ju lägga in honom och låta honom nyktra till, så får han gå i morgon.

— Slipper han plikta då?

— Å, på sin höjd en femma — men vi kan ju för resten låta honom gå. Herrarna ha ju varit så trevliga och gemytliga, så för herrarnas skull — — och i natt blir det nog ingen inspektion. Det är alltid så lugnt i stan såna här kvällar.

Vi placerade farbror Yxlöv i arresten. Han sov som en kappsäck, tillsnörd och polletterad och inställd i ett magasin.

Vi återgingo till punschen, det, som fanns kvar, nämligen, ty Ernst Fridolf hade skålat tämligen ordentligt med sin konstapel under vår frånvaro. Vi fingo i oss historier om äventyr från det nattliga Uppsala, vi skålade, vi lade bort titlarna. Jag försökte sjunga, men det påstods, att sång ej passade på vaktkontoret. Ernst Fridolf sjöng ändå och utvecklade allt det gemyt, som var honom eget, så att sången fick passera.

Jag undrar, om någon julafton någonsinbragts så hemtrevligt av några vakthavande konstaplar. Och då vi bröto upp, sedan vi vridit ur de sista dropparna Fin de Siècle-punsch, tryckte vi våra gamla fienders händer hjärtligt och länge och önskade, att de snart måtte bliva avlösta för att få ägna sig åt det trevna familjelivet, hustrurna som väntade, och barnen som ropade på polis.

Denna julafton är den enda jag icke tillbragt i mitt hem. Lyckan har gynnat mig, och jag önskar samma lycka åt alla dem, som läst detta ungdomsminne till slut.

P. S. Vi vågade icke hemsöka farbror Yxlöv under mellandagarna. Vi hade ju våra skäl, och för övrigt kom räddningen som vanligt i överraskande och oanad form. Alles geben die Götter ihren Lieblingen.

LUSKUNGEN.

Det artade sig till hunger och dyr tid i Småland. Det är inte länge sedan. Man behöver inte vara 50 år för att minnas det.

Det hade knappt kommit någon vårflod, och sen snön hade gått sin kos, kom torkan. Vägarna sprucko, åkrarna sprucko, och gräset, som trängde sig upp med små tvinande strån, brände solen brunt. Vattnet sjönk i sjöarna och bäckarna torkade ut. Emån letade sig fram bland bottenstenarna med ljumt vatten och gölarna stodo stinkande av ruttnande gräs och bubblande strandgyttja. Och solen stod röd och förfärande och obarmhärtig och tycktes dröja i sin bana för att stråla ned ofärd över marken.

I kyrkorna läste prästerna upp psalmbokens trollformler mot torka och bönderna gnällde trollsånger för att nedkalla regn, men det kom intet regn. Deras gud ville straffa det vrånga och horiska släktet, ty måttet var äntligen rågat. Smålänningarna framhärdade i synden, de voro slappa i tron, och det hade de för resten varit

sedan många hundra år. De hade visserligen fått en duvningdå och då i form av missväxt och kolera, men de kunde inte förstå att de syndat mer än vanligt på sista tiden. Bönderna tyckte sig behandlade orättvist och började tvivla. Men tvivlet är den farligaste synden, sade prästerna, som hade sina grova löner och inte behövde vara rädda för att maten skulle ta slut i deras visthusbodar. Bedjen och åkallen, sade de och vibrerade med rösten och slogo i predikstolarna, som de hade lärt sig av andra präster. Men tvivlen icke!

Under tiden brann solen allt hetare. Brunnarna torkade ut och kreaturen råmade efter vatten och föda, ty vinterfodret var på upphällningen. Det sjöngs och bads i gårdarna, men himlen lyssnade icke.

Folket gick som i en dröm. Man såg tecken och under i luften. Hägringar syntes i skyn med krigshärar och moln av underlig skapnad.

Allt flera började tvivla på prästernas ord och bönens makt. Om vår otro och synd är orsaken till allt detta, sade de, varför förhindrar inte Gud vår synd och otro, då han är allsmäktig? Inte kan den allgode Guden vilja att något ont finns till, om han är barmhärtig och vill endast det goda. — Gud tillstädjer stundom det onda, svarade prästerna, för att pröva människorna. — Är det barmhärtigt? frågade bönderna. — Vi förstå inte Guds rådslag, svarade prästerna, men han vill alla människors frälsning. — Varför tillstädjer han då prövningen, där lite var kan gå under? frågade bönderna åter. — Vi människor förstå intet av det Guds ande tillhörer, svarade prästerna.Sådana samtal rubbade trosstyrkan i församlingarna och ledde till många misshälligheter, Trons pelare vacklade oroväckande i Emådalen, och det hände att prästerna fingo ordentligt med stryk, då de gingo hem från kalas hos länsmannen eller socknens kapten. Ty jorden skulle förgås i alla fall, och prästerna visste intet. Det var en förfärlig tid.

Jorden skulle förgås. Många tecken förebådade en sådan katastrof, som i det stora hela inte hade betytt så mycket i universum, åtminstone inte ekonomiskt.

Men smålänningarna voro intresserade, ty de hade dåliga samveten och voro inte riktigt säkra på att inte prästerna ändå trots sin oförmåga av logik hade rätt i mångt och mycket, fast nog var det jäkligt att de skulle ha det bra, mat och dricka fullt upp, under det man led nöd i stugorna runt om prästgårdarna. Kanske var det i alla fall bäst med bön och åkallan, då prästen ordinerade sådant.

I en socken långt inne i Småland, inte så långt från Emåns källor, bodde en tiggare i en förfallen backstuga. Han var en riktigt gammaldags trasig och barfotad tiggare och kallades Smugen, och han levde i sin koja med sin käring och en get. Varken han eller gumman tvättade sig någonsin, och Smugens tiggarpåse var om möjligt trasigare än hans paltor. Jag har själv sett Smugen då jag var 4 år gammal och minns honom rätt bra. Han hade blivit ett inventarium i Emådalen och gick icke ohjälpt ur något kök.

En dag vandrade Smugen och käringen tysta sin väg fram emellan ett par byar under den brinnande solen, Smugen först och käringen några steg efter, ty tiggare bjuda sällan sina fruar armen och gifta män tala ännu mera sällan med sina fruar — om dessa båda nu voro gifta — jag vet det inte. Då upptäckte Smugen något underligt vid vägkanten. Det kan knappt beskrivas. Det var en kompakt spolformig massa som rörde sig framåt vid dikesrenen. Smugen stannade och såg. Den var en aln lång och bestod av millioner löss — och runt omkring var marken betäckt av tusentals löss, som rörde sig i samma riktning som den stora kroppen. Smugen petade i kroppen. Den var lössalltigenom, löss som lågo på varandra och hängde tillsammans och rörde sig. Det var hemskt och underligt.

Smugens käring kom fram, och hon visste vad det var.

Det var Luskungen, ofärden som gick fram över Småland, sakta men säkert. Det hade hon fått veta av sin mormor, att när Luskungen visade sig, skulle det bli en vinter som man ej sett maken till. Folk skulle frysa ihjäl och mat skulle fattas, och tiggarnas död var given, då inte bonden hade en brödkaka i taket. Än var det sommar men snart blev det höst och sedan kom det förfärliga, att jagas från gård till gård och ligga i lador, där det inte fanns ett strå hö och så somna i en driva utanför en stugudörr.

I nästa gård berättade Smugens käring om Luskungen. Det var hemskt att höra och Guds straffdom låg över

Emådalen.

Folk gick och såg på vidundret, där det kröp framåt. Det var grått och olycksbådande och gick så sakta, sakta, och efter några dagar hade det hunnit till korsvägen vid kyrkbyn — ty det kom bara en aln framåt om dagen. Där såg det ut som om det ville vika av inåt kyrkan, men en kväll togo några drängar halm med sig och lade den omkring Luskungen och tände eld.

Det sprakade och smällde, som då man tänder eld på en enrisbuske, men han rörde sig framåt ändå. Då hämtade de mera halm och täckte honom fullständigt. Det blev ett bål och underligt var attlössen, som kröpo runt omkring, styrde kurs in i elden och förgingos där.

Luskungen förde med sig en religiös väckelse i socknarna. Folket delade sig i två läger, mot och för Luskungens betydelse. De klokare prästerna läto företeelsen verka utan att ge sig in på vetenskapens hala fält, de fåvitska nedsatte Luskungen till en naturhistorisk egendomlighet och blevo misstrodda. Smugens käring var den som segrade över alla partier. Det skulle bli en förskräcklig vinter, och det blev det.

Hösten kom utan gröda och folket längtade efter åska och svarta moln. Åska blev det också i en socken, då adjunkten var ute i socknebud, och blixten slog ned mellan hästen och vagnen. Hästen segnade ned på knäna, men ingen skadades. Vintern blev den hårdaste i mannaminne. Allt Sverige hade lidit av sommarens torka, så att tiggare översvämmade landet och förtvivlade strykare rånade folk på kyrkvägen. Barn kommo bort under snöstormarna och folk hittades ihjälfrusna i drivan.

Men nästa vår kom med flod och regn och grön brodd och alla jordens dolda krafter levde upp, och Emådalen fick mångfalt igen efter det hårda året.

Jag kommer ihåg, hur Smugen berättade denna historia innan jag ännu fyllt 5 år. Han satt på pallen bredvid järnspiseln med sin bruna lappade påse och hade göra med att hålla sitt grå hår ur ögonen och klia sig, medan han åt sillen och ordnade brödbitarna, ty de största skulle gömmas. Marcus Larsson hade målat honom en gångi hans stuga med gumman och geten, och den tavlan är stulen, som de flesta av Marcus Larssons smålandssaker, men Larsson var lättsinnig som de flesta målare och hade mest nöje av att skramla i fickorna med sina värdelösa medaljer — berättar min mor, som såg honom på den tiden han åkte med spann genom grindarna hemma utan att öppna dem förut, och lät sin ateljé brinna, därför att det var så vackert. Men det hör ju inte hit.

Jag har också hört historien om Luskungen, som förvirrade Emådalbornas religiösa begrepp, några år senare, av folk som sett den, släktingar till mig, hederliga smålandsbönder, kyrkvärdar och häradsdomare, som skulle ansett det under sin värdighet att komma med något, som under någon form någonsin skulle kunna inrangerats under begreppet fantasi. Så att jag tror irreligiöst.

UR PORTFÖLJEN.

Vi ha alla med en viss spänning avvaktat resultatet av konklavens arbete. Redan på förhand visste jag att Rampollas val skulle ha mötts av protest från Österrike, och stor var min glädje, då jag av tidningarna erfor, att Sarto, min gamle vän Sarto, blivit påve.

Jag erinrar mig ännu livligt mitt första sammanträffande med Sarto. Det var år 1894 i Rom. Jag hade tagit in på ett blygsamt italienskt hotell, Albergo della Pace, vid en bakgata på så pass långt avstånd från Corson, att jag kunde uppfriska mig med en lagom promenad, innan jag började deltaga i den långsamma processionen på trottoarerna. Jag hade några dagar fåfängt väntat på ett rek från Sverige, befann mig utblottad på pengar och kände mig ensam i främmande land.

Jag gick alltså till hotellets padrone, visade mitt pass och mina korrespondentkort, avslöjade mitt ekonomiska bryderi och frågade, om han trodde mitt ärliga ansikte (jag hade då ännu icke anlagt helskägg). Han trodde mig, och jag återtog min förra diet: livsfarliga ostron, ty det varhöst, risotto con cappe eller con fegatini, fårkotletter i olja och ett härligt vino nostrale.

En middag fick jag en vänlig inbjudning från min värd att deltaga i en familjesupé i hans privata våning.

Jag infann mig kl. 8, uppsträckt så gott jag kunde, presenterades för värdinnan, en korpulent dam med omisskännliga spår av den speciella skönhet som är campagnans barn egen, och jag blev så småningom föreställd för det övriga sällskapet, två à tre välmående lantmän, en polsk liten dam, skinntorr och med en svada som översteg mina djärvaste drömmar, två allvarliga prästmän av lägre rang samt monsignore Sarto, som livligt underhölls av fyra unga damer, kolsvarta i anseende till håret med långa skuggande ögonfransar, tunga ögonlock och en eld i pupillerna, som kom mig att tänka på Pompejis sista dagar.

Vi drucko te och åto konfityrer. Plötsligt slog sig en av de unga damerna ned vid pianinot och spelade upp en Strauss. Värden dansade ut med sin fru, jag bockade mig så gott jag kunde för en av kardinalens ungdomar och valsade förtvivlat och bra som vanligt. Jag tror att jag dansar vals bra, men min dam kunde inte dansa. Möjligen tarantella, men vals kunde hon inte. Hon vilade centnertungt på min arm och såg mig in i ögonen med ett outgrundligt leende. Jag stannade slutligen och förde henne till sin plats vid monsignore Sartos sida, samt frambråkade några artigheter på min dåliga italienska. Sarto tog till ordet:

— Ni är svensk, min son? Jag hörde det avvår värd. Ett vackert land, men öde och isigt, säges det. Ni dansar bra.

— Ja, åtminstone gärna, ers eminens, svarade jag bugande. Men jag hade väntat att få se något genuint italienskt i dansväg, något passionerat, något livligare än den moderna valsen.

— Ni är varmblodig, min son, sade Sarto. Dansa svenskarna?

— Joo då, hambo och polska och en massa saker med livad rytm i.

— Visa oss då något — hambo till exempel!

Jag gjorde några hambosteg solo för kardinalen.

— Bravissimo! — — — Å! när jag var ung dansade jag också, alldeles som ni med glöd och passion! Hur var det igen! Man niger redan i början av takten och svänger runt! Så skall det dansas! Men ni borde ha en dam!

— Jag tror, efter det lilla försöket med min nådiga här, att jag inte riktigt kommer överens med italienskorna. Men får jag ha den djärvheten att bjuda opp ers eminens — — —

Och vid Gudarna! — reste sig inte kardinalen UPP> iaë lade, min arm kring hans föga smärta midja, och vi dansade ut. Efter ett par takter var han med, och efter tre fyra svängar kring salen satte jag varsamt ned den andfådde prelaten på hans stol.

Nu blev det liv i sällskapet. Man trängdes omkring mig för att få undervisning i denna arktiska och originella dans. Jag dansade som envansinnig och hade äran att ännu ett par gånger få föra den blivande påven i virvlarna.

Men klockan blev tolv. Kardinalen drog sig tillbaka efter att ha tagit ett vänligt avsked av sin ungdomlige läromästare. De andra avtroppade så småningom, och snart låg jag i mitt sovrum, vägg i vägg med den blivande kyrkofursten — sagt i förbigående och icke det ringaste skrytsamt.

Men min natt blev sömnlös, ty kardinalen snarkade. Han tycktes vara s. k. konstsnarkare. Det finns över huvud taget intet ljud i naturen, som han icke kunde återge fullkomligt illusoriskt. Det var intressant i början, men jag tröttnade så småningom och avvaktade daggryningen i ett tillstånd av höggradig nervositet.

Kardinalen avreste till Venedig med första morgontåget.

*

Andra och sista gången jag hade äran sammanträffa med Sarto, var kort därefter på piazzan i Venedig. Jag stod och matade duvorna utanför ingången till kampanilen — den gamla — och såg plötsligt kardinalen långsamt vandra framåt på väg till San Marco. Jag bugade mig vördnadsfullt. Han kände igen mig.

— Ni är på hemresa, min son! Hälsa er nordpol och hälsa Bitter! Ni känner kanske Bitter?

— Nej, men han lär vara en utmärkt man.

— Hälsa i alla fall och farväl!Han nickade vänligt och försvann snart i den ärevördiga domen.

Sedan dess har jag inte träffat honom. Kanske har han glömt mig. Eller kanske dröjer hans minne ännu gärna vid den enkla danstillställningen på Albergo della Pace, där han för några fattiga ögonblick fick kasta av sin värdighets mask och vara sig själv. Icke förrän nu har jag fullständigt fattat, att fångenskapen i Vatikanen innebär en försakelse av allt mänskligt, en försakelse som icke ens tiarans guld och ädelstenar och en liten våning på 10,000 rum kan ersätta.

GRÅSÄLEN.

Matts Ers och Östergren ha tagit in laxnätet, ty det är hård nordost och sjön växer. I sjöboden har Matts en liter, gömd undan gummans läseri och onda humör. Medan den vandrar från mun till mun efter ärliga klunkar, kommer Jan Matts till, och litern får ytterligare en avnämare.

I lä under berget gassar solen och spriten värmer och gubbarna bli stortaliga och mogna för deras mandom värdiga bedrifter.

— Hä vore hinte gott hå ta sej fram, hom hen komme hi den ’är sjön, som ’an liknar sej till hå bli, säger Östergren.

— Den ’är sjön! Din toker, hä väl hingen sjö! Hä ä som hå röra hom hi hen potta, varken mer heller mindre, opponerar sig Matts Ers.

— Du hä tokug du, säger Jan Matts. Hen bleve hyr hutåv skvalpet hå brottena hå gungningen.

— Hyr? väsnas Matts Ers. Ja 'ar hinte badat på håtminstningen tretti hår, men hä sätter ja hopp hen liter på, hatt ja ska simma till Loskär, bå dit å dän, hom hä hockså fölle slagregn hå kom flod, som skriften säjer.

— Skryta hå skräppa kan du, när du 'ar fått starkt, säger Jan Matts. Men du hä väl hinte för mer hän vår fader Habraham, som döder här! Då finge du hällt lära dej 'alva dykarekonsten, för du ginge till botten hå bleve hålmat, dä va du bleve! Men hen liter vågar ja, hifall du hä lessen ve laxfisket hå käringen din!

— Dä sagt, hå havslaget! Slå hav, du Höstergren!

Matts Ers började med överlägsen min att kläda av sig och stod snart i bara mässingen.

— Ska du hi hinte 'a dej hen dragnagel, hinnan du börjar svälja saltvatten? Schål!

— Schål! Matts Ers kliver i och begynner med stadiga simtag klyva sjön.

*

Vid fönstret i sin stuga sitter Ålands-Henrik och läser Östhammars tidning, då och då kastande en blick utåt havet.

— Men va hi hattan 'älsike hä dä där? Dä hä hen gråsäl himellan Loskäret hå 'älludden. Titta du, Stava, hä dä hinte hen säl därute i sjön?

Mor Stava tittar.

— Jo visst hä dä väl hen säl, fast ja tycker 'an hä liksom lite knollrig hi 'uvet.

— Knollrig? Du hä tokug, ditt skrälle! Jo visst 'älsike hä dä hen säl!

Ålands-Henrik tar sin gamla lodbössa från väggen och springer ut. Han smyger och tar be-betäckning av strandklipporna, gör några hopp framåt, då sälen är skymd av en sjö och står orörlig, då den är synlig. Sälar ha ögonen med sig.

Den här sälen gör sig ingen brådska. Han är bestämt fel på något vis, tänker Henrik.

Så småningom har skytten nått Köpmanholmens udde, tar stöd mot en sten och börjar sikta.

Pang!!! Kulan slår i ett par tum framför näsan på Matts Ers och vattnet sprutar över simmarens ansikte. Hall spottar bara ett tag och fortsätter, ty han har ej hört skottet för skvalp och brus.

— Jäken anakka! säger Ålands-Henrik för sig själv och börjar ladda om nedhukad bakom en sten. 'An hä väl fel, hefter 'an hinte dyker.

Men Östergren och Jan Matts ha hört skottet och upptäcka Ålands-Henrik. I ett fatta de, att Matts Ers liv hänger på ett hår. Ropa duger ej. Det hörs icke i blåsten. De börja springa, så att tången yr dem om benen. Det tar ju litet tid att ladda en sälbössa, och om de inte hinna fram till jägaren, innan han kommit sig i ordning, blir det säkert begravning i Grisslehamn.Ålands-Henrik laddar lugnt och ordentligt med litet större krutmått, ty sälen har hunnit några famnar längre bort. Han stöter ned kulan med vana och säkra tag. Så lägger han sig ner och tar sikte igen.

— Den 'är gången skall jag hällt peta 'ål hi skallen på dej, din ståte!

Men i nästa ögonblick känner han ett stadigt tag i sin rockkrage, han rycker till, och skottet går i stranden.

— Vem hin hi 'äl — — —?!

— Hä du tokug, ska du skjuta Matts Ers? säger Östergren. 'Ar du hinte högon hå si mä?

— Hå fasen, säger Ålands-Henrik, 'ar ja skjutit på Matts Ers? Ja trodde hä var hen gråsäl, fast Stava tyckte 'an var liksom knollrig hi 'uvet. Hä var två bortkastade kulor, hä, fast hä var ju liksom hen nåd, hatt ja sköt breve, förstås, för räxten!

*

Matts Ers har nått Loskäret, känt botten under fötterna och börjat återvägen. De övriga tre gå runt viken och möta honom vid sjöboden, just då han stiger upp ur vattnet.

— Va sa ja? säger Matts Ers. Hä var hen lättköpt liter! Slå haldrig vad mä mej, för då dummar du dej, Jan Matts!

— Nu hä dä du, som ska bestå den litern på Höstergren hå mej, som 'ar räddat livet på dej. Hålands-'Enrik trodde du var hen säl hå sköt två skott hefter dej, hå vi sprang hå varskodde 'onom.— Hå jäken, säger Matts Ers. Men då hä dä väl du 'Enrik, som ska bestå, som slapp ifrån hå bli olycklig!

— Bestå? Dä hä väl du, som ska bestå, hom någon ska bestå, du, som kunde 'a stått lik hi sjöbon hi kväll, din stolle, som ger dej hi hå badar, så hen hinte kan tro hannat, hän du hä hett oskäligt djur. Hå mina två bortskjutna kulor kan väl vara värda hen sup minst!

— Ja, hinte består ja, säger Östergren. För räxten tycker ja, hatt hä vår 'Erre, som 'ar bestått hi dag!

— Ja, säger Jan Matts, Höstergren 'ar rätt, hå när vår 'Erre 'ar bestått så mycke, som hi dag, så kan 'an nog bestå litern med, när hinte Matts Ers vill bestå. För räxten kan hen hinte begära, hatt hen gråsäl, som hä knollrig hi 'uvet, ska bjuda på brännvin!

JULHAREN.

Väckarklockan med klirrande larm på stolen vid sängen fått mig i byxen med fart och jag tassar trappan utföre, vrider dörrens gnisslande lås och tittar på vädret. Flingorna falla ej mer, och över havet i öster gulnar molnets understa rand och siar om solen. Mjuk som en ull ligger snön som föll på kvällen och härligt stå mina spår som sigiller i vax på tröskel och trappa. Vadmalskläderna på och islandströjan och lappskon stoppad med hö och med brokiga band att binda om benet. Plunta och pipa, gevär och vantar och udda patroner, skidor på axeln och stav, och jag går till min sovande hundgård!

Krut kryper yrvaken ut ur kojan och sträckande benen mornar han sig med en vid och lättjefullt klagande gäspning.

Gnällande Kula far upp och slickar husbond om hakan, sätter sig ned och jagar ett tag i pälsen och tuggar lystet med smällande käk efter loppan som biter i länden.

Nu har jag kopplena på och skidan bunden på foten. Halvt av hundarna dragen jag går och väcker kamraten trummande lätt med knogen en marsch på hans frostiga ruta. Snarkningen tystnar och matt en låga blixtrar, då stickan drages mot fållbänkens kant och han tänder ljuset i staken. Härligt väder och lugnt och en spårsnö, fallen från himlen. Hundarna vädra mot vind och rycka i stramande koppel medan kamraten i kammaren går och stökar i strumpläst. Nu han drager pjäxorna på och skuggan på fönstrets rullgardin med sin målade kvarn och sin bonde med säcken växer och minskas och svinner sin kos, tills det knarrar i dörren, klinkan faller igen och en snugga glimmar i förstun.

Tigande tar han ett koppel och tyst vi smyga om knuten strandens vassar utefter och längs med diket och över stättan och in i hagen, där blått mellan enarna mörkret vilar än över snön. Bland buskarna rinner ett rävspår. Här har mickel stannat ibland och grävt efter råttor. Här har han tagit ett språng, kanske nyss, då jag knäppte på rutan. Krut borrar nosen i snön och Kula vädrar och gnisslar, kopplet står som en sträng, men husbond tänker på haren, som på sin holme i åkern vid sjön bör sitta i skygd av buskarna efter sitt knappa kalas på rågbrodd och aspbark. Här ligger åkern med holmen av en och mariga tallar. Hej! här är traj, och här är en fläck där han krafsat och ätit. Grönskan lyser i snön och ett spår står klart emot holmen, och vi göra en ring, men på andra sidan om snåret rakt emot ledet där skogen tar vid, står ett pin färskt språngspår. Av med kopplen och aj, aj, aj! Han är redan i farten,

aj, aj, aj, som musik mer skön än de saliga änglars klingande klockrent och eggande friskt går det buktande drevet upp över åsen och ned emot sjön och ger eko i bergen medan jag hastar att hinna i pass och kamraten försvinner över gärdslet och skyndar i språng till den isiga stranden. Aj, aj, aj, hållen i, mina barn, ty den skälvande husbond väntar att haren skall göra en bukt över berget och vika in över ängen och aj, aj, aj, komma häråt på stigen. Aj, aj, aj, hör jag Kulas falsett och Krutgubbens åj, åj, följande landskapet, eka i berg och försvinna i stranden. Herre min Gud, det är liv, det är jakt, och den stigande solen lyser på mig och på snön och på allt, och jag längtar att måla. Aj, aj, aj. Pang! Pang! Alls todt! Det kom från kamraten.

Men lika gott, om det ej blev jag som fick äran av skottet, har jag skälvt för drevet ändå och i sinnet ha dunkla urtidsdrifter kallats till liv. Jag far över stättan

utför backen till sjön, där den leende skytten med haren väntar hundarna. Aj, aj, aj, de komma på spåret. Krut hugger tänderna i och morrar ilsket åt Kula, som min kamrat kanske gjort åt mig, om vi jagat tillsammans för en million av år sen och jag hade hittat på haren. Kniven fram och snart är julharen passad och granris stucket i buken, sen Krut och Kula läskat i blodet flämtande tungor och fått sin andel av huvud och inkråm. Kopplen och skidorna på! I den vaknande dagen vi glida hemåt, medan morgonens sol oss bränner på ryggen. Julharen tynger ej i grävlingsväskan, och pluntan tynger ej mer, ty en stor, en allt försonande slaktsup torkat den inuti. Det är sed bland skyttar i norden.

VETRUSCHEFF.

Vi sutto och läste dagens tidningar i salongen, då jungfrun kom in och sade att en karl stod ute i tamburen och ville tala med mig.

— Låt honom komma in, sade jag.

I detsamma öppnade han själv dörren och kom in. Han var en liten sluskigt klädd figur med det mest

osympatiska ansikte jag sett. Han skelade med vänstra ögat, som dessutom var sårigt och sjukt. Vänstra handen var förkrympt och föreföll så tunn att man såg benen mot ljuset genom den, och han sökte dölja den genom att oupphörligtdraga ned en smutsig ärmlinning så långt som möjligt. Kostymen var för övrigt ovanlig i färg — en färg av torra ormbunkar eller torrt enris.

— Mitt namn är Vetruscheff, sade han, konstnär och litet av varje.

Och i det han log på ett så obehagligt sätt, att jag kände som myror på mig, gjorde han en akrobatgest med ena benet, böjde båda knäna och ställde sig på tåspetsarna. Så började han halvt nedhukad vrida sig långsamt åt vänster. Jag tänkte just be honom gå sin väg, då han plötsligt började snurra runt så hastigt, att jag aldrig sett något liknande.

Jag trodde att jag fått påhälsning av någon galen akrobat och överlade, hur jag lättast skulle bli av med honom, då han med ens tog ett panterskutt fram till pianot, öppnade det, sköt stolen åtminstone en meter från instrumentet och började spela. Under spelet hoppade han upp och ned på stolen på samma sätt som en ryttare i skarpt trav. Jag förstod ej hur han kunde spela med sin förkrympta vänstra hand och i sådan ställning, men han spelade så som jag aldrig förr hört någon göra det, något vilt och hemskt, men genialiskt.

Så reste han sig, såg lömskt på mig och sade:

— Det var musiken till min dans!

Därpå slöt han det friska ögat, öppnade det igen — och ögongloben var försvunnen. Det var som om jag skulle sett in i en tom dödskalle.

— Det är någon trollkonstnär, som inte är riktigt klok, tänkte jag och sade:— Tack för er föreställning, den var briljant, men jag har verkligen inte tid längre. Vill ni ta emot något för ert besvär, så se här?

Jag öppnade min portmonnä, där jag hade några sedlar och en massa silver, mer än man vanligen brukar bära på sig. För att lättare kunna leta ut den summa jag ämnade ge honom hällde jag ut alltsammans på divansbordet, varvid ett par kronostycken rullade ned på golvet. Jag lutade mig ned för att ta upp dem, men råkade i detsamma få tag i en svart garnända, vilken följde med den ena kronan upp.

Då jag skulle kasta garnändan, kom den på ett oförklarligt sätt om min arm, och då jag med andra handen skulle avlägsna den, råkade jag samtidigt kasta en blick i portmonnän. Där låg bland pengarna en hoptrasslad garnända.

— Var fan kom garnet ifrån? tänkte jag, tog garnändan ur portmonnän och ämnade kasta bort den. Den trasslade sig om min vänstra arm.

— Förlåt, sade den främmande, jag skall hjälpa er!

Han gjorde en rörelse i luften med ena handen, tog med den andra i en av de båda på mina ärmar liggande trådarna — och inom mindre än en sekund var jag från hals till midja omspunnen med en stickningsartad vävnad med tämligen glesa maskor. Mina armar lågo innanför densamma tryckta mot bröstet och jag kunde ej röra dem.

Jag själv och mitt sällskap stodo stela av förvåning.— Men hur bär ni er åt?

— Det är min hemlighet, och jag kan för resten inte förklara den för er, om jag också ville. Men jag skall söka ge er en antydning om det, fast jag tvivlar på att ni blir klokare för det, Vill ni följa mig ut?

Han löste mig ur mitt nätverk lika hastigt som han klätt det på mig och jag följde honom med någon tvekan.

Bakom boningshuset stod en halvt förfallen visthusbod. Dit förde han mig och sade:

— Se nu noga på väggen där!

Han gjorde en rörelse med den sjuka handen snett mot väggen, och i det halvmurkna virket bildades ögonblickligen dunkelblå linjer av samma byggnad som på en blixtfotografi. Så grep han med den andra handen i luften och drog till sig en mängd spindelvävstunna trådar på samma sätt som då man drar ut osmälta lumpremsor ur ett gråpapper.

I nästa ögonblick lösgjorde han på liknande sätt ur väggen ett grövre gulaktigt snöre med röda fläckar i.

— Förstår ni nu? Det röda i det här snöret är vävt av torkade och hopspunna ådror från dina hjärteväggar. Det andra i snöret är det som jag icke kan tala om. Och han såg ondskefullt på mig.

— Är ni eller jag galen? ropade jag.

I stället för att svara slöt han sitt friska öga och öppnade det igen som förut. I mörkret inne i hans huvud såg jag något som liknade en långtörntagg eller en blodig vass och tunn tand som rörde sig upp och ned och i samma ögonblick vaknade jag badande i svett och förbannade alla drömmar. Det var mitt i natten. Jag tände ljus och återtog läsningen av »Aus einer kleinen Garnison».

FANÉRFABRIKANTEN.

Följande typ är icke gjord; han existerar verkligen.

Han är fanérfabrikant och hans fabrikat är förstklassigt. Det finns kanske ingen, som kan yttra sig så ingående om fanérets egenskaper och om olika trädslags användbarhet till fanér. Men fanéret fyller icke ut hans liv.

Han är icke nöjd med sin tillvaro. Han har kommit på vilse plats, och hans längtan efter harmoni med sig själv tar sig uttryck, som visa, att hans tankar äro fjärran från fanéret och allt som kan tänkas i samband därmed.

Vid första ögonkastet påminner han något litet om målaren, professorn greve Georg von Rosen, ehuru han naturligtvis saknar dennes ytterst distingerade sätt att uppträda. Detta känner han och har därför låtit göra sina skoklackar något högre än grevens, vilket i någon mån hjälper upp saken. Han har därtill små anlag för målning och på somrarna händer det ganska ofta, att man kan få se honom ute vid Rosendal framför ett staffli, försjunken, som det tyckes, i studiet av färgernas spel i lövverket och terrängen.

Men konsten har mycket litet att skaffa med detta tilltag. Hans glädje och stolthet över att bli tagen för greven överträffar vida ett erkännande av studiens förträfflighet. Då vädret är lämpligt och människorna lustvandra i den härliga ängden står han således där och verkar greven, tills middagstiden är inne, då han slår ihop sina grejor och självmedvetet och höljd av ära vandrar till staden.

Stundom promenerar han i torget, men då som blott och bart fanérfabrikant, isynnerhet om han fått någon bekant i sällskap. Då underlåter han aldrig att hälsa på de framstående personer, som komma i hans väg, för att imponera på sitt sällskap.

— Vet du, vem det där var? Kors, känner du inte igen honom! Det var baron Daelman, belgiske ministern.

Baronen besvarar naturligtvis något förvånad fanérfabrikantens rätt kordiala hälsning och det uns av förbindlighet han som diplomat av gammal vana offrar åt den obekante, kommer denne att växa minst en tum.

— Nå, men honom känner du väl igen? Det var konstigt! Det var generalkonsul Gjæstvang, har du inte sett honom i automobil? Han har persiska sol- och lejonorden bland annat.

Generalkonsuln hälsar med den utsökta artighet, som är honom egen, fast han kanske undrar, vad fanérfabrikanten är för en kurre.

— Herre gud, känner du inte honom heller? Du tycks vara absolut okunnig om, vilkastorgubbar som verkligen finnas här i stan. Känner du inte doktor Sven Hedin, utan vilken engelsmännen nu inte skulle vara i Lhassa! Du är mej en snygg en!

På det sättet frotterar sig fanérfabrikanten med vår huvudstads storheter.

Under turistsäsongen älskar han att förekomma i engelsk sportdräkt med Bædeker i hand. Men då hälsar han varken på bekanta eller obekanta, utan är främlingen, som tar del av Stockholms säregna soltorkade skönhet.

Då jag sist var i staden, såg jag honom sitta högst på mailcoachen med den röda boken demonstrativt i handen

och beundra Birger Jarlsgatans paläer. Han såg rörd ut.

Jag vet att det som fyllde hans ögon med tårar och kom hans hjärta att svälla av stolthet var den fasta övertygelsen, att de flesta togo honom för utlänning.

Har någon annan observerat honom? Mina läsare, rannsaken edra njurar!

EN KVINNOSAKSKVINNA.

Klockan 12 på natten skulle ångbåten gå.

— Säg oss någon bra varieté, kapten, men inte för långt härifrån!

— Varieté, tja, det beror på — har herrarna aldrig varit i Amsterdam förut? Nå, då är saken klar — då måste ni se Warmoe straat — vid den gatan och vid Naess, som är en fortsättning av Warmoe straat, finns det att välja på. Varieté i vartenda hus, och gatan är lång som fan, och alla klasser finns det, tag bara ingen förstklassig fröjd, ty de ä slätstrukna, utan tag tredje, fjärde klass. Akta er bara för slagsmål, och Herren vare med er! Ni kan förstå: man har gjort en vits av Warmoe straat och kallar hela stadsdelen De warme Kwarter! Frid och fröjd!

Snart voro vi inne på Warmoe straat. Den gode kaptenen hade inte överdrivit. Bara den gatan skulle kunna fylla Sveriges behov av varieté! Framför de mer eller mindre prunkande entréerna stodo mer eller mindre gentilt galonerade portierer, vilka då vi passerade läto dörrarna skilja sig åt och oss ana litet av härlighetendärinnanför. Vi valde emellertid inte första bästa utan drevo gatan framåt med folkströmmen. Där var liv och stoj. Fulla och nyktra sjömän av alla nationaliteter sökte efter lämpliga ställen att blöta sina slantar på, och kvinnor med stora hattar trängdes omkring dem. På alla möjliga språk skrek man och köpslog. Två lindrigt nyktra matroser ramlade ut från en port. — Ur vägen för galna Karlson, era jäklar! skrek han på rena rama svenskan. — Akta rej för klacken, tjö! genmälte min kamrat. — Ä si på fan, svenskar! Kom med and have a drink with us — varför inte det då, ä ni strama, era bönhasar? drunknade det i sorlet.

Elysium! strålade det grant över en port. Dörrarna skilde sig åt. Fri entré, sade portieren. Vi slunko in i den stora salen, som låg i skymning, medan allt ljus var koncentrerat på en estrad, där ett halvt dussin vitpudrade mamseller sutto i en halvcirkel. En stol var tom och dess ägarinna sjöng just en engelsk slagdänga, medan hon då och då illustrerande viftade på kjolen och sparkade i vädret.

Som en pil dök en kypare på oss. — Behagas det bord? Två gulden, om jag får be!

Det var alltså den fria entrén.

— Ge oss vars en curaçao!

Runt om oss satt man vid sina likörer och vid varje bord prålade en eller två vitsminkade, djärvt blickande och plymviftande damer.

Curaçaon kom. — Vad äro herrarna för landsmän? frågade kyparen. Vi visste att det på dessalokaler var chic att bjuda någon av de uppträdande på en likör eller en stout, och som alla damerna på estraden voro av olika nationalitet, gavs det i de flesta fall tillfälle att få tala sitt hemlands vilda tungomål. Men ingen av oss var vid humör att tala annat än inbördes. Kyparen upprepade sin fråga och jag svarade: — Turkar!

Han log överlägset. Sådant folk har erfarenhet.

Nu kom en tysk visa. Hon som sjöng och sparkade var en liten mörk mamsell med uppnäsa. Då applåderna tystnat, började hon igen, men, vad nu då?

— Vårt land, vårt land, vårt fosterland, pep hon på så äkta Mosebacketungomål, att något tvivel om hennes hemort var omöjligt.

Alltnog, hon sjöng, och för att göra den för publiken obegripliga sången njutbarare, sparkade hon och

smådansade några pas efter varje vers. Det tog sig rätt egendomligt ut.

Så fick hon sina applåder och försvann från scenen. En negress, den enda som inte var vitpudrad, sjöng en hisklig negervisa och efter henne framsparkade en annan icke fullt så mörk skönhet på syditalienska den genuina

Chiarasté, chiarasté! Tu pecché m'abandunato?

Då öppnades en liten dörr bredvid estraden och ut trädde vår Mosebackeflicka, nu klädd i något litet mindre extravagant toalett och med en väska på magen. Hon såg sig prövande omkring i salongen. Plötsligt ilade vår kypare somen meteor rakt på henne, gestikulerade och pekade på oss.

Hur i herrans namn kunde karlen förstå, att vi voro svenskar?

Den unga damen styrde likaledes med en himlakropps säkerhet rakt på vårt bord, neg till hälften och hälsade med oefterhärmligt tonfall på söderdialekt:

— G'afton! Får jag lov å slå mej ner?

— Var så god!

Vi svarade utan särskild entusiasm. Kyparen framstörtade igen. — Vad får jag lov servera fröken?

— Giv fröken en curaçao!

— Ä, ge mej en stout, det kostar lika mycket.

Hon fick sin stout. Hon såg spörjande och glatt på oss. Vi kände en viss förstämning i luften. Något skulle man väl säga.

— Nå, hur trivs fröken med att uppträda så här?

— O, jag trivs alldeles utmärt, o, jaa då! Jag och min syster uppträder här tillsammans, vi ha uppträtt i alla större städer, jaa då, London, Paris, jaa då, och språk lär man sig, o, så många språk! Engelska, franska, tyska, allt, allt, jaa då! Pallevufrangsä? Oui, oui, mossiö. Do you speak english? Oh yes! Aoh yes! O, maa lär sig mycket, bara man får vara ute bland fina människor, o, vi har så fina bekanta, jaa då, riktigt gentilt folk, o, i utlandet finns det mycket fint folk!

Hon talade i sträck och på söderflickornas maner, då de vilja tala elegant.— Nå, men är det inte lite tråkigt ibland ändå? Varför inte resa tillbaka till Stockholm?

— Ståckålm! O, neej då! O, en föskräcklig sta, Ståckålm! Neej då! Neej, jag tycker att en kvinna ska klara sej på egen hand utan några karar! Jag sjunger bra å har figur å ja reder mej självandes, aldrig skulle jag villa gifta mej, o, neej då, aldrig i live!

En kvinnosakskvinna alltså! Det fanns således dylika utrikes också! Hon fortsatte:

— Att vara gift med en otäck kar, o, neej då, det passar inte mej! O, jag har klarat mig självandes — det föstås gift kunde ja ju ha varit, jaa då, riktigt gift! Men förlovad har ja varit, riktigt förlovad, jaa då!

— Vem var det med?

— O, han var baron! O, en sån vacker kar, o! Allt vad ja ville fick ja, om ja ville ta en droska, o, ja fick'en mäsamma, jaa då — å en bicykel! — ja sa: Ah, ge mej en bicykel! Nej, sa han, då sa ja genast: ja, då går ja te en annan kar! — O, då fick ja genast, vad ja ville, pengar hur mycke ja ville, tusen, tusen, tusen, jaa då! Å, en hel våning! — vi bodde tillsammans, man gör alltid så här i Amsterdam, då man är förlovad — o, en sån våning, sidenmöbler å speglar me slipning å mahognybord å — o!!

— Nå, men varför gifte ni er inte med honom?

— O, han dog! — Ni ä från Ståckålm? O, ja ä också från Ståckålm — min mamma hade Flaggen å pappa hade brädgård på Söder! O, jaa då! Herrarna ä ju grosshandlare?— Jaa då!

— Känner ni Konrad, baron Konrad, o, sån en trevlig kar! Han var här förra mån, o, vi hade så trevligt, så. — — Ska vi inte äta frukost i morgon tillsammans? O, de finns så många trevliga reståranger, riktigt trevliga, o, jaa då.

— Kanske det! Men nu måste vi gå.

— Gå?! Nu?! Men ja ä inte ledig förrän klockan två! Sångerskorna måste stanna kvar i lokalen tills den stängs, jaa då! Ska ni gå nu? Ä nej! Men ni bjuder väl på en stout till? Tänk, att ni ska verkligen gå, o, dä tråkit, riktigt tråkigt, så trevliga karar!

Hon fick sin stout.

— Adjö nu! Far inte illa med er. Far tillbaka till Stockholm, det är mycket bättre.

— Ståckålm, o, neej då! O, man klarar sej mycket bättre här, då man kan språket, o, så många språk! Franska, tyska, engelska! Å, ja tycker att en kvinna ska klara sej på egen hand självandes! Gifta sej! O, neej då! Man ä välan inte fnåski, neej då! Bjuder ni på frukost i morgon? O, ja har en bicykel, vi kan åka bicykel ut nånstans — —

Vi voro redan ute på gatan och kvinnosakskvinnans svada höggs av av dubbeldörrarna, som föllo igen.

Genom den växande trängseln arbetade vi oss ned till hamnen och en halvtimme senare sutto vi i röksalongen vid en grogg på väg hem till Ståckålm.

GRISSLEHAMNSLIV.

Kalle Andersson och jag äro ute med snäckan och vättarna i det brännande solskenet för att få oss en pracka — delvis — och delvis emedan det är omöjligt att vistas på land, ty luften som våra lungor pumpa i sig är glödande och vinden är död. Jag klär av mig utanför Loskäret och ror naken in under Storkubben. Jag söker reda på en bra sten och förtöjer båten. Dyningen skvalpar sakta. Tärnorna skrika åt oss som om vi vore fiender. Taxen, som vi ha med oss, hoppar i land och nosar efter något i skrevorna. Kanske har någon utter varit uppe och solat sig med sin avföda.

Vi ha geväret och kikaren, tobak och pipa, drag och öl med oss. Vi ta en bunt märling och knyta om några pilsner och sänka dem i havets djup för att de skola få djupets friska kyla innan vi höja deras temperatur till 37 grader, vilket är vår avsikt.Och så vänta vi tills det blir tid att äta för att sedan lägga ut vättarna.

Tillvaron är härlig, vilket nog kan synas på Kalle Andersson här ovan. Ingen telefon, ingen post kan nå oss, ingen konstkritik eller annan kritik kan äckla oss. Det kan hända vad som helst i land, utan att det generar oss.

Kanske äro vi japaner, då vi i kväll lägga till i posthamnen.

Då tiden är vorden fullbordad, lägga vi ut vättarna, sedan vi klätt på oss litet som ser ut somberget som skall bli vår bakgrund. Det kommer en bris och en rospigg, som legat för slappa segel ute till havs, får sig en stunds bidevind och skrämmer till oss en flock ejder, och vi glädja oss åt den några minuter där den simmar bland vättarna. Men så höres ett sus av vingar — en skrak kommer och får skottet över våra huvuden, gör en kullerbytta, slår i sjön och stänker upp en hel vattenkonst. Ut med båten och in med fågeln.

Fortfarande ingen telefon.

Och när kvällen kommer med sin svala bris, bränner solen fortfarande magasinerad i våra ansikten, halsar och händer.

Vi lägga till hemma. Stugorna tyckas sova. Men herre gud vad grönskan är varm och vad väggarna lysa röda ändå så länge sommarnatten varar. Skalderna tala om mystik och se älvor och annat, därför att de icke kunna se tydligt nog i snåren. Men mera mystik är det med färgen. Jag tycker riktigt att färgen glöder under nattens täckelse, att skogen är en kalospinterokromatokrene, fast den inte skriker ut sina hemligheter som om dagen.

Det är sant — älvor äro ju omoderna nu.

*

Från fjärdarna smyger kvällsdimman över ängar och gärden och för med sig en lukt av fuktig jord, pors, barr och tång. Det skymmer, och ett handklaver låter svagt från någon förstukvist i byn. Det är uppfordran till dans och kärlekslekar ochho kan stå emot? Flickorna som just kliva ut över fäjströsklarna, och pojkarna som samlats kring litern i drängkamrarna lyssna. Ho kan stå emot? Snart är dansen i gång, och det jämna dunket från loggolvet förkunnar till morgonen, att kolportören har ett styvt arbete framför sig om han vill försöka värva proselyter här!

Jag, som är en gammal man med begynnande flintskalle, är ute och plockar daggmask i en rostig hummerburk. Min hatt är hemsk att skåda, mina skor äro grova och leriga, mitt hår är oklippt och mitt skägg växer vilt. Den ljuva sommargästande alpstavflicka, som vill förälska sig i mig, måste bli kär endast i min själ. Min kropp är den otympliga puppan, ur vilken hon möjligen kan locka fram en fjärilsvingad psyke om hon är tillräckligt ljuv. Och tillräckligt listig. Men det är hon nog inte.

Nattdimman strör diamanter i björkarnas hår — enligt skalderna — och månen kommer upp konturlös, beslöjad, som en melonskiva i färgen. Handklaveret spelar Donauwellen med underbara löpningar och drillar. Det hörs i fjärran, som myggsång, men tydligt och lockande, och dansdunket är som taktfasta slag på en puka från andra sidan en sjö.

Jag stannar framför en hindrande dyngstack. Ljuset i min lykta lyser matt. I dyngstackens kant ligga daggmaskarna tätt och glansdagern på deras kopparglänsande ormkroppar rör sig vackert, där de söka varandra parvis. Ty inte endast på logen utan också i åkern har man sånt där för sig. Jagrätar på min värkande rygg och ser ut i mörkret framför mig. Jag söker bestämma sommarnattens färg, sordinen på grönskan och skuggorna som leva och fläta sig tillsammans i snåren till en röra av färg.

Plötsligt hör jag att jag icke är ensam. I ett dike bredvid mig jagar en padda daggmask. Jag hör då hon slår ihop munnen med ett smackande ljud och jag lyser försiktigt över hennes jaktmark. Tyst som Skinnstrumpan närmar hon sig masken och hugger hans huvud i ett blixtsnabbt tag. Så arbetar hon med framfötterna, alldeles som om hon skulle nysta till sig masken. Ibland kliar hon sig i huvudet med en mänsklig rörelse. Och då masken släppt, sväljer hon den. Hennes mage sväller, och jag antar att daggmasken i början inte ligger stilla i sitt fängelse. Så går hon på sned till nästa mask och hinner med en hel del, innan hon däst av vällevnad släpar sig tillbaka in i sitt snår, sedan hon först tagit sig en klunk vatten ur diket.

Nu börjar Svartklubbens fyr tuta i dimman. Den låter som om olycka vore å bane, den siar olycka. Skulle man inte kunna stämma mistlurarna i dur på något sätt? Strax lite gladare!

Att plocka daggmask är en konst, som icke är sämre än någon annan konst. Jag tror att det skulle göra de eteriska skalderna gott att för några kvällar slita sig ifrån skaldandet om sina egna själars dekistillstånd och ägna sig åt jakt på daggmask. Detta inom parentes.

Då jag går hem med min hummerburk full avdaggmask, möter jag en flicka. Hon trallar en visa, hennes hår är i oordning och schaletten ligger nere på ryggen. Hon tystnar, då hon får se mig och jag hälsar generat, ty min hatt är ful, mitt skägg är vilt och jag är lerig upp till knäna. Och månen är uppe.

At forma viros neglecta decet.

RELIGION.

Sedan långa tider var det bekant att fiskarna och lotsarna på Ramundsö voro Guds barn. Ön ligger långt ute i havsbandet och nymodiga och hedniska funderingar hade icke fått rotfäste därute. Man fick icke höra en svordom, gubbarna läste till bords, och om kvällarna lästes högt ur Arndts postilla. På söndagarna samlades folket hos mästerlotsen i hans stora sal och tullvaktmästare Erikson höll föredrag. Ty tullvaktmästaren hade talets

gåva och kunde utlägga även de mest krångliga kapitlen i Pauli brev. Efteråt sjöngs ur psalmboken eller ur Sankeys sånger, och det hela avslutades med en bön av tullvaktmästaren eller någon av lotsarna som hade nåden.

Men varannan söndag var en högtid. Ty då kom pastor Johanson ut till Ramundsö i lotsekan och höll föredrag. Allt vad liv hade var där, ty pastorn var en man som i allra högsta grad var innehavare av nåden.

Pastorn var en mörklagd och slätrakad karl, vilkens anletsdrag talade om ett och annat. Kvinnorna suckade i hans närhet och bönderna knötonävarna i byxfickorna. Man talade om, att han giljade till mästerlotsen Evelina och somliga voro nog lumpna att prata om, att de levde tillsammans ute i markerna alldeles som gifta. Men dessa ryktens upphovsmän voro pojkar och pojkar prata smörja. Pastor Johanson var en oförvitlig man, styv i utförandet och utläggningen av Guds ord. Ryktena skadade icke pastor Johanson.

Ramundsö var en filial av Guds rike på jorden och söndagseftermiddagarna voro ljuvliga nådestunder för allt folket.

Ända till dess vintern kom, ty då kunde pastorn icke resa dit ut. Då bodde han i Stockholm eller irrade omkring på landsbygden bedjande och åkallande.

Det var vår eller början till vår. Isen kom och gick med ström och vind och längst ute på iskälen lågo sälarna och i brunnarna mellan kålen låg alfågeln och ejdern tjockt som gröt. Där grälades och snattrades och putsades och de hungriga måsarna flögo omkring utan kött på bröstbenet och avundades de feta och rika sjöfåglarna, som bara behövde gå ned till bottnen och ta vad de behövde.

En fransk brigg på väg till Gävle, som trodde att isen skulle ha gått sin väg, kom seglande utanför Simpnäsklubb och mötte isen. Det var hård bris och brisen växte till storm. Ålands hav växte och isen maldes sönder till snömos. Han försökte hålla sjön mot sydosten, och folket arbetade dag och natt ända till dess briggen kom in bland skruvisen och en planka brast i vattenlinjen. Detvar natt. Folket kom ut på ett iskäl som bröts sönder och man efter man försvann i djupet. Bara en halvvuxen pojke, kajutvakten, sprang och simmade och hoppade och kröp, tills han kom i land vid Svartklubbens fyr.

Dagen därpå voro Ramundsögubbarna ute och bärgade tre konjaksfat som lågo och hackade i dyningen utanför Vedskäret. Tre konjaksfat och en mast med wirerope och full av grejor.

Två veckor efteråt kom pastor Johanson seglande ut med lotsekan för att övervaka öns själar.

Han lade till vid söderbryggan under sjöbodarna. På bryggan stod gubben Matts Andersson.

— Frid med dig, broder, Herren välsigne din ingång! sade pastorn.

— Va faen ä du för en jävel? Kom hit, får ja titta på dej!

— Vad går åt dig, käre broder, känner du inte igen pastor Johanson?

— Köss mej på flasklocket, ä dä Johanson. Håll i mej, Johanson! Har du Guss ord mä dej? Vill du ha dej en dragnagel, så säj till, men säj inte nej, jäkla prästgesäll! Här finns, förstår du, här finns.

— Men käre broder, vad tänker du på? Är det sant, att jag skall träffa dig i ett sådant tillstånd? Käre broder, du, som var ett av fåren, far du vill eller vad har hänt?

— Får, sa du — en sån där jävel som inte kan slå ett halvslag eller splitsa ett öga! För dej, va?! Kom i land får du si mä vems ande duguppar! Säjer du något, så får du dej en jäkel, så du far så långt in i hälsike som dä finns hår på hästar i sju konungariken! Får, för dej!! Får för dej! Hi, hi, hi! Kom opp å dansa en bagarevals, men plocka ut löständerna, annars får du dom i halsen, jäkla Josua!!!

Pastor Johanson lade ut från bryggan. Det behövs bara tre fat konjak för att förändra en liten skärgårdsös religiösa begrepp. Ramundsön är nu fullständigt hednisk. Visserligen ha inga konjaksfat flutit i land mera, men andan är kvar, och pastor Johanson lär nu försöka sin lycka på Orisselön, understödd av en lotsänka och två troende tullvaktmästare.

FRUNTIMMER.

Olagus Jonsson hade ett litet helvete tillsammans med sin hustru, som många ha väl det. Han hade som dräng blivit kär i hennes gula hår och röda kinder och i hennes mun som såg ut som ett blödande sår med en knivrispa i. Han hade frågat fan efter tankarna som rörde sig bakom den blanka pannan och bakom hennes blå ögon, som lyste alldeles svarta, då hon såg över hans axel i dansen.

Nu voro de gamla. Barnen voro i Amerika och Stockholm och litet varstans. Hon var en torr, benig människa med skäggfinnar och knotiga armar, som kunde ta ett tag när det gällde. Hon hade kanske också haft ett litet helvete med Olagus, men man vänjer sig också vid helvetet, och nu gingo de arbetande vid varandras sida, tigande av vana och talande endast då den ena parten ville påskynda den andras arbete.

Skola vi röra mera i deras privataffärer?

Tänkom oss dem som två knarriga gamla människor med livet bakom sig, fästade vid varandra av vana och slöhet. Åldern kommer och mal känslorna till grått mjöl, av vilket man icke ens kan baka nödbröd.Skall jag nu börja skämta igen? Nyss var jag allvarlig, men min uppgift är ju att berätta lustiga historier.

Då jag stulit mig hemifrån kom jag ofta i närheten av Olagus stuga. Den låg fjärran från människors boningar, i kanten av en hallonfälla bredvid ett stalp, där det satt bergkristaller i väggen, och under gick en fors om vårarna.

På sommarn fanns där knappt något vatten, utom i några dyhålor, där feta kräftor kröpo omkring. Det gick en gammal spång över forsen och dess stolpar hade blivit lysved som lyste grönt om kvällarna. Underliga ormbunkar kantade en damm, där det fanns gäddor, och en och annan and hittade också dit om höstarna.

På den tiden var jag svår på att snärja gäddor med mässingssnara, och utmed dammens dystränder stodo gäddorna under näckrosbladen och halvsovo med magen full av löjor och annan småfisk. Ibland hade den snärjda gäddan en annan gädda i magen, så stor, att stjärten stack ut ur munnen.

Alldeles som bland människor. Visserligen ser man inte stjärten av den slukade, ty människors stjärtar äro icke konstruerade som gäddors, men den som har ögon ser tämligen bra ändå, vad det är fråga om.

Nu kommer det humoristiska, om man så vill.

Jag gick med min nyglödgade mässingssnara fäst på min stolthet, en härlig ung tallstam, smal som ett bamburör och smidig och född i en hjortronmyr, där allt vackert födes.(Tillåt mig en parentes.) Ibland det härligaste, som jag minns från min ungdom, äro de småländska hjortronmyrarna med martallar försvinnande mot horisonten och under dem en matta av vitmossa med pors, hjortron, ängsull och odonris. En gång låg jag på rygg i en sådan där mosse. Det var sommar och alla slags mygg och andra flygfän flögo över mig. Varje träd var som en orgel full av flygfämusik. Jag låg där och sjönk ner, tills min rygg blev våt, ty strax bredvid fanns ett hål i mossen. Det hålet hade ingen botten, men släppte man ner en rev med en husmask på kroken, högg genast en sutare, en svartryggad fan med stenålderskaraktär, som såg ut, som om han levat där och velat vara i fred sedan många hundra år.

Det här om hjortronmyren hör strängt taget inte hit, men lika gärna, som man i ett sällskap förirrar sig från samtalsämnet, kan jag ju få dilla ut på mina privata stigar, då jag skriver själv.

Alltnog! Jag gick en solig söndagseftermiddag med mitt tallspö och min snara utefter Olagus' damm, då jag fick höra ett skrik uppifrån torpet. Skriket blev till en symfoni av oljud, jag trodde, att någon mördades, och jag sprang uppför branten. Jag stannade framför stugan. Taktfasta, snabba steg ljödo därinnanför — dunk, dunk, dunk, tills de slutligen stannade och ett smärtans skrän skar i mitt öra. Jag sprang in, jag såg Olagus vridande sig i plågor krypa bort till tvåmanssängen.

Jag sprang fram och hjälpte honom upp i den.

Bredvid stod gumman med svetten porlande utför pannan.— Vad är det fråga om?

— Tänk sej, herrn, en sån jävel! Ja har vatt van sen tretti år å ta mej ett halvstop brännvin på mornarna — å så

kommer ja underfund mä, att kärngfan blandar vatten i spriten å dä har ho hållit på länge mä! Jesses jäklar! Gud, va ja slo mej!

Olagus hade upptäckt gummans försiktighetsmått och blivit ursinnig samt förföljt henne genom rummen runt spiseln. Men Olagus hade snavat över en av de höga trösklarna och slagit knät. Nu låg han där.

I hans öga fanns intet spår av hans ungdoms kärlek till hustrun. Där fanns bara hjälplöshet och hat.

Alldeles som hos kultiverade människor.

*

År gingo. Gumman hade dött och Olagus levde ensam så gott han kunde. Tänk er en gammal torpare som lever ensam utan en kvinna! Han inrättade sitt liv efter helt andra principer än vi ha. Han blev alltmer praktisk. Han kokade varje måndag ihop en stor gryta mjöl och ärter och fläskbitar och kött av fåglar som han skjutit, en olla podrida av vad landet alstrade. Och han kokade av praktiska skäl ihop det så hårt, att han kunde skära det med kniv och ta sig en bit, då han blev hungrig. Inte så dumt!

En dag kom jag till hans stuga. Allt var förfallet runt omkring. Men det stod rök urskorstenen och dörren var öppen. Olagus var hemma.

I förstugan hörde jag mummel inifrån köket. Olagus gick omkring och svor.

Jag öppnade dörren. Olagus hade blivit en liten vithårig, krokryggig gubbe, som tittade på främlingen med små i smuts inbäddade blåsvarta mullvadsögon. Han höll en björkslya i handen och uppe på spiselkransen stod en katta och sköt rygg. Kattans ögon lyste gröna av hat eller kärlek, vad det nu var.

— Kan han tänka sig — den jävla kattan! Hon har fått vana att gå opp i grytan å göra ifrån sej. Dä förstås, att dä gör mindre för jag kokar'et så hårt, men nog ä dä faen! Ja, si fruntimmer! Gör dä samma om di ä djur eller människor, samma släkte ä di! Alltid ska di fördärva dä en karlstackare behöver — men nog har en rättighet å bli förbannad, när di ger sej opp i maten!

*

Jag vill alltid komma ihåg Olagus' stuga och stalpet och forsen och kräftorna och gäddorna. Där målade jag min närapå första tavla, grönt i grönt. Färgen blev tjock som Olagus' gröt, men jag vill påminna mig att där fanns något av Småland i den. Åtminstone fanns där ingen teknik.

JULSEGLATS.

Dagen för dopparedan, och än ligger kostern i hamnen! Blåisen skär, som den vore av stål och nöter och gnager. Snön ligger tung på kapp och på däck, och styv som av järnplåt vilar storn på sin bom, ty sist när vi kryssade nordvart, höllo vi fullt i en by, som jagande bister och blåsvart sprutade skummet till gaffeln och small som hagel mot duken.

Snart skall kostern dragas i land att vila till våren, men låt oss pröva ännu en dans medan riggen är uppe! Stark står Nordan och kall och skoten kyla i näven, men med vantarna på och luvan ned över örat, fårskinnsvästen och skor med mjukt och värmande lapphö och en sup vid hård bidevind, när det biter i näsan, reder sig människan gott. Från däcket skotta vi yrsnön,

hissa och staka oss ut om udden, och fyllande seglen vänliga kårar från land ge oss fart. Vi svänga om Loskär, lovande upp mot en by, som pressar skutan på sida. Vattnet forsar på däcket i lä och det knakar och knarrar djupt i skrovet och knastrar i skot och skramlar i rundhult.

Livet är härligt ändå, trots allt, när jag känner i handen rorkulten leva, som hade han själ, och när sjöarna spotta pärlande skum över lovarts bog och det darrar i stagen, grågröna sjöar vältra sig fram och krusande kårar födda i fjärran svepa förbi och försvinna i fjärran. Hej! Där skvätte en sjö mot lovarts låring, och blixtsnabbt tar jag emot dem med ryggen och snart står håret i nacken styvt av is och ett pansar av is har lagt sig på rocken. Däcket glänser av is och klyvarn är tumstjock vid peket, liken svälla, och sprött det klirrar i skot och barduner när vid en gir de slappna ibland och sträcka sig åter.

Men i salongen skönt i pälsarna vila de andra, medan på spritköket brinner en glögg. Jag smackar vid tanken. Livet är ljuvligt ändå och än förbarmar sig Herran! — Akta vår glögg! Pass opp för en sjö! Den stegrande skutan stannar som tveksam högst på dess kam, det rycker och fladdrar, sliter ilsket och dånar i storn och smäller i klyvarn, tills med ett stamp det bär nedåt igen, och susande rullar brottet akter i väg. — Gick glöggen?! Gud vare lovad! Langa hit med ett glas och skål för vattnet och jorden, luften och elden och allt som har liv och andas och rör sig! Nu är det jul och det doftar av jul! Nu vända vi, gossar! Ner med rodret och släck på skotet och knuffa på bommen, blocket är som en skalle av is! Nu länsa vi hemåt. Skymningen sänker sig ren över sjön, och bakom de vita stränderna flammar i rött och i guld från den sjunkande solen. Vänligt ur stugorna tindrar ett sken från härdarnas brasor, blinkande muntra löften om jul, och när stjärnorna tändas glida vi in i vår hamn — — — —

MAURA

MONSIEUR PERNELET.

När den stora glasbassängen med de tjugufem krokodilerna sköts in på arenan, tystnade sorlet i hela cirkus. Det var verkligen för en gångs skull ett originellt nummer och den lika originelle förevisaren, Monsieur Pernelet, måste vara en djärv karl.

Under frenetiska applåder steg han upp i bassängen till de krälande vidundren som hälsade honom med att smälla ihop sina ohyggliga käkar. Hans enda vapen var en liten käpp, med vilken han avvisade de närgångna. Det gällde att se upp, ty vid minsta förbiseende hade han varit förlorad. Hade han halkat skulle han ha varit en död man inom några sekunder, och inom några minuter skulle icke så mycket som en byxknapp varit kvar av hela herr Pernelet.

Nu började föreställningen. Krokodilerna skulle matas. En medhjälpare kom med kött och

krokodilerna började kräla uppför herr Pernelet, som slängde in bit efter bit i de vita gapen. De höggo efter hans fingrar och ansikte, ty för en krokodil är det icke stor skillnad mellan olika slags kött. Med den lilla käppen parerade han skickligt de smällande huggen av de närmaste medan han sparkade undan dem som ville åt hans ben.

Han kastade ett stort stycke mitt ibland krokodilerna och vattnet i bassängen förvandlades ögonblickligen till vitt fräsande skum. Det stänkte högt i luften och genom de gröna glasväggarna skymtade då och då de stridandes kroppar. De väldiga stjärtarna piskade vattnet och smällde ilsket mot varandra och bassängväggarna. Herr Pernelet steg ur bassängen och ur den skummande oredan och vimlet bände han så småningom med en stång upp två krokodilhuvuden över vattenytan. De beto i var sin ända av köttstycket och piskade förtvivlat floder av vatten över förevisaren.

Emellertid var matningen slut och herr Pernelet steg åter upp i sitt och krokodilernas element, där han satte sig på ryggen av den största, en hundratjugufemåring med munkorg. Denne reagerade mot ryttaren och sökte kasta av honom. Nå, ritten varade ju ej så långt stycke, och herr Pernelet höll sig kvar.

Genom förmedling av cirkusens sekreterare, kom jag att göra bekantskap med Mr Pernelet. Jag fick tillåtelse att från nära håll betrakta krokodilerna. Vi träffades ute i ryttargången.

Mr Pernelet kom, och vi betraktadekrokodilerna tillsammans. Han talade franska med spansk accent, en underlig pidginfranska, en blandning av franska, spanska och italienska och dålig tyska.

Han bar en sombrero och hans hy var mörkbrun. Hans kinder voro fulla av ärr och ungefär vartannat finger var borta. Jag bjöd Mr Pernelet på en whisky — men först måste vi betrakta krokodilerna på ännu närmare håll. Vi gingo till bassängen.

— Maura! attendez!!

En av Mr Pernelets väninnor kom fram med öppnat gap och väntade på en köttbit som hon också fick. Negro! Venez!!

Hundratjugufemåringen närmade sig, han som bar munkorg. Näsan låg över vattnet och ögonen lurade hemskt.

Jag stod och beundrade Mr Pernelets krokodiler. Han visade mig, hur de kände sina namn. Jag frågade om han inte ville komma genast som gäst på den där whiskyn, och han kom.

Nu låter jag Mr Pernelet tala.

— Ni är artist! Jag är lycklig att träffa en människa som er. Jag är också artist fast på ett annat område. Jag sysslar med krokodiler — det är också en uppgift. Skål på er!

Jag skålade med Mr Pernelet.

— Hur har ni egentligen kommit på idén att ägna er åt krokodiler?

— Monsieur, varje människa har sin uppgift. Jag var sjökapten, jag kom på en engelsk skuta ned i Röda Havet. Vi strandade och jag kom iland. jag hade pengar och rustade en expedition. Ni förstår — att gå månadtals under tamarinder med lianer och apor i och icke se himlen under månader. Ormar! Och skorpioner! Vi levde på svarta apor och leoparder — ni förstår — och i kärren fanns flodhästar och pelikaner. Det var där jag fångade krokodiler! Jag hade 50 stycken från början, som jag släpade med mig genom urskogen. Mat? Herre Gud! De levde av mina negrer och ibland av aporna, som jag sköt. Monsieur! Jag är själv en krokodil!

— Men monsieur ser inte precis ut som en krokodil!

— Monsieur! Jag är en krokodil. Jag äter allt. Jag minns i Afrika! Vi åto sköldpaddor och pelikaner och svarta apor och rinoceros och lejon.

— Men krokodilerna äta också negrer!

— Monsieur! Jag har ätit negrer och jag vill rekommendera dem. Fötterna äro särskilt bra. Händerna äro inte heller illa. Ryggen är dålig — men herre gud — man kan ju inte begära något av en neger.

Vi drucko whisky och skålade.

— Jag är lycklig att träffa en artist, sade Mr Pernelet. Ni är gift! Ni är lycklig? Inte sant? Jag är gift — men min hustru förstår inte krokodilerna. Hon går aldrig på cirkus,

— Alltså är Mr Pernelet inte lyckligt gift! Vore jag specialist på krokodiler, skulle min hustru vara min bästa medhjälpare i facket.

— Monsieur, sade herr Pernelet. Ni känner inte kvinnorna!— Monsieur Pernelet, svarade jag, jag inbillade mig känna dem. Men kanske misstar jag mig?

— Monsieur! Med all säkerhet!

Jag svarade indignerat: — Man måste möjligen umgås med krokodiler för att förstå kvinnans verkliga beskaffenhet. Menar ni verkligen det?

Monsieur Pernelet svarade: — Krokodiler äro barn emot kvinnor! Jag går hellre obeväpnad in i min krokodilbassäng än in i en salong. Se på mina händer!!

Jag hade redan sett Mr Pernelets händer. Ungefär vartannat finger var bortslitet av krokodilerna.

— Jag går in i en salong — jag talar med kvinnorna, jag är älskvärd, jag är man, jag är Mr Pernelet — hur mycket tror ni jag riskerar? Jag vill säga: Jag umgås hellre med krokodiler än med kvinnor.

Jag svarade: — Jag umgås hellre med kvinnor än krokodiler — kanske på grund av att jag icke är specialist på krokodiler. Den jakten kräver kanske också sin man — men jag har inte mod — jag riskerar fingrarna.

Monsieur Pernelet gav mig en lång blick, tömde sin grogg och sade: — Jag går hem! Madame Pernelet undrar kanske var jag håller hus i kväll.

NATTLIGA INTRYCK.

Jag sitter min ovana trogen uppe till efter midnatt och arbetar. Havet dånar utanför — dyningen efter stormen i kväll arbetar ännu i stränderna. Vinden är nordost och min gardin vajar som i takt med det växande och avtagande bullret. Gud vet var blåsten tränger in, men nordosten har sina hemliga vägar!

Jag tar på min fårskinnsrock, smyger utför trappan och vrider om förstunyckeln.

Marken är ju vit!

Visst kom ett och annat korn i skymningen, men nu är ju nästan skidföre.

Stormen har knappt bedarrat, märker jag, men luften är klar och snön har slutat falla. Havet ligger som svartnat bly, men brotten utanför Loskäret blänka till ibland med en kall blåvit glans. Och i stränderna jäser vågen vitgrön, en nyans mörkare än klippornas blå snö.

Jag går ner till mitt utvalda berg, den yttersta udden av mitt område, där jag snart skall ha en liten stuga nitad fast i graniten. Då sjön går hög, skall skummet spruta över dess fönster, ochdärinne skall jag ha en kamin och ett staffli. Där må ni tro kan gå sjö! Efter var storm driva bitar av det vrak jag kallar mitt i land i viken bredvid, teakträbjälkar med mässingsbultar i. Nu är väl bara bottnen kvar med sin stenballast, ty i väl trettio år har det legat där. Men då vintern kommer på allvar, slå vi hål på isen och fiska teak. Och uppfinna möjligen någon kratta att peta ur ballasten med.

Över det blysvarta havet står himlen mörkblå och brotten lysa visionärt, irrblosslika. Längst ute arbetar en skuta i sjön. Jag ser endast dess babordslanterna, hur den doppar i sjöarna, försvinner ibland och glindrar svagt igen, som slocknande.

Men över himlen i norr vrider sig med regelbundna mellantider Svartklubbens fyrsken, alldeles som om en ofantlig vit vinge skulle svepa över Ålands hav, en jättesvan som flaxar emot stormen.

Medan jag står här på berget just där min stugas nordöstra hörn skall skruvas fast i klippan och skummet yr över min fårskinnsrock, kommer jag ihåg seglingar jag gjort, medan jag ännu hade min ruttna koster kvar. Den var en likkista och läkte på babords låring som om den varit törstig. Jag skötte om den, stack med kniven och kittade, men det hjälpte inte. Borden sågo friska ut — ända tills den en dag på vårkanten där den stod uppstöttad på stranden fick sig en knuff av den påskjutande havsisen så att stöttorna bräcktes och han ramlade på sidan. Då befanns det, att två av borden i vattenlinjen på babords låring bestodoav snus med ett tunt lager av ek och ett tjockt lager av olja och fernissa utanpå.

— Vi sätter en blyplåt på, sade Grisslehamns-experterna. Sjön håller nog ihop skutan.

Jag skänkte den frikostigt till experterna.

Nå, med den kostern hade jag seglat två år i rad ända till dagen före julafton, då jag lät lägga upp den och hade ett så kallat båtuppdragningskalas för landets söner, som hjälpt till med oskadliggörandet av den stolta galejan.

Den som seglat på vintern, vet vad det vill säga. Vinden är stålhård, skummet fryser till is på däcket, peket som

doppar i sjön växer i omfång, och stormklyvarns nedandel kan bli alnstjock. Blocken bli allt svårhanterligare och bli runda som barnhuvud av is. Skoten frysa fast och man måste fram med kniven. Medan natten faller på och stormen växer. Då undrar man stundom, varför man givit sig ut på havet, när man kunde ha en bekväm stol framför en kakelugn och en bok av någon djävul att läsa i.

Jag kommer ihåg två seglingar med den där kostern på vintern. Det blåste hård nordost och klyvarskotet sprang. Det gällde att få in den smattrande ändan av skotet och jag kröp föröver för att knyta ihop grejorna. Skepparen som satt till rors lade upp skutan i vind, men seglet slängde så förbannat, att jag ett ögonblick befann mig med ena benet utanför relingen. Jag lyckades hålla mig kvar, hur, vet jag ej, men i detsamma kom en sjö och slängde mig ner mot masten. Jag fick tag i nagelbänken och hasade mig ned akteröver.Mitt försök att knyta ihop ändarna hade lyckats utan att jag visste det. Ta mig tusan jag än vet hur jag hunnit med det. Jag kan åtminstone ej påminna mig ett enda handgrepp själv.

En annan gång länsade jag hemåt efter en orrjakt på en av öarna i Singöfjärden. Plötsligt märkte vi, att vi i mörkret seglat fel och måste börja kryssa. I den kryssningen fick babords låring sin beskärda del, och inom kort hade vi vatten i salongen. Det mörknade och vi förlorade bestämt landsikte. Jag stod vid rodret, men rätt som det var upptäckte jag att ankaret där i förn ville ge sig i väg. Jag bad min kamrat ta rodret och kröp föröver för att surra ankaret. Däcket var is och kommen fram till masten slog jag ändan av klyvarfallet om livet och begav mig asande på magen fram till klyset. Jag minns än att min känsla av sjövildhet icke alls var så stor som den nu är, då jag berättar episoden. Vi kommo emellertid hem i hamn med en alns vatten i salongen. Och vatten är en dålig ballast.

Nu har jag passerat den naturliga utvecklingen från koster till motorbåt och sedan reaktionen tillbaka till kostertypen, eller rättare till den norska livräddningssköjten av Colin Archers typ. Den är tills vidare mitt ideal. Nu drar jag mig fram med en plåttäckt blekingseka, som jag köpt av Kalle Andersson. Den är 13 fot lång och indäckad som kanot och kan trotsa vilket väder som helst, om man bara täcker över sitthålet. Med tre rev inne och — om man vill ha en kamrat med — en lugn och förstklassig prisse, kan man seglanästan vart man vill med den båten. Eller rättare: med en större båt av den typen kan man segla nästan vart man vill. Med litet mera järn i botten är den okanterbar.

Allt det där tänker jag på, medan jag står på min bergudde. Stormen tar till och vågorna slicka min byggnadsgrund allt högre och högre.

Men luften har klarnat och jag kan urskilja stjärnorna, och då jag kliver hemåt genom drivorna, ser jag vintergatan välva sig över mig och mitt hem, en driva av stjärnor, hopyrd av samma kraft som den som täcker mina berg med snö och kommer Ålands hav att dåna mig i sömn.

*